

*Шкільний
театр*

ВИДАВНИЧА
ГРУПА

ОСНОВА

О. М. Ворожейкіна

*Театр
для
малюків
початкова школа*

- етюди
- рольові ігри
- сценарії виховних заходів
- інсценізації казок, байок, оповідань
- заняття зі сценічного мовлення, сценічного руху тощо

Шкільний
театр

О. М. Ворожейкіна

Театр
для
малюків

початкова школа

Харків
«Видавнича група «Основа»»
2010

УДК 373.3/5
ББК 74.2
В75

Серія «Шкільний театр»
Заснована 2009 року

Ворожейкіна О. М.

В75 Театр для малюків (початкова школа). — Х. : Вид. група «Основа», 2010. — 207, [1] с. — (Серія «Шкільний театр»).

ISBN 978-617-00-0419-2.

Посібник містить найпростіші заняття зі сценічного мовлення, сценічного руху, нескладні етюди. Особливу увагу приділено практичній роботі з голосом, дикцією, вправам на розвиток уяви, виразності рухів; ігроритміці; рольовим іграм.

Також у посібнику пропонується добірка сценаріїв, інсценізацій українських народних казок, байок, оповідань українських письменників.

Видання розраховане на вчителів, керівників театральних гуртків.

УДК 373.3/5
ББК 74.2

Навчальне видання
Серія «Шкільний театр»

ВОРОЖЕЙКІНА Олена Миколаївна

ТЕАТР ДЛЯ МАЛЮКІВ
(початкова школа)

Відповідальний за випуск *Ю. М. Афанасенко*

Підп. до друку 25.12.2009. Формат 60×90/16. Папір газет.
Гарн. шкільна. Ум. друк. арк. 13. Зам. № 10-01/18-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66
Тел. (057) 717-99-30
e-mail: office@osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2911 від 25.07.2007 р.

ISBN 978-617-00-0419-2

© Ворожейкіна О. М., 2009
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2010

Зміст

Передмова	4
Сценічне мовлення	6
Дихання	6
Голос	11
Діапазон	13
Дикція	16
Артикуляція голосних, приголосних	18
Основні засоби логіко-емоційної виразності та їх значення	26
Сценічний рух	33
Усе починається з уваги... ..	34
Обличчя — зосередження «психічної мускулатури»	41
Розвиток виразності рук	42
Виразний жест	47
Ігроритміка	53
Танцювальні кроки	54
Акторський тренінг	55
Театралізована вікторина	62
Акторська майстерність	64
Емоційний стан людини	64
Етюди	72
Сюжетно-рольові ігри як різновид етюдної роботи	77
Репертуарна скарбничка	96
Робота над етюдом-драматизацією, виставою	96
Інсценізації народних казок	100
Інсценізації літературних казок	135
Інсценізації байок	150
Інсценізації оповідань	164
Інсценізації етюдів	183
Інсценізації віршів	190
Вірші	197
Додаток	206
Література	208

Передмова

У період психологічної адаптації дитини до школи в одних першокласників виникають страхи, зриви, загальмованість, а в інших навпаки — розв'язність і метушливість. У дітей часто відсутні навички довольної поведінки, недостатньо розвинені пам'ять і увага. Найкоротший шлях емоційної розкритості дитини, позбавлення її затисків, стимулювання художньої уяви, здатності до образного й вільного сприйняття навколишнього світу — через гру, фантазування, творчість, театралізовану діяльність.

Театралізована діяльність дозволяє стимулювати школярів до образного й вільного сприйняття навколишнього світу (людей, культурних цінностей, традицій, природи). За її допомогою дитина вчиться поважати чужу думку, бути терпимою до різних точок зору, учитися фантазувати, уявляти, спілкуватися з оточуючими.

Метою і завданнями розвитку творчих здібностей учнів початкової школи засобами театрального мистецтва є:

- розвиток естетичних здібностей;
- розвиток сфери почуттів, співучасті, співпереживання;
- активізація розумового процесу й пізнавального інтересу;
- опанування навичок спілкування й колективної творчості.

Театралізовані вправи, етюди, інсценізації розраховані на активну участь дитини, яка є не просто пасивним виконавцем вказівок педагога, а й активним учасником процесу творення.

Сценки із вистав подаються у вигляді проблемних ситуацій, що вимагають від учнів і дорослих спільних активних пошуків. Ця робота емоційно насичена, в її основі — прагненням досягти результату через колективну творчість.

Театральна діяльність реалізується через індивідуальний підхід, повагу до особистості дитини, віру в її здібності й можливості.

Чим менше запрограмована діяльність дітей, тим більше задоволення вони отримують від спільної творчості, тим яскравішим, різнобарвнішим стає їхній емоційний світ.

Педагогіка засобами театру — це не звичні шкільні уроки, а заняття з пізнання себе та навколишнього світу за допомогою творчості.

Заняття ґрунтуються на принципі добровільного залучення до гри. Гра, у її найпростішому розумінні, з усіма її атрибутами (іграшки, об'єднання у команди, обрання судді, вітання переможців, утішання переможених) — це основа всіх занять.

Педагог і учень — це безпосередні учасники гри, учитель грає із групою на рівні з учнями. У цьому полягає методичне завдання: зуміти навчати поступово, практично не втручаючись у складні процеси взаємодії світу реального й світу фантазій, у якому живуть діти під час гри, спрямовуючи роботу їхньої уяви на розуміння того, що таке добро, духовність у найпростішому, повсякденному розумінні. Цього можна досягти лише за допомогою гри, що розкріпає уяву.

Пропонований вашій увазі посібник складається з чотирьох розділів: «Сценічне мовлення», «Сценічний рух», «Акторська майстерність», «Репертуарна скарбничка».

У першому розділі «Сценічне мовлення» детально розглядаються елементи техніки мовлення:

- дихання як фізіологічна основа мовлення;
- голос як головний інструмент читця;
- дикція як чітке вимовляння звуків, слів, виразів;
- орфоенія як правильна літературна вимова.

Другий розділ «Сценічний рух» присвячено вправам на розвиток уяви, виразності рухів, ігровитміці. Також особливу увагу приділено танцювальним крокам, акторському тренінгу. Наприкінці розділу наведено театралізовану вікторину.

Третій розділ «Акторська майстерність» присвячений емоційному стану людини. У ньому наводяться етюди та рольові ігри.

Четвертий розділ «Репертуарна скарбничка» містить поради щодо роботи над виставою, у ньому також наведено добірку сценаріїв, інсценізацій українських народних казок, байок, віршів, оповідань українських письменників.

Наш посібник розрахований на вчителів та керівників театральних гуртків.

СЦЕНІЧНЕ МОВЛЕННЯ

Виразне читання — це мистецтво. Акт цього ж мистецтва, на думку психологів, є творчим актом і не може бути відтворений шляхом тільки свідомих операцій. Навчити творчого акту мистецтва неможливо, але це не означає, що неможливо сприяти його утворенню, адже будь-який акт мистецтва неодмінно передбачає акти раціонального пізнання, розуміння, впізнавання, асоціації тощо.

К. Станіславський зазначав: «Слід уміти не тільки самому для себе втішатися мовленням, а й дати змогу присутнім... уловити і зрозуміти те, що заслуговує на увагу. Потрібно непомітно вкласти слова й інтонацію у вуха слухачів... Погане мовлення створює непорозуміння одне за одним, їх набирається стільки, що вони затуманюють зміст».

Елементи техніки мовлення:

- дихання — фізіологічна основа мовлення;
- голос — головний інструмент читця;
- дикція — чітке вимовляння звуків, слів, виразів;
- орфоепія — правильна літературна вимова.

Коли дитина починає вимовляти перші слова, саме тоді починається процес удосконалення її мовленнєвого апарату. Здебільшого людина удосконалює свій мовленнєвий апарат несвідомо.

ДИХАННЯ

Дихання є важливим фактором мовлення. Від правильного дихання залежить сила і рівномірність звучання мовлення, а також зміст і краса мовлення взагалі. Дихання безпосередньо пов'язане з паузами, а паузи зумовлені змістом і тому членують

потік мовлення на мовленнєві такти. Часте набирання повітря під час читання створює нічим не виправдані паузи, а це, в свою чергу, впливає на красу мовлення. Дихання з широкими інтервалами позбавляє читця можливості робити необхідні за змістом паузи і зрештою призводить до монотонного мовлення.

Дихання — це основа звукоутворення. Залежно від того, які саме м'язи беруть участь у роботі дихального апарату, його поділяють на чотири типи фонаційного дихання:

- ключичний;
- грудний;
- діафрагмальний;
- комбінований.

Ключичний — це такий тип дихання, за якого високо здійснюються плечі, а з ними й ключиці, лопатки та верхні ребра. Таке дихання є неефективним, адже повітря заповнює лише верхні ділянки легенів; зустрічається рідко та справляє неприємне естетичне враження.

Грудний — це такий тип дихання (у театральному середовищі його називають «жіночим»), за якого повітрям наповнюється середня частина легенів. При цьому грудна клітка розширюється, а живіт утягується, у легені не потрапляє достатньої кількості повітря, щоб заповнити і верхню, і нижню частини.

Діафрагмальний — це такий тип дихання, що ґрунтується на роботі м'язів діафрагми. Скорочуючись, діафрагма осідає на черевну порожнину, від цього нижні ребра розсовуються, живіт подається вперед. Таке дихання значно краще, ніж ключичне чи грудне, проте також неправильне, адже верхня і середня частини залишаються пасивними, погано вентилуються. Це найпоширеніший тип дихання серед людей, які працюють фізично.

Комбінований — це найдоцільніший тип дихання, що має значні переваги, тому що найповніше насичує повітрям легені та забезпечує еластичну роботу м'язів діафрагми під час видиху, що дає змогу раціонально використовувати повітряний потік.

Автоматизувати діяльність дихального апарату — означає підкорити процес дихання своїй волі. Дихання повинно бути непомітним як для виконавця, так і для стороннього. Його постановка вимагає спеціальних вправ, індивідуального підходу. Правильного дихання, що необхідне для виразного читання — власного чи авторського тексту, можна навчитись. Досягти правильного фонаційного дихання можна тільки за допомогою тренувальних вправ, що умовно можна поділити на три групи.

ПЕРША ГРУПА

Завдання: виробити вміння управляти роботою м'язів дихального апарату (виробити або закріпити комбіноване дихання).

Вправа

Стати рівно, спокійно, м'язів не напружувати.

1. Видих — вимова звуків «п — ф».
2. Вдих на рахунок (усно) 1—3 за допомогою активного руху м'язів діафрагми, міжреберних м'язів і косих м'язів живота. Затримка на секунду.

3. Видих — вимова звуків «п — ф».

Повторити вправу 3—4 рази.

Під час повторення таких вправ рахунок на вдих можна збільшити до 5—6.

ДРУГА ГРУПА

Завдання: скоротити вдих і продовжити видих.

Вправа

1. Видих — вимова звуків «п — ф».
2. Пауза.
3. Швидкий вдих на рахунок 1, 2, 3 (лічити мовчки).
4. Затримка повітря в легенях на рахунок 1, 2.
5. Плавний видих на рахунок від 1 до 10 (лічити мовчки).

Тривалість видиху на число 10 є умовним. За першої вправи вона може різнитися. Це залежатиме від місткості робочого повітря в легенях того, хто вправлятиметься.

ТРЕТЯ ГРУПА

Завдання: виробити вміння управляти диханням у процесі мовлення (читання, переповідання), тобто вміти підпорядковувати дихання вимогам тексту.

Вправа

1. На одному вдиху читати два рядки вірша. Поступово кількість рядків збільшувати до 3, 4 і більше. Бажано читати п'ятишестистопний ямб або хорей, чотири-п'ятистопний дактиль, амфібрахій, анапест.

Вправи для вироблення правильного дихання і вміння керувати ним

Завдання: «Не погасити полум'я свічки», «Щоб не впала пір'їнка».

Вправа 1

Сісти вільно, ноги поставити перпендикулярно до сидіння; спину тримати рівно, але не напружено. Зробити активний видих «п-ф-ф-ф...» Під час видиху повітря не «вистрілювати», а ніби проціджувати його крізь зуби. Не видихати до внутрішнього напруження, а якщо бракує повітря, то спокійно добрати його через ніс.

Повторити 5—6 разів.

Вправа 2

Сісти вільно, ноги поставити перпендикулярно до сидіння; спину тримати рівно, але не напружено. Вимовити кілька разів поспіль проривні приголосні «к-г, к-г... г-к, г-к...»

Повторити 5—6 разів.

Вправа 3

Сісти вільно, ноги поставити перпендикулярно до сидіння; спину тримати рівно, але не напружено. Повільно вимовляти голосні «а-е-о». Зосередити увагу на роботі мускулатури ротової порожнини.

Повторити 5—6 разів.

Вправа 4

Уявити, що коло вас був кіт. Раптом він зник. Ви озирнулися — немає його. Покликати так, ніби він десь близько: «киць-киць...», коротко вимовляючи звуки, вочевидь, він десь вибіг. Посилити звук протяжніше, на відстань: «ксс-ксс...»

Повторити 5—6 разів.

Вправа 5

Сісти спокійно, ненапружено.

1. Читати кожен віршований рядок на одному видиху. Повітря набирати після кожного рядка.

Н. Забіла

На леваду я пішла б,
Я нарвала б тих квіток,
Ціла купа там кульбаб —
Заплела б собі вінок,
Ніби сонечка малі
Щоб і я була б в вінку,
Посідали на землі.
Наче квітка на лужку...

2. Принцип роботи аналогічний. Але тепер прочитати 1 і 2 рядки на одному видиху, дібрати повітря і прочитати разом 3 і 4 рядки. Добирати повітря глибоко, але безшумно і непомітно для глядача і слухача.

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 6

Принцип роботи аналогічний. Прочитати перші три рядки на видиху, перед четвертим дібрати повітря і прочитати текст до кінця. Стежити за процесом добирання повітря: легко, безшумно, непомітно. Під час добирання повітря не порушувати структуру тексту.

В. Бровченко

Коли збиравсь за море від'їжджати
шукати щастя — долі на землі,
немов смерека, на порозі хати
стояла в горі вистраждана мати
і зводила до неба мозолі.

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 7

Принцип роботи аналогічний. Після видиху на «п — ф», вдиху і затримки на «один» читати прислів'я на одному видиху. Потім знову вдихнути, затримати повітря і читати прислів'я.

- Хто людям добра бажає — той і сам має.
- Добре ім'я — найкраще багатство.
- Добро завжди перемагає зло.
- Добро роби — добро і буде.

Примітка. Прислів'я можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 8

Принцип роботи аналогічний. На одному вдиху прочитати кожен рядок чотиривірша, зупиняючись для вдиху в його кінці.

Не щечечи соловейко,
Під вікном близенько,
Не щечечи, малесенький,
На зорі раненько.

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправи потрібно проводити на свіжому чистому повітрі, при цьому потрібно витримувати відповідну тривалість: до наступної вправи переходити лише тоді, коли добре засвоєно попередню. Потрібно пам'ятати, що суть проведення вправ полягає не в тому, щоб уміти набирати значний запас повітря в легені при вдиху, а в тому, щоб оптимальний запас набраного повітря якнайраціональніше використати в процесі мовлення.

Вправа 9 «Хвилі сичать»

Вправа 10 «Насос»

Вправа 11 «Пірнання»

Вправа 12 «Подуємо»

Вправа 13 «Кульку червону надувасмо»

Вправа 14 «Плаваємо»

Вправа 15

Підніманням рук нагору: вдих — піднімати руки нагору, видих — опускати.

Вправа 16

Уявити, що на рукавичку впала сніжинка. Спробувати її вдмухнути:

- а) вдих носом і короткий сильний видих (5—6 разів);
- б) вдих носом і повільний видих через стулені губи (5—6 разів).

Тепер вам на рукавичку впало декілька сніжинок. Вдих носом і повільний переривчастий видих (5—6 разів).

ГОЛОС

Голос має важливе значення для виразного читання. Голос — це сукупність різних за висотою, силою та тембром звуків, які видає людина (або тварина, яка дихає легенями) за допомогою голосового апарату. Голос — це дієвий компонент звукового мовлення. Вдихаючи і видихаючи повітря в процесі говоріння, людина змушує голосові зв'язки змикатися і розмикатися. Унаслідок цього з'являється голос.

Розрізняють голоси дужі та слабкі, дзвінкі й глухі, високі та низькі, верескливі й буркотливі, чисті та хриплі, а загалом —

приємні й неприємні. Голосу будь-якої людини властиві такі якості, як сила, тобто певний ступінь гучності його звучання; висота, тобто тональні можливості або діапазон; звуковий його обсяг; тембр — певне забарвлення.

Голос — це надзвичайно тонкий, поліфункціональний інструмент: він змушує чути не лише вухо, але й очі — голосом можна відтворити будь-яку картину, створити образ, передати емоції. Сила голосу регулюється вільно. Вона залежить здебільшого від напруження мовленнєвого апарата і від сили видиху повітря. Розмовляючи пошепки, можна змусити відчути силу голосу, починаючи переконувати співрозмовника й автоматично підсилюючи голос, хоч він і позбавлений гучності. Сила голосу, сила мовленнєвого звучання ґрунтуються на силі вольових і почуттєвих імпульсів, обумовлюються силою волі, силою характеру, силою бажання, силою почуття.

Вправи для вироблення сили, висоти, тембру голосу

Вправа 1

Читаючи текст, посилювати голос у межах одного рядка, утримуючи його звучання на одній висоті.

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправи 2

Змінювати одночасно силу і висоту голосу в кожному рядку в межах однієї строфи.

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 3

Полічити кількість рядків у вірші. Перший рядок вірша читати пошепки, другий — тихо, третій — голосніше тощо. На середині вірша, дійшовши до дуже гучного голосу, але не до крику, змінювати його динаміку в протилежному напрямі. Темп повільний, висота звичайна, дихання за потреби, вдих швидкий і непомітний.

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 4

Тричі прочитати текст: один раз — пошепки, вдруге — тихим голосом, але з намаганням чітко промовляти кожен звук, третій — середнім, притаманним вам голосом. Звернути увагу на те, чи чути ваш голос у приміщенні, в якому ви виконуєте вправу.

О. Олесь

Не спиная | думок крилатих, |
Хай летять в світи:
Безліч дивних | див угледити ||
їх очима ти. ||

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 5

Не поспішаючи, з властивою вашому голосу силою читати текст, протягуючи наголошені склади. Услухатися у виразне (ясне і чітке) проговорювання кожного звука, складу, слова. Робити паузи і щоразу набирати повітря.

Т. Шевченко

Тополі | по волі |
Стоять собі, | мов сторожа, |
Розмовляють | з полем... ||

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

ДІАПАЗОН

Висота голосу (діапазон) — це його тональні можливості, межа людського голосу від найнижчих до найвищих тонів звучання. Голос кожної людини має три регістри, тобто три частини звукоряду, що різняться за висотою звучання: низький, середній і високий.

Середній — той, що властивий мовцеві: індивідуальний. Від цієї нейтральної помітки голос може підвищуватись або понижуватись.

Існують голоси, що багаті від природи. Але потрібно вміти ними користуватися, берегти їх. Іноді трапляється, що в усному мовленні голос слухати приємно, а під час читання він звучить

не гнучко, на одному рівні, не виражає ані думок, ані емоцій. Такий голос потрібно тренувати.

Вправи для тренування діапазону

Вправа 1

Перший рядок вірша читати на нижній ноті вашого натурального тону. Другий — трохи вище (на тон чи півтора), третій — ще вище та ін., усього вісім-десять рядків. Кількість їх залежатиме від діапазону голосу.

Після чого в аналогічному порядку знижувати голос. Темп і сила голосу звичайні. Вдихати повітря після кожного рядка. Після певної кількості пророблених вправ розширювати діапазон голосу.

Вправа 2

Слово за словом чи стопа за стопою підвищувати тон, поки голос не досягне найвищого легкого звучання. Після цього в аналогічному порядку поступово знижувати голос. З таким переходом — від підвищення до пониження — читати весь вірш. Дихання в кінці кожного рядка, вдих швидкий і непомітний. Темп і сила звичайні.

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 3

Найвідчутніше різні тони розпізнаються, якщо читаються діалоги. Простежити за зміною тональності під час читання вірша:

— Чому у тебе очі сині? —

хтось мене питався.

— Я ж родився на Полтавщині,

В Ворсклі я купався!

— А чому ти білочубий!

(Що мені робити?!)

— Я ж ходив із батьком

Влітку пшениці косити.

— А чому такий веселий?

— То проста причина:

Я ж казав, що в нас плаксивих

Не було в родині.

Б. Олійник

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 4

Кілька разів прочитати веселинку Є. Бандуренка. Для того щоб визначити тональний малюнок кожної репліки, можна слова автора читати середнім тоном, репліки персонажів — високим або низьким.

Запитав у Зіни Гліб:

— А звідкіль береться хліб?

Розвела руками Зіна:

— Звідкіля ж? Із магазину!

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 5

Ознайомитися з текстом О. Олесь «Моїй матері». Подумати, яким буде ваше читання цього тексту. Бажано звернути увагу не тільки на сон, який наснився авторові, а й на слова матері та сина. Яким є забарвлення їхнього спілкування (переживання, схвильованість, туга, смуток)? Як ви можете їх визначити під час читання?

Приснилось, що я вернувся додому...

Іду, дивлюсь: мій край, моя земля,

Сміються в сонці золотому

Річки, і села, і поля.

Ось-ось прийду до хатоньки моєї,

Де мати жде мене й не жде.

Я скрикну «Матінко!» до неї,

Вона на груди упаде.

І будуть литись теплих сліз потоки,

І в них бризнуть слова:

«Я ждала, ждала цілі роки

І в'яла, сохла, як трава...»

Іду зеленою межею, кругом хвилюються жита,

І в'ється щастя над душею —

І на плечі нема хреста...

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 6

Використати текст для розширення діапазону. Визначити найзручнішу для голосу висоту. Від цього рівня висоти рухатися

вгору і вниз, стежачи за плавним переходом від однієї висоти до іншої.

Текст можна читати кілька разів, змінюючи темп на різних висотах.

Райдуга в полі півнеба схиля
До колосків, до пшеничної ниви,
І голубіє у росах земля
Після дощу — благодатної зливи.

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

Вправа 7

Використати прозовий текст.

Набрати повітря і, починаючи з низької ноти, підвищувати звучання кожного слова (ніби йдучи по сходинках).

Мета: пройти свій діапазон, повітря добирати лише перед початком нового речення. Голос не напружувати за силою звучання.

Примітка. Тексти можна дібрати відповідно до індивідуальних, вікових особливостей учнів.

ДИКЦІЯ

Дикція — це чітка правильна вимова кожного мовленнєвого звуку, правильна, виразна артикуляція, засіб якісного розрізнення звуків мовлення. Дикція — це важливий компонент культурного мовлення: уміння правильно вимовляти всі голосні та приголосні. Необхідно пам'ятати про те, що кожному зі звуків притаманне певне звучання, яке залежить від точної роботи мовленнєвого апарата.

Помилки вимови різняться і виникають унаслідок певних органічних (природжених) і неорганічних (неприроджених) вад у побудові мовленнєвого апарату. Наявність певних відхилень у його будові призводить до порушення вимовляння того чи іншого звуку.

Недоліки вимови властиві багатьом дітям. Їх вправлянням повинні займатися не тільки медичні заклади, але й школа та батьки.

Неорганічні вади вимови можна ліквідувати за допомогою певного комплексу тренувальних вправ.

Виразність і чистота дикції досягаються, насамперед, правильною артикуляцією, тобто чіткістю роботи органів мовлення та їх рухів під час вимовляння звуків. Тому роботу над усуненням вад вимови слід розпочинати з виправлення неправильно завчених раніше рухів органів артикуляції. Удосконалення дикції потребує індивідуальної роботи, оскільки в кожній людині дикційні вади виявляються по-своєму.

Наведені нижче вправи доцільно розпочинати з артикуляційної гімнастики (розвиток нижньої щелепи, губів, язика), яка допоможе розвинути мовленнєвий апарат, підготувати його до виконання всіх наступних вправ з дикції.

Вправи для виправлення дикції

Вправа 1

Розкривати і закривати рот, опускаючи нижню щелепу приблизно на два пальці, але без напруження, м'яко. Язик у роті повинен лежати плоско, торкатися кінчиком нижніх передніх зубів. Проробити це необхідно декілька разів поспіль не поспішаючи.

Вправа 2

Злегка розкрити рот. Зуби закрити губами таким чином, щоб вони всмокталися всередину, і після цього вільно відпускати їх (8—10 разів).

Вправа 3

Витягнути губи «трубочкою» вперед (як для вимови звука «у») і одразу ж активно розтягнути їх у сторони, нібито усміхаючись, не оголюючи зубів (6—8 разів).

Вправа 4

Губи витягнути «трубочкою» вперед. Робити ними колові рухи праворуч, потім ліворуч. Нижня щелепа при цьому нерухома (6—8 разів праворуч, 6—8 разів ліворуч).

Вправа 5

Розкривати рот, правильне положення таке: язик лежить плоско, кінчик злегка торкається нижніх передніх зубів; не рухаючи нижню щелепу, піднімати язик до верхніх зубів, а від них до піднебіння. Можна при цьому вдаряти ним об зуби, піднебіння (до 10 разів).

АРТИКУЛЯЦІЯ ГОЛОСНИХ, ПРИГОЛОСНИХ

Вправи для розвитку артикуляції голосних і приголосних слід розпочинати з перевірки і вироблення правильної артикуляції кожного звука.

«А» — рот спокійно розкритий, язик спокійно лежить, кінчик торкається нижніх передніх зубів.

«О» — губи трошки напружені, утворюють кружок, язик не торкається нижніх передніх зубів.

«У» — губи напружені, витягнуті в «трубочку», язик не торкається нижніх передніх зубів.

«И» — губи як для звука «у», але кути губ розтягнуті в сторони, язик не торкається нижніх передніх зубів.

«І» — губи як для звука «и», але кути губ більше розтягнуті в сторони, язик не торкається нижніх передніх зубів.

«Е» — губи як для звука «і», але кути губ більше розтягнуті в сторони, язик не торкається нижніх передніх зубів.

Вправа 1

Вимовляти весь звукоряд голосних на одному зв'язному звучанні досить повільно. Спочатку мовчки, потім пошепки і нарешті вголос на найкращій ноті натурального тону.

Схема. Вдих, пауза, на видиху вимова: а-о-у-и-і-е (вдих); е-і-и-у-о-а (вдих).

Вправа 2

Вимовляти йотовані голосні.

Схема. Вдих, пауза, на видиху вимова: я-ю-ї-є-є-ї-ю-я (вдих); е-ї-ю-я-я-ю-ї-є (вдих).

Вправа 3

Вимовляти сполучення голосних з йотованими.

Схема. Вдих, пауза, на видиху вимова: а-я, у-ю, і-ї, е-є, є-є, ї-ї, я-а (вдих); е-є, ї-ї, ю-у, я-а, а-я, у-ю, і-ї, е-є (вдих).

Вправа 4

Вимовляти, чергуючи дзвінки й глухі приголосні.

Схема. Вдих, пауза, на видиху вимова: б-п; в-ф; г-к; г-х; д-т (вдих); дж-ч; дз-ц; ж-ш; з-с (5—6 разів).

Вправа 5

Вимовляти сполучення приголосних з голосними.

Схема. Вдих, пауза, на видиху вимова:

би-бі-бе-ба-бо-бу (вдих); бу-бо-ба-бе-бі-би (5—6 разів).

Примітка. Така вправа проводиться з усіма приголосними звуками. Коли визначені проблеми кожного учня, то можна проводити гру з використанням інтонування.

Вправа 6

Вимовляти сполучення приголосних з голосними.

Діалог трьох учнів.

1-й учень. *Схема.* Вдих, пауза, на видиху вимова з питальною інтонацією:

би-бі-бе-ба-бо-бу?

2-й учень. *Схема.* Вдих, пауза, на видиху вимова зі стверджувальною інтонацією:

бу-бо-ба-бе-бі-би.

3-й учень. *Схема.* Вдих, пауза, на видиху вимова зі спонукальною інтонацією:

би-бі-бе-ба-бо-бу!

Примітка. Приголосні обирати залежно від їх вимови учнями.

Вправа 7

Вимовляти скоромовки, прислів'я, приказки, лічилки. Спочатку по складах, потім повністю. Темп повільний із поступовим переходом за кількістю разів вимови до швидкого. Вимова — мовчки, пошепки і, нарешті, вголос.

Примітка. Скоромовки, прислів'я, приказки, лічилки обирають залежно від вимови учнів.

Вправа 8

Вимовляти скоромовки, прискорюючи темп (обирають залежно від вимови учнів), у формі діалогів по 2—4 учнів.

Вправа 9 «Жу-жу-жу!» (вимова звука [ж])

Учитель показує дітям жука, вирізаного з кольорового паперу, і кладе його на стільчик. Діти йдуть по колу, повторюють слова:

Жук-жучок,
Не літай на озерце.
Полетиш високо —
Упадеш глибоко.
Якщо на землю впадеш —
Тебе мишка з'їсть.
Якщо на воду впадеш —
Тебе рибка проковтне.

Діти під час читання потішки піднімають руки, стають навшпиньки або присідають, зображуючи жука. Коли потішку прочитано, діти присідають і повторюють: «Жу-жу-жу!»

Вправа 10 «Вітер» (вимова [ш] — [з])

Учитель. Два вітри побігли по землі пограти з лісом та травами. Забігають вітри в ліс: «Ш-Ш-Ш! Здрастуй, гучний ліс!»

Діти (повторюють). Ш-Ш-Ш! Здрастуй, гучний ліс!

Учитель. Пробігли вітри крізь ліс і вискочили в поле, а там трави стоять свіжі, густі. Кричать вітри: «З-З-З! Здрастуйте, свіжі трави!»

Діти. З-З-З! Здрастуйте, свіжі трави!

Учитель. А ліс у відповідь: «Ш-Ш-Ш... Шу-Шу-Шу... Ши-Ши-Ши...» А трава у відповідь: «З-З-З... Су-СУ-Су... Си-СИ-СИ...» Ви, діти, будете лісом, а я травою, я говоритиму «з», а ви — «ш». Потім поміняємося ролями.

Вправа 11 «Учимо наш ротик говорити правильно»

Учитель

Щоб наш ротик працював,
Звуки гарно промовляв,
Чистомовки будемо вчити,
Щоб швидко й чітко говорити.

Вправа 12 «Смачна каша»

Учитель перед кожним учнем ставить уявну мисочку з кашею.

Учні в образах різних тварин «їдять» кашу.

Діти імітують жувальні рухи.

Учитель. Поїли кашу, вона вам сподобалась? А тепер потрібно вмитися.

Діти імітують ці рухи.

Учитель. Скажіть, якою була каша?

Відповіді дітей.

А тепер скажемо чистомовку про кашу.

Ша-ша-ша-ша — (Двічі)

Дуже добра наша каша.

Промовляти слова повільно і по-можливості чітко, з різною силою голосу (тихо — голосніше — голосно).

Вправа 13 «Конячка» (вимова звуків [ц — к])

Присмоктати язик до піднебіння і клацнути.

Учитель

Цок-цок-цок, біжать конячки,
Дуже весело біжать.

Як малечу покатають,
Будемо їх годувать.
Цок-цок-цок,
Цок-цок-цок!

Вправа 14 «Гойдалка» (вимова звуків [г], [ж], [з], [с])

Напруженим язиком тягнутися то до носа, то до піднебіння.

Учитель

Ми на гойдалці гойдались.
Вгору — вниз, вгору — вниз.
Дуже жваво ми гойдались,
Покатались, зупинись!

Вправа 15 «Смачне варення» (вимова звуків [в], [б])

Облизати верхню губу і заховати язик у рот.

Учитель

Ах, яке смачне варення,
Забруднилися губи всі.
Язичком ми поведем,
І варення підберем.

Вправа 16 «Дудочка» (вимова звуків [д — т])

Учитель

Ду-ду, ду-ду, дудочка,
Ду-ду, ду-ду, ду.
Ось заграла дудочка,
Ту-ру, ту-ру, ру.

Учитель 17 «Зимові розваги»

Учитель. Які звуки ви можете почути взимку на вулиці, у лісі, у дворі?

Відповіді дітей.

Як завиває заметіль? (У-у-у-у!)

Діти відтворюють звуки із різною силою голосу.

І летять сніжинки в різні боки.

Діти, імітуючи політ сніжинок, розбігаються залю.

Як морозним днем рипить сніг під ногами? (Хр-хр-хр-хр)

Діти йдуть залю, уявляючи, що вони йдуть морозним ранком по снігу.

Як двірник змитає сніг з порогу? (Ш-ш-ш-ш!)

Беріть «мітли», зметемо сніг із доріжок. Який звук утворюють лижі, що сковзають по сніжку? (С-с-с-с!)

Діти імітують ходьбу на лижах.

Скоромовки

Бабин біб розцвів у дощ —
 Буде бабі біб у борщ.
 Бобер на березі з бобренятами бублики пік.
 Боронила бороня по боронованому полю.
 Бук бундючивсь перед дубом,
 Тряс над дубом бурим чубом.
 Бурі бобри брід перебрели,
 Забули бобри забрати торби.
 В сіренької горлички туркотливе горлечко.
 Водовоз віз воду з водопроводу.
 Ворона проворонила вороненя.
 Всім подобається це куце цуценя.
 Жовтий жук купив жилет,
 Джемпер, джинси та жакет.
 Їла Марина малину.
 Коваль кулю кував, кував і перековував.
 Ковпак на ковпаку, під ковпаком — ковпак.
 Летіла лелека, заклекотіла до лелеченят.
 Лежить п'ять п'ятаків,
 На кожному п'ятаку
 Ще по п'ятаку.
 Мусю, Мусю,
 Муку сію,
 Печу паляниці,
 Кладу на полиці,
 Мусій, муку сій,
 Печі паляниці,
 Клади на полиці.
 Летів горобець через безверхий хлівець.
 На возі коза, під возом лоза.
 На річці Лука спіймав рака в рукави.
 Ніс Пилип плуг через поріг.

Пилип посіяв просо,
 Просо поспіло,
 Пташки прилетіли,
 Просо поїли.
 Побачив вовк козу,
 Забув про грозу.
 Семен сіно віз — не довіз:
 Лишив сани — узяв віз.
 Став на горіх — упав на поріг.
 Ти, малий, скажи малому
 Хай малий малому скаже,
 Хай малий теля прив'яже.
 Туман в траві стеріг отару,
 Не дасть отару на поталу.
 У Кіндрата куртка короткувата.
 Улас у нас, Панас у вас.
 У сіни Мусій сіно носив.
 У чотирьох черепашок четверо черепашенят.
 Хитру сороку спіймати морока,
 А на сорок сорок — сорок морок.
 Шишки на сосні, шашки на столі.
 У бобра добра багато.
 Дрова рубали два дроворуби.
 Біжать стежини поміж ожини.

Лічилки

Котилася торба
 З великого горба.
 А в тій торбі —
 Хліб-паляниця.
 Кому доведеться,
 Той буде жмуритися.
 Біля двору — дві Федори,
 Біля ганку — дві Тетянки,
 А на лузі — дві Ганнусі,
 Біля річки — дві Марічки.

Ой, дівчаток тих багато.
Порахуйте їх, малята!

Гадул, гадул, гадулька
Гадул, гадул, гадулька,
Десь там моя зозулька,
По полю літала,
Пір'ячко збирала,
Вию, вию, завиваю,
Кого хочу обираю.

Гулі, гулі — такі очі, як моргулі.
Чинки, чинки — такі очі, як мисчинки,
Чата, чата — такі очі, як горщата.

Наша совонька-сова
Позабула всі слова.
На пеньку сидить,
Очима лупає,
Ногами тупає.
Туп-туп!

Ходила квочка
Коло кілочка.
Водила діточок
Біля квіточок! Квок!

Сітка, вітка,
Дуб, дубки — поставали козаки,
Шабельками брязк —
Вийди, князь.

Няв, няв, няв,
Хто так гучно закричав?
Раз, два, три,
Це, напевно, будеш ти.

Раз, два —
Дерева.
Три, чотири —
Вийшли звірі.
П'ять, шість —
Падолист.
Йшла Маринка на стежинку
Загубила там корзинку,

А в корзині паляниця,
Хто її з'їв, тому жмуриться.

Ходила квочка біля кілочка,
Водила діток-одноліток.
Дзень, бом, брязь,
Хто виходить в перший клас?

Діти, діти, дітвора,
Утікайте із двора.
Хто не заховався,
Хай кричить: «Ура!»

Раз, два, три, чотири, п'ять —
Вийшов зайчик погулять,
Як нам бути, що робити?
Треба зайчика зловити.
Будем знову рахувать,
Раз, два, три, чотири, п'ять.

Раз, два, три!
Раз, два, три!
Біжимо ми як вітри,
А жмурити будеш ти!

Чистомовки

О. Рута

Хитра Мотря мила мокру моркву.

Б. Чепурко

Наварили смакоти —
Будем їсти я і ти.
А со-рр-оки і во-рр-они
Будуть їсти мака-рр-они!

Катерина Перелісна

Тупу-тупу-тупенята,
Малесенькі ноженята!
Тупу-тупу, ніжки,
Від столу до ліжка!

Тупу-тупу-тупусі,
До милої бабусі,
Тупу-тупу-тупачка,
Дасть бабуся молочка!

Ра-ра-ра — багато у бобра добра.
Ру-ру-ру — шкода бобру
Ро-ро-ро — своє добро
Рі-рі-рі — віддавати дітворі.
Ри-ри-ри — ось такі бобри!

Са-са-са — у лісі лисенька краса
Су-су-су — має довгу косу,
Сі-сі-сі — очі карії розкосі,
Со-со-со — хвостик, ніби колесо,
Си-си-си — струнки ніжки у ліси.

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ЛОГІКО-ЕМОЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Інтонація — це поєднання дикційної чіткості та орфоепічної грамотності, логічна ясність і емоційно-образна виразність. Інтонація виконує в усному мовленні низку життєво важливих функцій.

Правильне інтонування тексту забезпечує якісне сприймання інформації, розуміння навчального матеріалу, надає усному мовленню присмної мелодійності, краси.

Необхідно розуміти, що засоби логіко-емоційної виразності читання — це сукупність органічно пов'язаних між собою компонентів виразності, без осмислення і врахування яких неможливо передати логічного та емоційного (внутрішнього, психологічного) змісту мовлення.

Компоненти виразності

- Паузи (синтаксичні, логічні, психологічні, віршовані, фізіологічні).
- Змістова та емоційна функція логічно наголошених слів.
- Мелодика та її основні ходи (зміни).
- Видозміни темпу читання.
- Невербальні засоби виразності (поза, жести, міміка).

Кожне осмислення думки, власної або чужої, може бути правильно виражене і так само сприйняте слухачами лише в тому разі, якщо читець (мовець) правильно використовує всі компоненти мовлення (системи його звуків, складобудови, словесного наголосу) та інтонації (органічної єдності пауз, логічної та емоційної функції наголосів, мелодики, темпу, режиму й голосового тембру).

Важливу роль у процесі мовлення відіграє інтонація. Вона набуває, насамперед, виняткового значення у передаванні змісту висловлювання, його найтонших відтінків, є своєрідним засобом трансформації смислових взаємозв'язків мовленнєвих елементів у межах розповіді, розкриває суб'єктивне ставлення мовця до предмета висловлюваної думки, до співрозмовника, до фактів навколишньої дійсності.

Для кожного функціонального стилю характерне певне інтонаційне оформлення.

Складові частини інтонації, що сприяють оформленню смислу висловлювання та його емоційно-вольових відтінків, — це пауза, темп, мелодика, логічні наголоси. Опанувати ці засоби інтонації складно, але необхідно. Уміти чітко, виразно висловлювати свою думку — це також і вміти чітко мислити.

Паузи — це один із найважливіших елементів інтонації. Паузи — це не нулі в усному мовленні, а своєрідні комунікативні одиниці, що несуть відповідне навантаження: членують мовленнєвий потік на синтаксичні відрізки, речення, словосполучення, слова.

Паузами називаються зупинки між мовленнєвими тактами, окремими словами відповідно до змісту тексту, до почуттів, переданих у ньому, та до закладеної в нього ідеї.

Паузи поділяються на:

- синтаксичні,
- логічні,
- психологічні,
- віршовані
- фізіологічні.

Найпоширеніші партитурні знаки

1. Паузи:

- а) коротка | (на рахунок «раз»),
- б) середня || (на рахунок «раз, два»),
- в) довга ||| (на рахунок «раз, два, три»).

2. Логічний наголос (підкреслюється ціле слово).

3. Підвищення тону ↗

4. Зниження тону ↘

5. Перелом інтонації / \
6. Розтягування слова або уповільнення темпу...
7. Прискорення темпу — —> (під рядком).
8. Читати тоном вставного речення — < >
9. Додаткові слова, що вводяться подумки; вони допомагають знайти потрібний тон — []. Наприклад: [Коли] у товаристві лад — усяк тому радіє.
10. Лапки до слів, що читаються з іронією « ».
11. Кома втратила синтаксичну роль, отже, паузи робити не слід — (,).

Синтаксичні, логічні паузи

До категорії логічних пауз у теоретичній літературі належать паузи, що членують мовлення за допомогою інтонації (інтонаційна роль членування), а у певних випадках і ті, що членують мовлення за допомогою розділових знаків (синтаксична роль членування). Для читця-професіонала такий поділ логічної паузи не має практичного значення. Він читає твори напам'ять і спирається при цьому на логіку, а не на розділові знаки. А от учні читають здебільшого з тексту, і розділові знаки допомагають їм розкрити зміст фрази і водночас є засобом навчання виразного читання. Тому й доцільно розглядати логічну паузу в двох функціональних аспектах: суто логічному і синтаксичному. Ті паузи, що не лише спираються на зміст, але й збігаються з розділовими знаками, доцільно називати синтаксичними, а логічними — лише ті, що не збігаються з розділовими знаками.

Робота над текстовим твором вимагає з особливою увагою ставитись до синтаксичної структури мови автора, добре усвідомлювати значення кожного розділового знака.

Крапка, знак питання, знак оклику завжди відповідають паузам, оскільки відділяють одне від одного висловлювання із закінченим змістом. Інші розділові знаки теж відповідають обов'язковій паузі.

На розділовий знак «кома» слід зважати найбільше. Вона, як і інші розділові знаки, здебільшого збігається з паузою.

Але трапляється й так, що за правилами пунктуації кома ставиться, а паузи у цьому місці робити не слід. Це буває в таких випадках:

1. Перед звертанням, якщо воно стоїть у середині або в кінці речення.

Розкажіть мені (,) бабуся, казку.

2. Після вигуків, якщо вони тісно пов'язані з наступним звертанням.
Ой (,) у лузі червона калина.
3. Перед вставними словами і після них, а також після однакових слів у тому разі, коли вони пов'язані з усім реченням і мають характер вставних.
Думає (,) як завершити свій танець.
4. Перед короткими порівняльними зворотами, здебільшого такими, що складаються з одного слова, зі сполучниками «мов», «як», «ніби».
Хитра (,) як лисиця.
5. При жвавому темпі перед підрядними реченнями та дієприслівниковими зворотами, якщо вони за змістом тісно пов'язані з тим словом, що стоїть перед комою.
Розкажіть (,) як за горою сонечко сідає.
6. Між двома словами, що повторюються.
Падай (,) падай, дощику...
7. Після сполучників «і», «та», якщо вони стоять перед дієприслівниковими чи дієприслівниковими зворотами.
Діти прийшли до замку (,) і, прослухавши коментарі екскурсовода, почали розглядати експонати.

Наведені приклади не вичерпують усіх випадків, коли на місці розділового знака не слід робити паузи, але вже на їх прикладі можна побачити, що синтаксичний аспект виразності не завжди передає зміст тексту.

Логічна пауза — це зупинка, що завжди зумовлена думкою, змістом.

Значення логічної паузи для читця надзвичайно велике. Вона є виразником нашого розуму: при суцільному звучанні слів мовленнєвого такту дозволяє нам підкреслити єдність смислового впачення. Доки триває логічна пауза, думка читця працює активніше, ніж під час самого читання. Такі паузи між тактами чи після речення підказують читцеві ставлення до подальшого тексту, допомагаючи, таким чином, повніше, емоційніше передати його зміст.

Неправильне вживання логічної паузи або цілковите ігнорування призводить до того, що:

- зміст речення втрачає конкретну виразність;
- змінюється зміст тексту;
- зміст фрази перетворюється на цілковитий абсурд.

Для того щоб навчитися правильно визначати логічну паузу в тих випадках, коли розділові знаки допомогти в цьому не можуть, слід запам'ятати, що пауза за відсутності розділових знаків робиться:

1. Між поширеними групами підмета та присудка.
Випускні іспити | розпочались у травні.
2. У реченнях з багатьма другорядними членами — для виділення обставин із відповідними словами.
Розбійницю таку | не так судить годиться...
3. Перед сполучниками «і», «та», що з'єднують поширені частини речень або цілі речення.
Ось випаде дощик | і почне безжалісно змивати осінню красу зажуреного каштана.
4. При зворотному порядку слів у фразі.
І от ми з вами у Львові! Навколо нас | просторі дитячі майданчики будуються | нові | казкові.
5. Між словами чи словосполученнями, що виражають логічний підмет і логічний присудок і з'єднуються без допомоги узгодження.
Перед хатою — подвір'я, а на подвір'ї | діти.
6. Між групами пояснювальних слів. Пауза їх розділяє для того, щоб якійсь групі надати особливого відтінку й самотності.
З кінотеатру йшли додому | вдвох | Роман та Андрійко.

Психологічні або емоційні паузи

Для вираження «чужого» і власного мовлення потрібні й такі паузи, що не стосуються ступеня смислового зв'язку слів, між якими вони робляться, і призначені не для того, щоб додати думці чіткості. Вони мають іншу мету. Ці паузи можуть збігатися з паузами синтаксичними, логічними, віршовими і тоді впливають на ступінь їхньої тривалості. Вони робляться за потреби, в будь-якому місці, це так звані психологічні, або емоційні паузи. Психологічна пауза робиться відповідно до настроїв, почуттів, бажань читця і до реакції слухачів, її природа — мовчазне переживання. Психологічна пауза завжди зумовлена ставленням читця до змісту твору, до персонажу, його вчинків і допомагає вплинути на емоції слухачів, зосередити їхню увагу на чомусь важливому.

З цього приводу К. Станіславський писав: «Тим часом як логічна пауза механічно формує такти, цілі фрази і тим дозволяє з'ясувати їх зміст, психологічна пауза дає життя цій думці, фразі

і такту, намагаючись передати їх підтекст. Якщо без логічної фрази мовлення безграмотне, то без психологічної воно позбавлене життя».

Мета психологічної паузи — зосереджувати увагу слухачів на якомусь слові або групі слів, надаючи їм особливого значення.

Різновиди психологічної паузи

1. Пауза настороженості: робиться після слів «ах»; «те»; «це»; «стій» («ані кроку») та ін.
Чш! || Тихіше! || Заснуло тільки немовля.
2. Пауза роздумів.
Як і звуть... || Дитя моє! || Я була багата... || Не лай мене...
3. Пауза недомовленості.
Озирається і раз, і вдруге, і втретє — немає... ||
4. Пауза пригадування.
«Де я могла його бачити?» || — згадувала Оля.
5. Пауза напруження робиться у несподіваному місці для того, щоб напружити увагу слухачів, перед сприйманням слів, яким надається особливого значення.
Раптом чує він: | хтось по саду летить, так навпростець і пробирається.
6. Пауза відшукування відповіді.
— Тепер яблуко твоє. Лізь і зривай!
— Ні, дідусю... || Нехай завтра.
7. Паузи емоційного підсилення.
— Олю! || Олю! || Не біжи туди! Зачекай!
8. Пауза стримування почуттєвих реакцій:
— Підлога буде чиста, доню... || А душа?

Віршована пауза

Віршована пауза — це така зупинка, яку читець робить наприкінці віршового рядка під час перенесення одного й того самого мовленнєвого такту в наступний рядок.

На відміну від прозового твору, поетичному твору властива ритмічність. Порушення цієї організації під час читання перетворило б вірш на прозу. Для того щоб цього не трапилося, слід, зокрема, наприкінці кожного рядка робити зупинку. Така віршована пауза не тільки запобігає порушенню форми вірша, але й підкреслює внутрішнє багатство твору, додає краси його звучанню. Читець зобов'язаний правильно розкрити й донести

до слухачів авторські думки і почуття. Для цього слід дотримуватися як синтаксичних та логічних пауз, так і психологічних, які можна робити і в межах мовленнєвих тактів. Якщо ці паузи припадають на кінець рядка, то читцеві немає потреби й замислюватися над віршованою паузою — вона виливається в синтаксичну, логічну або психологічну.

Приклади

Т. Шевченко

Ой на дворі студенейко,
вітер снігом віє. ||
Когут хижу підмітає, |
курка муку сіє. ||
За віконцем зимонойка, |
вітер снігом віє, |
а курочка з когутиком |
в хаті крильця гріють. ||

Садок вишневий коло хати, |
хрущі над вишнями гудуть, |
плугатарі з плугами йдуть, |
співають ідучи дівчата, |
а матері вечерять ждуть. ||

Сім'я вечерея коло хати, |
вечірня зіронька встає. ||
Дочка вечерю подає, |
а мати хоче научати, |
так соловейко не дає. ||

Поклала мати коло хати |
маленьких діточок своїх; |
сама заснула коло них. |
Затихло все, тільки дівчата |
та соловейко не затих. ||

Фізіологічні паузи

Фізіологічні паузи потрібні тоді, коли читець перевтілюється на дійову особу.

Необхідно тільки твердо пам'ятати, що, на відміну від психологічної, за допомогою фізіологічної паузи передається стан персонажів, але в жодному разі не читця.

СЦЕНІЧНИЙ РУХ

Пластичність — це здатність до формоутворення, співвідношення внутрішнього життя образу з його зовнішньою виразністю.

У кожному вправу повинні бути закладені елементи творчої вигадки, що викликають емоційний відгук дітей, необхідний під час розв'язання кожного конкретного завдання. Ігровий початок у побудові занять, імпровізація у добре відомих і нових вправах, уміння створювати заразливую емоційну атмосферу репетиції допоможуть педагогові зробити тренувальні вправи єдиним і неподільним процесом.

На заняттях діти повинні опанувати елементи пластичної культури: основи володіння психофізичним апаратом; навички удосконалення таких якостей, як увага, гнучкість, спритність, ритмічність, музикальність, здатність до емоційного настрою.

Під час роботи поступово відбувається усунення м'язових затисків, позбавлення втоми, зайвого хвилювання.

Умови, необхідні для проведення занять

- Бажано, щоб приміщення для занять було ізольованим від шуму. Стільці та підстилки повинні бути виготовлені зі щільного матеріалу в ріст дитини.
- Форма одягу — будь-який спортивно-тренувальний костюм. Взуття — чепки, кеди.
- У деяких вправах основою є музика. Тому бажано, щоб заняття проводились під музичний супровід.

Основні вимоги до проведення вправ:

- перед кожною вправою необхідно чітко визначити форми й способи досягнення мети;
- не слід вимагати негайного результату — тут важливим є процес, за такого підходу непевність дітей у своїх можливостях поступово минеться);

- регулярність занять, послідовність і неквапливість;
- оскільки і фізично, і психічно не існує двох однакових людей, то всі вправи проводяться з урахуванням кожної індивідуальності;
- усі вправи повинні перетворюватись в образно-ігрову форму.

Вправа «Перестав стілець»

Завдання 1

Діти по черзі переставляють стілець, решта уважно спостерігають. Необхідно уважно придивитися, як діє кожен учень.

Завдання 2

Діти разом переставляють стільці.

Після виконання вправи, діти діляться своїми відчуттями під час виконання першого і другого завдання.

Відповіді учнів: коли всі переставляли стілець, то було легко та зручно. Коли переставляєш сам, то розумієш, що на тебе дивляться, тому рухи стають скутими, виникають думки: «Як я виглядаю?»

Завдання 3

Діти по черзі переставляють стільці з конкретною метою: «утворити коло», «утворити квадрат», «звільнити центр кімнати».

Після виконання вправи, учні діляться своїми відчуттями під час виконання третього завдання.

УСЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ З УВАГИ...

Натхнення — це ідеал творчого стану, у якому концентрація уваги та зосередженість є основними факторами.

Майже на всіх заняттях учні постійно чують: «Увага!», «Необхідно зосередитися!», «Будь ласка, зберіться!» тощо. Вимога природна, слова зрозумілі й бажання є, а результат далекий від бажаного — увага все-таки розсіюється. Бажання зосередитися призводить до протилежного результату — діти починають зосереджуватися на зосередженості.

Необхідно пам'ятати: якщо увага не зосереджується на тому, на чому вимагається, то вона зосереджена на чомусь іншому. Рухливість — це основна властивість уваги, і тому завдання полягає в тому, щоб навчитися довільно і вибірково її утримувати.

Концентрація уваги не може бути однотипною, придатною на усі випадки життя, вона залежить від діяльності в конкретній

ситуації. Вона можлива, якщо залучена величезна внутрішня сила — сила емоцій. Справжня зосередженість завжди емоційна.

Увага — це внутрішній дієвий процес, у якому залежно від ступеня зацікавленості одночасно з різною швидкістю відбуваються такі дії:

- ми подумки неначе «беремо» і «тримаємо» об'єкт уваги. У результаті цієї дії виникає первинний, ще не стійкий контакт з об'єктом уваги;
- ми подумки неначе «підтягуємо» об'єкт уваги, нібито «спрямовуємося» до нього. Зацікавившись мовленням чи музикою, що лунають здалеку, ми прислухаємося, орієнтуючи вухо в напрямку звуку. Це і є вираження пози психологічним жестом, що виявляє наше бажання наблизити звук або наблизитися до нього. Тут починає виявлятися наша зацікавленість до об'єкта уваги;
- ми подумки нібито «входимо» в об'єкт уваги або «впускаємо» його в себе. У салоні автобуса чи трамвая безлюдно, їхати далеко. Ми подумки «програємо» майбутні чи минулі події дня, розмови... Зовсім непомітно переводимо увагу за межі сьогодення, і перед нами виникають картини близького чи далекого минулого, можливо, навіть інше місто, знайомі та незнайомі люди змушують нас ставати учасниками різних подій, і ми відчуваємо щось дивне... Різкий поштовх, або сигнал виводить нас із цього стану.

Очікуючи на важливу подію, ми подумки, тривалий час, зосереджені на ній, і разом із тим живемо, вільно користуючись своїми органами чуттів. Таку концентрацію уваги необхідно розвинути в дитини до рівня, коли вона довільно в будь-якій ситуації, у будь-який час, у будь-якому стані зможе зосередитися на творчому процесі.

Об'єкти, на які може спрямовуватися увага:

- реальний — тобто об'єкт уваги, що впливає на наші органи чуттів (ми бачимо предмет, ми чуємо звуки);
- уявний — такий, що обов'язково існував у нашій реальності та його можна викликати у спогадах (вулиця, давня мелодія, учорашня подія та ін.);
- фантастичний (вигаданий) — тобто плід нашої фантазії (зустріч з інопланетянами, русалками та ін.).

На першому етапі занять концентрація уваги не пов'язана з безпосереднім розв'язанням творчих завдань.

Вправи, необхідні для опанування техніки довольної уваги, що дисциплінують силу волі, цілеспрямованість думки і розвивають уяву

Спрощена концентрація (підготовча)

Зручно сісти, найкраще на підлогу, схрестивши ноги, руки опущені чи вільно лежать на колінах. Максимально розслабитися. Ідеальний варіант для цієї вправи — затемнене приміщення. Група розміщена у формі півкола, не торкаються одне одного, обличчям обернені до стіни без вікон. На підвищенні, що накрите темною тканиною, на рівні очей установити запалену свічку, зафіксувати на ній погляди. Бажано не кліпати повіками. Через кілька секунд заплющити очі й намагатися побачити свічку в уяві. Повторити кілька разів.

Реальний об'єкт уваги

Для цієї вправи підготувати кілька простих предметів (чашку, коробку сірників, олівець тощо). Учень бере один предмет, розглядає його й описує зовнішній вигляд. Потім необхідно уявно проробити три описані вище дії: «взяти» предмет, «розглянути», описати його по пам'яті. Під час вправи стежити, щоб ані тіло, ані органи чуттів зайвий раз не напружувалися.

Уявний об'єкт уваги

Учитель під час цієї вправи повинен зосередити увагу учнів на роботі з простим предметом, який викликано уявою: зі звуком, з одним словом чи фразою, з образом людини, а потім запропонувати описати його.

Фантастичний об'єкт уваги

Зосередити увагу на образах фантастичної істоти, пейзажу, архітектурної форми, що їх створено уявою дітей.

Ритмічне споглядання

Учні повинні уявити, що їхні очі світять нібито прожектор. Обрати будь-який предмет і «освітити» його «прожектором», роблячи спокійні вдихи і видихи. На видих заплющувати очі, тобто «витирати» образ предмета, на вдиху знову розплющувати і вдивлятися в предмет. Потім навпаки, споглядання на видиху, «витирання» на вдиху.

Уявне споглядання

Безупинно або ритмічно споглядати будь-який предмет упродовж 1—2 хвилини. Потім на 1—2 хвилини заплющити очі,

спробувати викликати подумки детальний зоровий образ предмета цілком. Розплющивши очі, звірити уявний образ із реальним.

Вправи на розвиток уяви

Картинки із сірників

Основа — конкурсний елемент. Учні за власним бажанням окладають із сірників картинки і пояснюють їх. Ця гра відмінно розвиває художній смак, уяву, і, завдяки однотипності «будівельного матеріалу», — почуття пропорції. Найкраще проводити вправу на підлозі (килимі), діти мають бути не зв'язані розміром столів.

Намалюю в тебе на спині...

Вправа на сенсорну уяву. Грають парами. Перший гравець малює пальцем на спині ведучого якесь зображення.

Завдання ведучого: відгадати, що ж було «намальовано» у нього на спині. Вправа здається дуже простою.

Ускладнення

Завдання першому гравцеві «не захотіти», щоб ведучий відгадав. У цьому випадку поведінка обох різко змінюється: ведучий максимально концентрує увагу, доводячи її гостроту до максимуму, а перший гравець, «обманюючи», намагається збити концентрацію уваги партнера.

Це дуже цікаве завдання, але педагог повинен ретельно контролювати хід його виконання, не допускаючи образ, що властиві малюкам, емоційного перевантаження й втоми. Важливою є усвідомлена спроба уявити цей малюнок і передати те, що уявив, словами.

Роботи

Грають двоє учнів. Перший гравець дає «роботові» команди. Другий — це «робот», який виконує їх із зав'язаними очима.

Мета: уміти поставити точно сформульоване завдання для «робота»; уміти реалізувати словесний наказ у фізичній дії.

Учитель повинен чітко простежити за тим, щоб команди «роботам» подавалися не взагалі, а були спрямовані на здійснення нехай простої, але цілком продуктивної дії (наприклад знайти й принести якийсь предмет).

Дії самого «робота» повинні відповідати командам. «Робот» повинен довіряти командам, виконувати їх у суворо визначеній послідовності.

Малюнки на паркані

Учитель пропонує кожному учасникові намалювати на «паркані» (стіна класу) уявний малюнок, тобто накреслити його пальцем. Діти-спостерігачі повинні розповісти про те, що вони побачили, причому необхідно стежити за тим, щоб «малюнок» учасника не «налазив» на попередній. Найціннішим дидактичним моментом є відсутність можливості негативної оцінки з боку групи, тому що умовність зображення не дає приводу для його критики й реальної оцінки художньої вартості, що дуже важливо у вихованні не тільки впевненості у своїх творчих здібностях і силах, але й «колективної уяви», довіри до партнера. Виховання доброзичливого ставлення до творчості інших, поваги до чужої думки — необхідні елементи розвитку гармонійної особистості.

Хамелеон

Учням пропонується уважно розглянути сюжетну фотографію й дати їй 3—5 (або більше) оригінальних назв. Позитивно оцінюються відповіді з оригінальними й незвичайними назвами.

Запропоноване завдання змушує сприймати предмет у різних ракурсах. Добирати фотографії, ілюстрації, малюнки для цього завдання необхідно з урахуванням цікавого змісту, сценічності, барвистості, явно вираженої образності.

Шампур

Учням пропонується розглянути 2—5 фотографій (ілюстрацій). Вони мають дати загальну назву до всієї серії фотографій.

Фотографії (ілюстрації) повинні мати одну ознаку, що об'єднує ці фотографії: тему, сюжет, кольорову гаму, стиль, деталі емоційного стану тощо.

Потрібно дібрати фотографії великих розмірів, із чітким зображенням, яскраво вираженою поетичністю, образністю.

Образне бачення

Учням дається певне поняття, наприклад «спрага». Необхідно розповісти, який зоровий образ виникає до цього поняття, слова.

Поняття-символи повинні бути узагальненими і змушувати слухача до образного бачення слова (наприклад: *лемент, весна, бар'єр, гроза, дощ, хмара, початок, пісня* тощо).

Завдання корисно повторити двічі-тричі, змінюючи поняття-символи.

Уявний образ може бути статичним (як картина) або динамічним (у дії); важливо, щоб він був яскравим, зримим, несподіваним.

Позитивно оцінюються відповіді за унікальне бачення, кількість несподіваних і яскравих асоціативних зв'язків.

Прізвиська

Учням необхідно дати прізвисько тварині, птаху, рибі, рослині, казковим героям.

Варіанти:

- за словесним описом характеру, звичок, учинків;
- пропонується 5 фотографій і одне прізвисько (наприклад *Тихоня*). Кому із зображених на фотографіях може підійти це прізвисько?
- пропонується 6 прізвиськ (наприклад: *Приставала, Задирка, Ненажера, Кнопка, Поплавець, Ласунчик, Добриня*) і одна фотографія. Яке із прізвиськ найбільше підходить до зображеного на фотографії?

За невідповідності прізвиська до зображеного на фотографії необхідно, щоб учень аргументував свою відповідь.

Винахідник

Учням пропонується вигадати (винайти):

- нове слово, якого не існує в українській мові, дати йому значеннєву характеристику;
- новий предмет, що не має аналога в побуті людини, назвати його, охарактеризувати практичне використання;
- нову неіснуючу професію, необхідну в майбутньому, охарактеризувати її, пояснити значення.

Фантазія

Учням необхідно скласти коротку розповідь-фантазію. Стимулом може бути:

- предмет;
- зміст картини відомого художника;
- звук (наприклад: *скрип двері, жалібний стогін за стіною, лемент пугача, далекий дзенькіт дзвіночка* та ін.);
- фраза (наприклад: *«Цього не може бути!», «Тепер іди», «Цить, нас почули...»* та ін.);
- слово (наприклад: *«прости», «так», «ні», «от і все»* та ін.);
- драматична ситуація;
- поетичний рядок;
- фотографія людини;
- пейзаж за вікном.

Тварина, якої не існує

Учням пропонується намалювати тварину, якої не існує в природі, назвати її. На звороті малюнка написати відповіді на три запитання:

- де живе ця тварина;
- чим харчується;
- з ким дружить (спілкується).

Назви

Учням пропонується назвати:

- круглі речі;
- речі (об'єкти), що створюють шум;
- квадратні предмети;
- предмети білого (або червоного, чорного та ін.) кольору;
- м'які речі;
- предмети (об'єкти), що мають колеса;
- «гарячі» предмети.

Наслідки

Учням пропонується відповісти на низку парадоксальних запитань.

- Що станеться, якщо людина зможе стати невидимою?
- Якщо можна буде читати чужі думки?
- Якщо люди зможуть жити під водою?
- Якщо земляне дізнаються про існування інопланетян?
- Якщо висохнуть усі ріки, озера, моря?
- Якщо всі тварини загинуть?

Фантастика

Учням пропонується розповісти фантастичну історію на запропоновану тему.

Приклади: «Зустріч із інопланетянином», «Таємнича знахідка», «Нічні польоти» тощо. Історія повинна бути стислою, розповідати необхідно без підготовки, імпровізувати.

По якому предмету стукаю олівцем?

Учні заплющують очі. Учитель стукає олівцем (по книзі, по столу, по руці, по годиннику та ін.) і пропонує їм назвати, по якому предмету він стукає.

Що відбувається поруч?

Учні дослухаються до звуків вулиці за вікном, далеких розмов у коридорі, співу. Учитель пропонує їм уявити та розповісти, що відбувається у тому місці, звідки линує звуки.

Що сталося?

Цю вправу можна використовувати під час первинного спілкування.

Одна пара учнів знаходяться на майданчику, решта — глядачі. Гравці у парі зі стільцями розходяться подалі одне від одного, повертаються спинами одне до одного. Стілець — це «барабан», що використовується як мовленнєвий апарат. Один «телефонує» другому, той відповідає. Учням необхідно розповісти, про що запитував один та що відповідав другий. Згодом слід помінятися ролями. Не важливо, що передавалося одне, а партнерові почулося повсім інше. Мета: не відгадувати, а активізувати уяву.

ОБЛИЧЧЯ — ЗОСЕРЕДЖЕННЯ «ПСИХІЧНОЇ МУСКУЛАТУРИ»

Міміка передає настрій людини та її стан. Наприклад, спокійна посмішка є свідченням гарного настрою. Нахмурені, зсунуті брови, стиснуті губи — це ознака невдоволення, глибокої досередженості.

Вправи для позбавлення затисків обличчя (чергування напруження і розслаблення)

Вправа 1

Стиснути щелепи — розслабити, відкрити рот широко — відпустити щелепу в положення, якого вона сама набуде. Звернути увагу учнів на те, що при стиснутих і розкритих щелепах затримується подих. Розслаблена щелепа — вільний подих.

Вправа 2

Притиснути язик до піднебіння — опустити до нижніх, верхніх зубів, праворуч, ліворуч.

Вправа 3

Висунути щосили язик — відпустити (вільно відпущений язик сам собою прикладається до верхніх зубів).

Вправа 4

Підняти брови («подив») — розслабити. Зберігати чоло рівним упродовж 30 секунд.

Вправа 5

Насупити («серджуся») — розслабити брови.

Вправа 6

Розширити очі («страх»), при цьому чоло не напружувати — розслабити повіки.

Вправа 7

Розширити ніздрі («вдихаю запах») — розслабити повіки та брови.

Вправа 8

Замружитися («жах») — розслабити повіки.

Вправа 9

Підняти верхню губу, зморщуючи ніс («презирство») — розслабитися.

Вправа 10

Ошкіритися («лють») — розслабити щоки і рот.

Вправа 11

Опустити нижню губу («відраза») — розслабитися.

Найголовніше — підсилити м'язове почуття і контролювати мускулатуру обличчя.

РОЗВИТОК ВИРАЗНОСТІ РУК

Руки — це один із найдієвіших засобів людської виразності. Вони можуть багато чого красномовно, яскраво і чітко передати, якщо людина досконало володіє ними.

В іншому разі руки людини видають її скутість, нерішучість.

Від зніяковілості людина або ховає їх у рятівні кишені, або мимоволі жестикулює, супроводжуючи ними кожне вимовлене слово.

Заняття з виразності рук повинні будуватися з елементами гри і творчої вигадки. Звук може використовуватися як емоційне забарвлення будь-якої вправи.

Пропоновані вправи покликані розвивати гнучкість і рухливість, м'якість і членороздільність, а також здатність активно фантазувати, діяти відповідно до певного характеру.

Вправи для розвитку виразності рук

Миємо руки**I варіант**

Швидко, але ретельно «вимити» руки, зрозуміло, з уявлюваними милом і водою.

II варіант

Повернулися з морозу, руки змерзли. Розтираючи, розігріти їх.

1-й рух — потирати долоні;

2-й рух — струшувати воду (пальці стиснути в кулаки, потім із силою випрямити їх);

3-й рух — витирати руки.

Ускладнення

1-й рух — спочатку «відкрили кран», «намочили руки», «узяли мило», «намилили руки», «поклали мило на місце», «вимили руки»;

3-й рух — «узяли рушник», «витерли руки», «повісили на місце рушник».

Усушення зайвого м'язового напруження**I варіант**

Учні пропонуються «струшувати крапельки води» доти, поки руки не «висохнуть», оскільки немає рушника.

II варіант

Уявити, що кисті — це крила, необхідно «злетіти» (при цьому стежити, щоб надмірно не напружувалися м'язи обличчя і шиї).

Долоні

Долоню витягнутої руки притулити до стіни трохи нижче рівня плеча, намагатися наблизити лікоть до стіни. Після цього — упор на пальці, а потім — тільки на кінчики пальців.

Примітка. При болісному відчутті, що може виникати в цій вправі, дозволяється ступінь болю виражати звуком «Ой!»

Літак

Обертання кистей рук на 360°. Учитель пропонує кожному учневі уявити, що він — «літак, який набирає висоту». Для цього необхідно руки витягнути вперед або розвести в сторони — «процелери», при цьому можна дзижчати.

Замок

Зчепивши пальці в замок, опустити руки вниз долонями. Спробувати в цьому положенні їх максимально прогнути. Учитель пропонує кожному учневі уявити, що він — «співак» і «бере високу ноту».

Шаман

Різно викинути широко розчепірені пальці, потім розслабити їх. Учитель пропонує кожному учневі уявити, що він — «шаман, який робить заклинання».

Піймав, не піймав

Різно стиснути пальці в кулак, потім розслабити їх. Гра на зразок «піймав — не піймав».

Добрідень!

Прямі пальці стулені разом. Роздільне згинання кожного пальця в другій фланзі. Учитель пропонує кожному учневі уявити, що кожен палець — це «чоловічок, який уклінно вітається». «Добрідень!» — говорить він.

Морський прибій

Пальці зчеплені в замку. Хвилеподібний рух від ліктя однієї руки через зчеплені пальці до ліктя другої руки. Рух безперервний. Учитель пропонує кожному учневі уявити, що кожний рух — це «морський прибій — то плавний, то бурхливий».

Циркуль

Колове обертання кожним пальцем окремо, спочатку в одну, потім в протилежну сторону. Решта пальців у цей час залишаються нерухомими. Учитель пропонує кожному учневі уявити, що кожен палець — це «циркуль».

Піаніст

Хвилеподібні рухи спочатку прямими, потім напівзігнутими пальцями. Учитель пропонує кожному учневі уявити, що він «грає гама на роялі».

Відіпхни

Кисть пряма. Прогинання долоні в середній частині. Учитель пропонує кожному учневі уявити, що він що-небудь або кого-небудь відпихає.

Чудеса руками

Стулити пальці разом і по черзі розчепірюючи, зробити рух, що нагадує ножиці.

Використовуючи можливості та виразність кистей рук, кожному учневі необхідно використати творчу уяву, вигадати образні вправи на зразок: «Вогонь», «Метелик», «Медуза», «Павук».

Готусмо салат

1-й етап — «узяли овочі: помідори, огірки, цибулю» (можна змінювати рецепт салату).

2-й етап — «помили під краном усі овочі» («відкрили кран», «кожний овоч брати окремо», «помити його», «покласти у миску», «закрити кран»).

3-й етап — «узяти дощечку, ніж».

4-й етап — «порізати усі овочі» (стежити, щоб кількість «помитих овочів» відповідала кількості «порізаних»), «скласти в миску».

5-й етап — «деякі овочі натерти» («узяти тертку»), «скласти у миску».

6-й етап — «посолюти».

7-й етап — «заправити», «розмішати».

8-й етап — «скуштувати».

Примітка. Кожний учень може придумати свій рецепт салату, кожний етап необхідно відпрацьовувати окремо, щоб кожний рух був чітким. Наступний етап слід виконувати тільки після цього.

Смачні млинці

1-й етап — «приготувати все необхідне для тіста» («миска», «яйце», «молоко», «сіль» тощо).

2-й етап — «розмішати тісто».

3-й етап — «приготувати пательню, олію».

4-й етап — «пекти млинці» (одна рука «нательня з млинчиком», друга — «наливає тісто», «перевертає млинчик», «знімає його з пательні»).

Примітка. Кожний етап необхідно відпрацьовувати окремо для того, щоб кожний рух був чітким.

Річка та рибка

Частина дітей відтворюють рух річки, решта — рибки, які плавають у річці. Через деякий час учні міняються ролями.

«Річка» — хвилясті, плавні рухи розслаблених кистей рук перед собою.

«Рибки» — випрямлені долоні притиснуті одна до одної. Пальці спрямовані в бік «від себе», повертати стиснуті долоні праворуч та ліворуч.

Ускладнення кожен учень придумує собі сам. Необхідно стежити за тим, щоб учні спостерігали одне за одним, адже рухи повинні бути приблизно однаковими.

Дерева

Учитель пропонує учням уявити, що вони — «дерева», руки — «гілки», пальці — «листочки». Учитель управляє рухами учнів: «Ось лісом пройшовся легенький вітерець. До нього в гості завітав сильніший вітер. Здійнялася буря...»

Після виконання вправи учням рекомендується струсити кисті рук.

Горобчик п'є воду

Права рука зігнута в лікті, ставиться паралельно полу на рівні грудей, лікоть лівої руки ставиться на пальці правої руки, пальці скласти пучкою — це «дзьоб». Не відриваючи лікоть від пальців правої руки, «дзьобом» торкнутися правої руки. Далі — імітувати рухи птаха: узяти «воду», підняти «голову», поклацати «дзьобом».

Повторити, змінивши руки.

Горобчик летить

Руки витягнути вперед, перехрестити таким чином, щоб долоні були повернуті «до себе». Великі пальці схрестити — це «голова» птаха. Решта пальців — це «крила». Помахати ними.

Квітка

Долоні підняти вгору, основи кистей притиснуті одна до другої, пальцями обох рук утворити «пуп'янок».

1-й рух — одночасно розчепірити пальці рук у сторони («квітка розпускається»).

2-й рух — стулити пальці разом («квітка відпочиває»).

Стілець

Долоні поставити вертикально перед собою, вони «дивляться» одна на одну, пальці «дивляться» вгору.

1-й рух — пальці правої руки стиснути в кулак, підставити до долоні лівої руки, потім розтиснути кулак.

2-й рух — пальці лівої руки стиснути в кулак, підставити до долоні правої руки.

Стіл

1-й рух — долоню лівої руки стиснути в кулак («ніжка стола»).

2-й рух — випрямлену долоню правої руки покласти зверху на кулак («кришка стола»).

3-й рух — долоню правої руки стиснути в кулак («ніжка стола»).

4-й рух — випрямлену долоню лівої руки покласти зверху на кулак («кришка стола»).

Ворота

Руки витягнути вперед перед груддю, долоні повернені «до себе», нігті пальців з'єднані, «ворота зачинені».

1-й рух — пальці розвести в сторону («ворота відчинені»);

2-й рух — пальці повернути у вихідне положення («ворота зачинені»).

Зайчик

Вказівний та середній пальці правої руки витягнути вгору, мізинець та безіменний притиснути до долоні великим пальцем.

1-й рух — стрепенулося одне «вушко» «зайчика».

2-й рух — стрепенулося друге «вушко» «зайчика».

3-й рух — стрепенулися обидва «вушка» «зайчика».

4-й рух — «зайчик» з'явився на лівій руці.

5-й рух — стрепенулося одне «вушко зайчика».

6-й рух — стрепенулося друге «вушко зайчика».

7-й рух — стрепенулися обидва «вушка зайчика».

8-й рух — «зайчик» з'явився на лівій і правій руці одночасно.

9-й рух — стрепенулося по одному «вушку» в обох «зайчат».

10-й рух — стрепенулося по другому «вушку» в обох «зайчат».

11-й рух — стрепенулося по обидва «вушка» у «зайчат».

Руки говорять

Це можуть бути одиночні, парні та групові етюди. У них можна скористатися предметами (такими, як олівець, квітка, пляшка, обручка). Але руки обов'язково повинні бути реальними.

ВИРАЗНИЙ ЖЕСТ

Для того щоб з'явився виразний жест, потрібно збудити власну уяву і викликати первинні реакції. Композиційна організація вираз є безпосередньою і спонтанною, кінцевим результатом є жива форма.

Вправи для розвитку виразних жестів**Несподіваний рух**

Починати рухатися в одному напрямку, через кілька секунд завмерти і змінити напрямок. Початок руху повинен бути підкресленим, а потім, після паузи, неначебто він виявився неправильним, слід продовжити його впевнено в іншому напрямку.

Завдання: починати повільно і старанно ходьбу, докладаючи зусиль, раптово зупинившись, починати бігти дуже легко і дрібно.

Цвітіння і прив'ядання

У першій частині вправи учитель пропонує кожному учневі уявити себе деревом, у якому піднімається сік, починаючи від ступні та поширюючись нагору по всьому тілу, досягаючи рук, що стрімко розцвітають, як і все тіло.

У другій частині вправи тіло поступове прив'ядає. У міру засвоєння вправи рекомендується доповнити її ритмічним рухом по колу.

Хода

Хода визначається віком, центр ваги переноситься в різні частини тіла. У дитячому віці він у ногах, у підлітковому — у плечах, коли людина дорослішає, то він переходить до тулуба, у зрілі роки — до голови, на старості — знову до ніг. Відхилення і винятки свідчать про певні характерні риси тієї або іншої людини.

Завдання: зобразити ходу знайомих людей залежно від їхнього стану (флегматичного, войовничого, збудженого, сонного тощо).

Емоційне тіло

Обрати яскравий емоційний стан (плач) і перенести у визначену частину тіла (наприклад у ступню), знайти йому виразне втілення. «Заплакати» грудьми (кистю руки). «Посміхнутися» плечем або животом. Показати два контрастних стани через дві різні частини тіла: «кисті сміються», «ступні плачуть».

Пожвавлення тіла

Учитель пропонує кожному учневі різними частинами тіла «піймати світло» і під його впливом оживити плечі, шию, стегна та ін., створюючи радісні форми, жести, рухи; потім «мороз поступово сковує їх», і лише під впливом тепла вони «відтають», повертаючись у первинний стан.

Поле

Учитель пропонує кожному учневі сидячи навпочіпки, стрибнути як птах, який готується злетіти, руки розвести в сторони нібито крила, допомагаючи цьому руху. Змахнувши руками, стати вертикально і «злетіти» рухом, що нагадує плавання, при цьому існує одна точка дотику з підлогою (наприклад пальці ступні). Під час «польоту» робити швидкі стрибки. Необхідно пригадати відчуття польоту під час сну і відтворити його в собі. «Приземлитися» потрібно, також наслідуючи птахів.

Стрибки

«Стрибок тигра»; різкий кидок тіла вперед без підготовки чи в підготовчому розбігом, руки витягнуті, потім через перешкоду в перекиді.

Варіанти «стрибків тигра»: у висоту, у довжину. Це можуть бути «стрибки» інших тварин.

Передавалки

Учні утворюють коло.

Завдання: передати сусідові (мімікою або жестом):

- посмішку;
- сердитий вираз обличчя;
- оплески (оплески можуть різнитися — обома долонями, однією долонею об стіл; об коліна; комбіновані оплески: плеск над столом і два об стіл). Оплески можуть передавати ритмічний малюнок;
- переляк;
- «страшилку»;
- «смішинку»;
- вітання;
- прощання.

Вправи «Музика в тілі»

Музика

Звучить музика, учні слухають її упродовж 30 секунд і починають рухатися під музику, кожний обирає рухи самостійно. Коли учні засвоять вправу, музика кожні 2 хвилини змінюється: весела — сумна, тиха — гучна, повільна — швидка.

Хор і соліст

Це пластичний «хор», у якому «соліст», на основі музики, що звучить, за задалегідь обговореною темою пропонує свої асоціації у вигляді статичних скульптурних поз. «Хор» повторює ці пози як за формою, так і за змістом.

1-й такт — поза «соліста»,

3-й такт — поза «хору»,

5-й такт — поза «соліста»,

7-й такт — поза «хору» тощо.

Примітка. Темі і музику необхідно підготувати заздалегідь, дібрати асоціації, наприклад: «Школа», «Космос», «Весна» тощо.

Зернятко

Учитель (читає вірш Надії Красоткіної)

Учись любити все навколо себе:
Траву і квіти, кущик, деревце.
Жучка і пташку, і блакитне небо,
І синьооке чисте джерельце.
Усе прийшло на білий світ, щоб жити,
Щоб дарувати радість і красу.
Учися дивуватись і любити
Чистеньку, мов перлиночка росу.
Поглянь на світ — це дивовижна казка!
А квіти — це, мабуть, душа землі.
У кожній з них струмить любов і ласка,
Вони неначе діточки малі.
Яка земля! Чарівна, пречудова!
Вона нам мати. Ми — її дитя!
Летить на землю весняна обнова,
Бурлить, вирує на землі життя!

Діти, про що розповідає вірш, який я вам прочитала? (Відповіді дітей.) Уявіть, що кожен із вас — маленьке зернятко будь-якої рослини.

Діти довільно розходяться залом під музичний супровід. Учитель змахує рукою («сіє зерна»), діти присідають і удають із себе «зернинки».

Лежать зернятка в землі, їм тепло, зручно. Проїшов дощик, пригріло сонечко. Насіння почало набрякати, оболонки зерняток луснули і з'явилися перші пагінці. Вони пробили землю і потягнулися до сонечка.

Діти поступово піднімають руки, підводяться, погойдуючись.

На стебелінках з'явилися перші листочки. І ось загойдалися молоді деревця, квіти, травичка...

Кожна дитина за своїм бажанням демонструє, як виросла рослина.

Що ж виросло в нашому лісі?

Учитель запитує кожного учня, якою рослиною він був.

Давайте потанцюємо

Учитель пропонує дітям потанцювати. Дівчатка танцюють тільки тоді, коли вчитель піднімає квітку, а хлопчики — коли він піднімає прапорець. Хлопчики й дівчатка танцюють разом, коли одночасно піднято і квітку, і прапорець. Діти імпровізують танцювальні рухи.

Живий оркестр

Учитель. Як ви гадаєте, які звуки може видавати ваше тіло? (Оплески, тупання, клацання пальцями, цокання язиком, губами тощо.)

Прослухавши знайому мелодію, діти за допомогою звуків свого тіла відтворюють її.

Поєднання рухів рук, ніг і слів**Ліхтарики**

Розташувати долоні перед собою, пальці стиснуті у кулаки.
1-й крок. «Ліхтарики засвітилися!» (Випрямити пальці обох рук.)

2-й крок. «Ліхтарики потухли!» (Стиснути пальці обох рук.)

3-й крок. «Надворі стемніло.» (Пальці правої руки випрямити, пальці лівої руки стиснути у кулак.)

4-й крок. «Засвітилися ліхтарі.» (Пальці лівої руки випрямити, пальці правої руки стиснути у кулак.)

5-й крок. «Засвітилися ліхтарі.» (Стиснути пальці обох рук.)

6-й крок. «Хай ліхтарики горять!» (Випрямити пальці обох рук.)

7-й крок. «Підуть дітлахи гулять!» (Обома руками покрутити праворуч — ліворуч.)

Кулька

Вихідна позиція (В. П.): пальці обох рук зібрані пучкою і стискаються кінчиками, руки знаходяться біля рота. Видих, вдих. Учитель на перших заняттях лічить уголос.

1, 2, 3 — повільний видих, надуваємо кульку.

4 — зупинитися, вдих.

5, 6, 7 — повільний видих, надуваємо кульку.

8 — зупинитися, вдих.

9, 10, 11, 12 — повільний видих, надуваємо кульку.

13 — зупинитися, вдих;

14, 15, 16, 17 — повільний видих, надуваємо кульку;

18 — різкий видих повітря, що залишилось. «Кулька лопнула», пальці повертаються у В. П.

Вправи, що поєднують елементи загального розвитку зі спробою зрозуміти, що кожна людина має індивідуальні риси характеру, поведінки

Клоун

Кожний учень створює ляльку клоуна своїми руками з тих самих матеріалів і за тою самою технологією, яку пропонує вчитель, відповідно до індивідуального розуміння того, як клоун повинен виглядати: розфарбовує, добирає елементи костюма тощо. Це завдання виконується не на одному занятті, а 5—6 занять можуть бути присвячені роботі з матеріалами, бесідам з учителем про те, яким хотілося б бачити свого клоуна кожному з учнів.

Після завершення виготовлення ляльки вчитель пропонує кожній дитині «оживити» свого клоуна, дає можливість декільком «клоунам» вступити в «діалог», розіграти найпростіші ситуації.

Під час створення ляльки і опанування її керуванням тренується дрібна моторика рук.

Крім того, лялька, зроблена власноруч, і наділена рисами, що вдихнула в неї сама дитина, є для неї улюбленішою й дорожчою іграшкою, ніж усі придбані.

Мозаїка

Дітям пропонується розкласти на аркуші-малюнку набір зі слів на тему, запропоновану вчителем. Слова повинні скласти зв'язну розповідь, що стосується того малюнка, на якому вони розкладені. Досить часто діти з мовленнєвими порушеннями краще виконують цю вправу, тому що в процесі розміщення слів вони «репетирують» фразу, яку збираються згодом вимовити вголос. Учитель стежить за тим, щоб розповіді дітей не повторювалися, щоб учні дотримувалися загальної теми, що визначається малюнком, на якому складається «мозаїка».

Циркова афіша

Кожний учень, придумавши свій «цирковий номер», малює свою афішу, у якій намагається найповніше передати свої знання про жанр, складність, яскравість та інші особливості свого «номеру». Учитель повинен заохочувати винахід псевдонімів і коротких анонсів до номерів. Чим яскравіше дитина уявляє свій номер, а також те, що вона робить «на арені», тим яскравіше працює її художня фантазія.

ІГРОРИТМІКА

Ігроритміка є основою для розвитку відчуття ритму й рухових здібностей учнів, дозволяє вільно, красиво та правильно рухатися під музику відповідно до її структурних особливостей, характеру, ритму, темпу та інших засобів музичної виразності.

Ігроритміка сприяє музично-естетичному сприйняттю ігрового й танцювального репертуару, розумінню способів виконання музично-ритмічних рухів та узгодженню їх із музикою. За допомогою ігроритміки учні розуміють та удосконалюють орієнтування в просторі. Вона сприяє творчій самостійній активності дитини у виявленні своєї оцінки сприйнятого художнього музично-ритмічного репертуару. В ігрових імпровізаціях учні шукають рухи, що допомагають їм точніше передавати особливості змісту й характеру музики. Ігроритміка спонукає до придумування нових танців (на основі знайомих рухів).

Види вправ, що присвячені узгодженню рухів із музикою

- Удари в такт музики (образно-звукові дії «горошинки»);
- ходьба сидячи на стільці;
- збільшення кола кроками назад від центра, зменшення кола кроками вперед до центра;
- піднімання й опускання рук на 4 рахунки, на 2 рахунки й на кожний рахунок;
- ходьба навприсядки;
- оплески руками під музику;
- рухи руками в різному темпі;
- вправи руками під музику в різному темпі та з оплесками;
- загальнорозвивальні вправи під музику із притупуванням;
- удари ногою на кожний рахунок і через рахунок;
- кроки на кожний рахунок і через рахунок (крок уперед з лівої, зупинитись; крок уперед із правої, зупинитись);
- удари на рахунок;
- притупування на кожний рахунок;
- притупування;
- піднімання й опускання рук попереду на рахунок під музичний супровід;
- довільні вправи на відтворення музики;
- виконання простих рухів руками в різному темпі;

- кроки вперед, руки зчеплені вгорі, унизу;
- присідання з рухами рук;
- підскоки з витягнутими по черзі руками нагору;
- плавні рухи рук униз, нагору, у сторони, униз;
- плавні рухи рук по черзі нагору, вниз.

ТАНЦЮВАЛЬНІ КРОКИ

Танцювальний крок є одним з основних рухів в усіх танцях, тому його правильне виконання дуже важливе.

Танцювальний крок може виконуватись в різноманітних музичних розмірах (2/4, 3/4, 4/4), у різних темпах, під відповідну музику.

Танцювальні кроки в танцях сполучаються з певними танцювальними позами — положенням голови, корпусу, рук.

Рекомендується, щоб танцювальні кроки виконувались в різноманітних напрямках у поєднанні з поворотами корпусу, нахилами та поворотами голови до правого або лівого плеча, а також комбіновані кроки з паузами та уклонами. Такі нескладні танцювальні вправи напрацьовують ходу, розвивають танцювальність.

Види вправ для вдосконалення танцювальних кроків

- Крок із носка, на носках, навприсядки на одній нозі, другу вперед на п'яту;
- пружинисто навприсядки;
- приставний крок убік;
- крок із невеликим підскоком;
- комбінації з танцювальних кроків;
- сполучення кроків із носка й кроків із невеликим підскоком;
- м'який високий крок на носках; поворот на 360° під час кроків;
- приставний і перехресний крок убік;
- попереми́нний крок;
- стрибки з ноги на ногу на місці й з поворотами;
- крок галопом уперед і убік;
- крок із підскоком;

- крок із притупуванням;
- композиція з вивчених раніше кроків.

АКТОРСЬКИЙ ТРЕНІНГ

Акторський тренінг заснований на сценічній майстерності. На думку К. Станіславського, серед багатьох завдань різних видів тренінгу найважливішою вважається розробка й удосконалювання психофізичної техніки актора, виховання «слухняних» психічних навичок й умінь, пов'язаних з увагою, уявою й фантазією, пам'яттю, що миттєво відгукується емоційно.

Вправи з акторського тренінгу

Учимося відчувати простір

Серед учнів обирають «сліпого» (йому зав'язують очі) і «поводиря». Вони встають спинами одне до одного, «поводир» при цьому повертається обличчям до присутніх. Учитель ховає невелику іграшку десь перед «сліпим», «поводир» і «сліпий» не бачать, де іграшка, але це бачать присутні.

Завдання «сліпого»: знайти іграшку із зав'язаними очима.

Завдання «поводиря»: допомогти «сліпому» це зробити, говорячи вголос, куди йти, але стоячи до нього спиною. «Поводир» стоїть на місці, рухається тільки «сліпий».

Завдання присутніх: показати жестами «поводиреві» маршрут, за яким «сліпий» повинен дістатися іграшки. Ніхто, крім «поводиря», не повинен говорити!

Говоримо «цокаючи»!

Дитина читає невеликий вірш або коротку байку. Педагог і група просять її своїми словами переказати сюжет і зміст. Потім просять розповісти той самий вірш або байку мовою, якої не існує («цокаючи»). Винахідливість дітей є настільки високою, що найчастіше вони майже відразу, зрозумівши завдання й заговоривши «цокаючи», використовують досить точні звуковідтворення.

Завдання: відчутти інтонацію, ритм і спрямованість дії.

Дзеркало

Двоє гравців стають одне навпроти одного. Один гравець — «людина перед дзеркалом», другий — його «віддзеркалення».

Завдання: рухи мають бути синхронними, щоб «відображення» повністю відповідало запропонованому руху.

Криве дзеркало (різновид попередньої вправи)

Учитель може «наділити» гравця, який є «відображенням», деякими характерними рисами певної «кривизни», за рахунок чого спотворюються форми відображення. Воно може бути гротесково-збільшеним або зменшеним тощо.

Незвичний концерт

Перед проведенням цієї вправи учителеві необхідно зіграти з учнями у гру, в результаті якої залишиться хтось, хто програв. Саме він читатиме вірш, байку або інший літературний твір. Перед початком гри можна домовитися, які твори дозволено виконувати. Читання напам'ять перед однокласниками дозволяє учителеві контролювати опанування культури мовлення кожною дитиною.

Творимо!

Учитель пропонує дітям для гри гімнастичні палки, м'ячі, обручі, скакалки тощо. З цих предметів він дає завдання створити «ліс» (зимовий, літній, весняний), «паровоз», «берег річки», «кімнату», «літальний прилад», «роботів», «телевізор» тощо. Дозволяється дудити, стрибати, лежати на підлозі, наслідувати вітер та ін. Важливо, щоб створення загального місця дії або предмета захопило всю групу, щоб ніхто не залишився байдужим до того, що відбувається. Учитель стежить за пластичним передаванням емоцій, за жестами.

Цирк

Традиційна вправа для акторської школи. Важливо допомогти дітям відчувати важливість і значущість виходу «на арену», створити атмосферу врочистості, свята. Вправа «Цирк» — це відмінна форма для закріплення вивченого матеріалу.

Бараняча голова

Вправа, що розвиває увагу, допомагає її концентрувати. Задається тема, учні стоять або сидять у колі, кожний придумує своє слово на задану тему. Починає вчитель, говорячи своє слово, за ним перший учень повторює слово вчителя і говорить своє, наступний — слово вчителя, першого учня, своє... У випадку, коли якесь слово забуде, необхідно вимовити: «Бараняча голова», після чого продовжити називання слів. Перемагає найуважніший учасник. Цікаво, що гра сприяє розвитку асоціативної пам'яті,

слово асоціюється з людьми, які їх вимовляли, що є додатковою підказкою в грі.

Тепло — холодно

Музична гра, що тренує увагу. У міру наближення до захопленого педагогом предмета, музика змінюється (мажор — мінор, прискорення — уповільнення темпу тощо). Дитина зосереджує свою увагу паралельно на двох об'єктах (предметі пошуку та звучанні музики).

Люди — літаки

Дуже корисна вправа для розвитку дихального апарату. Крім того, вона сприяє вихованню почуття колективу, партнерства. Діти утворюють коло, учитель, який грає роль керівника польотів, подає команди: «На зліт», «Виїхати на стартову доріжку», «Зліт», «Набирання висоти» тощо. У всіх учасників передбачається один тип літаків (спортивні, вантажні, військові тощо). Зважаючи на це, учні голосом відтворюють звук моторів цих машин. Валожно від висоти й типу літака діти відповідним чином поведуться в «польоті». «Диспетчер» просить «літаки» розвернутися, побачити «аеродром», «приземлитися» і «вимкнути двигуни». Завдання «літаків»: не створювати аварійних ситуацій.

Ускладнення: перед початком кожний учасник із «диспетчером» обговорює свій маршрут, під час «польоту» необхідно чітко «летіти» своїм «маршрутом».

Зі світу по рядку...

Учитель пропонує кожному учневі один рядок із вірша або байки, відомої всьому класу. Завдання групи: скласти із цих послідовних рядків розповідь, зміст якої змінюється залежно від завдання педагога. Важливо на дію, задану викладачем, «нализати» кожний рядок як бусинку на нитку. Це дає можливість не тільки фізично відчувати «смак» дії, але й зі зміною завдання торкнутися дуже важливого поняття — інтерпретації.

Із днем народження!

День народження кожного учня класу є святом для всіх. Важливо привчити дітей до того, що напередодні дня народження когось із класу всі учні мають готувати творчий подарунок, не пов'язаний із придбанням дорогих іграшок (пісенька, танець, вірш, нова вправа). Учитель не повинен контролювати підготовку вітань, і навіть у випадку неспіху якогось вітання, повинен підтримати й подякувати за самотійність у роботі. Самостійна робота на сцені, нехай недосконала, часто приносить більше користі,

ніж багато вправ, тому що в її основі — яскраве індивідуальне бажання щось зробити самому.

Ми веселі тваринки

Кожен учень обирає тваринку, яку демонструватиме. Відбувається маленький концерт. Артистам дозволяється тільки мімікою, пластикою зображувати обрану тварину. Завдання глядачів: відгадати, яких тваринок було зображено.

Постава

Ходьба по гімнастичному ослоні, зберігаючи поставу, попередньо зафіксовану біля стіни. Спочатку учень повертається спиною до стіни таким чином, щоб потилиця, лопатки, сідниці й п'яти торкалися стіни, потім відходить і, намагаючись утримати правильну поставу, проходить по гімнастичному ослоні.

Ускладнення: на голову учня кладеться книга, він тримає в руках різні предмети.

Музично-пластична імпровізація

Виконується 2—3 різнохарактерних музичних фрагменти різних композиторів. Учням необхідно сценічно діяти відповідно до заданих мелодій, виправдовуючи логіку своїх дій та вчинків.

Пауза

Учитель пропонує учням виконати під музику масовий етюд, у якому кульмінацією є німа сцена (пауза).

Можливі теми: «Сюрприз», «Подія», «Секрет», «Зоопарк», «Шпартгалка», «Ковзанка», «Урок фізкультури», «День народження» тощо.

Ляльковий театр

Учням пропонується виконувати різноманітні рухи під музику, але в образі ляльок.

Скульптура

Серед учнів обираються «скульптор» та «матеріал». «Скульптор» виготовляє «скульптуру», дає їй назву. Під час виконання завдання можуть використовуватися необхідний реквізит, бутафорія, деталі костюмів тощо.

Лялькар і лялька

Учасники об'єднуються у пари. Один — «лялькар», другий — «лялька». «Лялька» сидить, м'язи максимально розслаблені. «Лялькар» вивчає свою «ляльку». Він піднімає по черзі її руки, ноги, голову. Перевіряє, як вона реагує на його дотики, наскільки

ки вона слухняна. Після виконання вправи партнери міняються ролями.

Ускладнення: «лялькар» водить «ляльку-маріонетку».

Оркестр

Учасники утворюють коло. Учитель-диригент починає відбивати ритм. Це повільні, рівномірні удари. Кожний з учасників по черзі вступає зі своєю ритмічною фразою на своєму музичному інструменті. Обов'язкова умова: не порушувати темпоритм, заданий ведучим. Поступово в гру вступають усі учасники, кожний зі своїм ритмічним малюнком. Повинен вийти злагоджений оркестр. Учні можуть тупотіти, співати, дзенькати, ляскати, рухатися кімнатою тощо. Важливо дотримуватися загального темпоритму.

Фантастична істота

Учасникам пропонується перетворитися на фантастичну істоту, асоціюючись із незнайомим словом (наприклад, «маняпа», «барабуда», «карапулька» тощо). Необхідно знайти пластичний образ персонажа, представитися, розповісти про нього якнайдетальніше: де живе, що любить, чого боїться тощо.

Тетянка і м'ячик

Учні розучують вірш.

Тетянка сердиться на м'яч:
— Знову ти пустився вскач!
Знову вирвався із рук,
Ну хіба ж ти добрий друг?
Дує щічки круглий м'яч:
Сам образився, хоч плач:
Буду я з тобою дружити,
Ти ж навчись мене ловити!

Діти об'єднуються у пари і розігрують сценку за ролями. Кожній парі можна дати завдання, наприклад, «Тетянка» промовляє слова дуже сердито або з жалем, а «м'ячик» — з образою чи сердиться.

Ускладнення: «м'ячик» стає навприсядки і стрибає, «Тетянка» робить рухи рукою, ніби грається з ним.

Я тримаю його в руках...

Учні з учителем утворюють коло.

Учитель (тримаючи в руках уявний м'яч). Ось м'яч. Подивіться. (Передає дитині, яка стоїть поруч.) Тримай м'яч, не впусти. Розкажи, який він? Передавай його далі. Ой, наш м'ячик

раптом перетворився на повітряну кульку. Яка кулька в твоїх руках? Кулька намагається полетіти в небо, тримай міцніше за ниточку. Передавай її далі.

Уявні предмети передаються по колу, перетворюючись на тарілку з гарячим супом, їжака, сніжку, маленьке кошени, жменьку піску, жменьку води тощо.

Продовж фразу показом

Учитель пропонує продовжити фрази.

- Якщо холодно на вулиці, що ви одягнете? (*Шубу, шапку, рукавички...*)
- Якщо вам подарують маленьке кошени, що ви зробите? (*Погладимо, попестимо, нагодуюмо...*)
- Якщо ви залишились в лісі наодинці, що ви робитимете? (*Голосно кричатиму: «Ау!»*)
- Якщо мама відпочиває, як ви поводитиметесь? (*Ходитиму навшпиньках, не шумітиму...*)
- Якщо ваш друг плаче, що робити? (*Утішити, погладити, заглянути в очі...*)

Учитель говорить фразу і показує на певного учня, який демонструє відповіді на питання.

Уявіть собі

Учитель. Сонце потрібно всім — квітам, метеликам, мурахам, жабеняткам. А кому ще потрібне сонечко? (*Відповіді дітей.*) Зараз ви відгадаєте, на кого ви перетворились і під музику зобразите того, кого загадали. Покажете, як він тягнеться до сонця, радіє йому. (*Діти під музику виконують завдання.*) Сонечко заховалось за хмарку, і пішов дощик. Швидше під парасольку! Парасолька схожа на великий гриб.

Після вправи діти розповідають, ким вони були, які у них відчуття.

Кораблик

Учні утворюють коло. Обидві долоні стуляють перед грудьми, мізинчики притиснуті одне до одного й опущені вниз, а великі пальці підняті вгору.

Учні читають вірш низьким голосом і погойдуються праворуч — ліворуч.

По морю пароплав пливе,
З труби у нього дим іде.

Учитель. Довго плив наш корабель і приплив в Антарктиду. Тут на білих слизьких льодянах брилах ходять парами пінгвіни. Лід та лід, лід та лід, а по льоду пінгвін крокує.

Діти йдуть на внутрішній стороні стопи, перевалюючись з ноги на ногу, поплескуючи себе долоньками по боках.

Пінгвіни піднімають голови до сонечка, адже сонечко так рідко в'являється в Антарктиді, потім підставляють сонечку щічки, погладжують щічкою праве плече, ліве. Пінгвіни люблять погладити собі животики, поплескати крильцями по боках, по ніжках.

Пінгвіни дуже люблять гратися.

Море хвилюється раз,
Море хвилюється два,
Море хвилюється три,
Морська фігуро, на місці замри!

Сніжки

Учитель. Уявіть, що ви перетворились на маленьких сніжинок, а я — вітер.

Учитель робить вдих і дмухає на дітей.
Звучить музика з циклу «Пори року» П. І. Чайковського.

Розлетілися сніжинки, кружляють у повітрі, ніби танцюють. Спочатку спокійно, плавно і повільно лягають на землю. Але відійнявся вітер, закружляла хурделиця і намела цілу кучугуру снігу.

Діти збираються в щільну групу.

Як багато снігу! Зліпимо з нього велику кулю.

Діти «ліплять сніжку», котять її по уявному снігу і поступово у кожної дитини виходить «сніжна куля», з них вони «ліплять» снігових баб.

Снігова баба готова! А тепер пограємось у сніжки!

Звучить весела, рухлива мелодія. Діти ліплять уявні сніжки і «кидають» їх у різні боки.

Хто як ходить

Діти за командою вчителя ходять залом.

Учитель

Маленькі ніжки йшли по доріжці.
Великі ніжки йшли по доріжці.

Діти спочатку йдуть маленькими кроками,
потім великими — велетенськими кроками.

Як ходить дідусь?

Як сірий вовк у лісі нишпорить?

Як заєць, притиснувши вуха, тікає від нього?

Загадки без слів

Діти об'єднуються у дві підгрупи.

Діти першої підгрупи без слів за допомогою міміки та жестів зображують, наприклад: вітер, море, струмочок, чайник (якщо важко, то — кішку, собаку, мишеня та ін.). Діти другої підгрупи відгадують. Потім загадує друга підгрупа, а перша відгадує.

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ВІКТОРИНА

Вікторина може бути проведена як підсумок певного етапу роботи, в присутності батьків.

Діти об'єднуються у дві групи. Завдання виконуються у формі змагання.

Завдання 1

Кожній групі дітей по черзі задаються рими.

- Зайчик — побігайчик, пострибайчик...
- Кішка — мишка, ніжка...

Завдання 2**Гра-пантоміма «Носе, умийся!»**

Ведучий промовляє слова вірша, кожна з команд імітує рухи.

Кране, відкривайся! Носе, умивайся!
 Мийтись відразу очка обидва!
 Мийтись, вушка, мийся, шийко!
 Шийко, мийся гарненько!
 Мийся, мийся, обливайся!
 Болото, змивайся, бруд змивайся!

Завдання 3

Звучить знайома пісенька «Жили у бабусі». Учитель пропонує дітям:

- поаплодувати або простукати ритм цієї пісні;
- просміятися на знайому мелодію.

Завдання 4**Розігрування ситуації «Не хочу манної каші!»**

З кожної команди обирається «мама», «тато», «бабуся», «дідусь»... Родичі повинні наполягти на тому, щоб дитина з'їла манну кашу, наводячи різні доводи.

I варіант

Дитина капризує, цим дратує батьків.

II варіант

Дитина говорить настільки ввічливо і м'яко, що батьки їй поступаються.

Аналогічну ситуацію можна розіграти з іншими персонажами:

- мама-горобець і маленький горобчик (спілкуватися вони повинні тільки цвірінькаючи);
- кішка і кошеня (нявкаючи);
- жабка і жабеня (кумкаючи).

Завдання 5**Пантоміма «Ранковий туалет»**

Ведучий говорить, а діти виконують.

В е д у ч и й. Уявіть собі, що ви лежите у ліжку. Ви прокинулися, потягнулися, позіхнули, почухали потилицю. Як не хочеться вставати! Ідете в ванну кімнату. Чистите зуби, умиваєтесь, розчісуєтесь, одягаєтесь. Ідете снідати. Знову каша! Але їсти потрібно. Їсте без задоволення. Але вам дають цукерку. Ура! Ви розгортаєте її і кладете за щоку. Так, а обгортка де? Правильно, кидаєте її в смітник. І швиденько на вулицю!

Підбиття підсумків вікторини. Слово надається батькам, які діляться своїми враженнями від побаченого.

АКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

Акторська майстерність — це мистецтво акторського перевтілення, вміння створити образ, змінити погляд, міміку і ледь помітні рухи тіла таким чином, щоб створився єдиний образ. Утілення в образ є одним з найвідповідальніших, найскладніших і суто творчих завдань.

Для того щоб створити необхідний образ, необхідно увійти в так зване «коло публічної самотності», тобто жити своїм внутрішнім життям і переживаннями незалежно від того, скільки людей перебувають навколо. Щоб навчитися входити в це коло, вимагається набуття необхідних навичок і дотримання певних правил. Дуже важливо навчитися контролювати свою увагу, адже увага регулює функціонування всіх психічних процесів і поведінку людини. Спочатку необхідно навчитись зосереджуватись на своєму тілі, думках і певних предметах, згодом переносити увагу з одних об'єктів оточення на інші, помічаючи в них всі деталі (як внутрішні, так і зовнішні).

Згідно з методикою К. Станіславського, простір навколо актора можна розділити на чотири кола уваги:

- велике коло — це оглядовий сприйняттєвий простір;
- середнє коло — коло «спілкування й орієнтації актора в навколишньому середовищі»;
- мале коло — «Я» актора і найближчий простір, у якому воно існує;
- внутрішнє коло — це світ хвилювання та відчуттів.

З часом у результаті неодноразових тренувань відпрацьовується вміння концентрувати увагу тільки відповідно до поставленої мети, не звертаючи уваги ні на що.

Наступним кроком є робота з володіння тілом. Вихід на велику аудиторію — це певний стрес, що у неконтрольованому стані може стати проблемою, через яку повноцінне виконання мистецького завдання стає неможливим. Тому необхідно навчитись, крім перевтілення, ще й розкутості, а також володіння своїм тілом. Це досягається, як ми уже неодноразово згадували, завдяки усуненню внутрішніх і м'язових затисків, розвитку емоційної активності та рухливості. Виконання етюдів, творчих постановок частково зменшує сором'язливість і страх перед аудиторією.

На останньому етапі навчання акторської майстерності вчать фантазувати та уявляти, відтворювати різні образи. Ігрова форма проведення занять створює атмосферу невимушеності, полегшує процес відпрацювання та вдоскопалювання навичок перевтілення, а також розкутості. Наприклад, учням пропонується виконати вірш або байку за різних обставин, що змінює викладач, а потім утілити це в простих етюдах. Додатковим завданням може стати трансформація образів тварин і неживих предметів під музичний супровід. На цьому етапі учні залучаються до свідомої художньо-естетичної діяльності, учаться переживати естетичні емоції, відчувати естетичні почуття.

Навчання акторської майстерності важко уявити без залучення дітей до театрального мистецтва. Бесіди, що повинні проводити їх вихованцями викладачі, мають як пізнавальну, так і виховну роль. Інформація про видатних драматургів, режисерів, акторів, перегляд визначних вистав не тільки розширюють світогляд учнів, але й формують у них стійкий інтерес до театрального мистецтва.

Вправи «Радість»

Діти слухають музику П. І. Чайковського «Нова лялька». Учитель проводить бесіду за питаннями:

- Про що ви думали, коли слухали музику?
- Що відчували?
- Що хочеться робити під таку музику?

Діти слухають музику вдруге. Учитель пропонує їм потанцювати під неї і уявити щось приємне і радісне.

Після завершення звучання музики учителям необхідно звернути увагу дітей на те, які в них були обличчя, як вони рухались. Пояснити, що так вони виявляли свою радість. Зробити акцент на тому, що всі діти під час танцю виявляли свою радість по-своєму. Запитати, від чого залежить те, як людина виявляє свою радість. Під час бесіди підвести дітей до висновку про те,

що ступінь радості залежить від людини, її особливостей і від самої події. Учитель пропонує дітям описати обличчя радісної людини. Діти малюють на тему «Радість».

Потім учитель запитує: «Діти, а як ви гадаєте, що таке радість?» Діти відповідають.

Не сумуватимемо

Учитель пропонує дітям назвати різні справи (наприклад діти називають розглядання малюнків, відгадування загадок, гру на дитячих музичних інструментах, читання віршів тощо).

За вказівкою вчителя діти швидко переходять від одного названого виду діяльності до іншого. Учителеві слід звертати їхню увагу на те, щоб переходи були справжнім переведенням уваги з однієї дії на іншу.

Фантазери

Дитина промовляє фразу, що має визначене емоційне забарвлення: вияв радості. Решта дітей, використовуючи сказане як основу, придумують історію в заданому настрої.

Вправи «Горе»

Діти слухають твір «Хвороба ляльки» П. І. Чайковського. Учитель проводить бесіду за питаннями:

- Яким є характер музики?
- Що ви відчували під час слухання музики?
- Що хочеться робити під таку музику?

Учні пригадують зміст казок «Заяча хатка», «Вовк і семеро козенят». Учитель проводить бесіду за питаннями:

- Коли герої цих казок переживають горе?
- Як вони подолали горе?
- А коли ще люди сумують?
- Діти, а яким кольором ви б намалювали горе? Чому?

Діти відповідають на питання і малюють.

Зникла собака

Учні імпровізують на задану тему. Один учень виконує роль господаря собаки, а решта — заспокоюють його, причому кожний по-своєму. Після інсценізації учителеві слід запитати в учня, який виконував роль господаря:

- Що ти відчув, коли тебе заспокоювали?
- Хто найкраще тебе заспокоїв?

Нам сумно

Учитель пропонує учням уявити будь-що: наприклад, що у повітрі розлили смуток, але вони самі вільні від нього. Вони можуть поводитися в цій кімнаті як заманеться: пересуватися в ній, говорити, сидіти, але при цьому намагатися залишатися в гармонії з уявною атмосферою.

Створивши навколо себе уявну атмосферу і перебуваючи з нею в уявній гармонії, діти діятимуть відповідно до неї.

Товариш захворів

Педагог пропонує дітям розіграти сценку: їх товариш важко захворів. Діти приходять провідати хворого, приносять йому квіти, фрукти, запитують про здоров'я, виявляють знаки уваги: поправляють подушку, витирають піт із чола, пропонують випити ліки тощо.

Поступово відвідувачі розуміють, що їх товариш важко хворий, їхній радісний настрій від зустрічі з ним зникає. Пожвавлення змінюється почуттями тривоги, хвилюванням, стурбованістю.

Діти, попередньо домовившись про те, хто яку роль виконуватиме і як діятиме, розігрують сценку, дослуховуючись до музики (П. І. Чайковський «Хвороба ляльки»), що супроводжує імпровізацію. Дітям потрібно відчутти перехід від радості до суму.

Погана погода

Дітям пропонується уявити похмуре небо, дощ, холодний вітер.

Учитель. Який у вас настрій? (Відповіді дітей.)

Вправи «Гнів»

Учитель читає уривки з твору К. І. Чуковського «Мийдодір», де автор описує гнів Умивальника і Крокодила.

Учитель. Чому розсердилися Умивальник і Крокодил? Як описав автор гнів Умивальника? Крокодила?

Діти розглядають ілюстрації до твору «Мийдодір».

Учитель пропонує дітям розповісти, як художник передав гнів героїв.

Діти розповідають про ситуації, коли вони сердилися, гнівалися, злилися.

Дзеркало

Учитель пропонує дітям зобразити перед дзеркалом свій гнів, потім намалювати його. Дітям слід кольоровою плямою зобразити свій гнів. Учитель разом із дітьми розглядають малюнки, звертаючи увагу на кольорове зображення гніву, помічаючи схожість і відмінність у його зображеннях.

Буває ж таке!

Учитель пропонує дітям розіграти казку «Троє поросят», змінивши характери персонажів на протилежні. У новій казці вовк стає слабким, кволим, немичним, а поросята — сміливими, рішучими, енергійними.

Залежно від зміни характерів змінюються і взаємини героїв.

Дітям дозволяється вільно імпровізувати під час розігрування нового сюжету.

Вправи «Страх»

Учитель обговорює з дітьми приказку «У страху очі великі», звертаючи їхню увагу на прямий і прихований зміст приказки.

Учитель. Чи лякалися ви коли-небудь так, що причина страху вам здавалась значно страшнішою, ніж була насправді? Саме про такий страх ідеться в оповіданні М. Носова «Живий капелюх».

Учитель читає оповідання.

- Чому страх виявився сильнішим за дітей?

Учитель читає уривки з казки С. Михалкова «Троє поросят», а саме ті епізоди, у яких описується, як поросята тікають від вовка і тремтять від страху.

- Чому Наф-Наф не боявся страшного вовка?

Завдання: намалювати страх. Діти розповідають про те, що намалювали, а потім розривають малюнки на дрібнесенські шматочки.

Учні інсценізують казку «Троє поросят». Після інсценізації виконавці ролей розповідають про свій стан під час постановки.

Вправи «Здивування»

Учитель пригадує з дітьми казки, де зустрічаються різні чудеса («Летючий корабель», «Івасик-Телесик», «Царівна-Жаба», «Яйце-райце» та ін.).

Учитель. Про які чудеса тут розповідається? Чому всі ці чудеса дивують людей?

Дзеркало

Учитель пропонує дітям подивитися в дзеркало, уявити собі, що там відбулося щось казкове, і здивуватися. Необхідно звернути увагу дітей на те, що кожна людина дивується по-своєму, але у виявленні подиву завжди є щось схоже.

Учитель. Що спільного в тому, як кожен із вас зображує здивування?

Фантазії

Учитель пропонує учням різні незвичайні ситуації. Кожний реагує на ситуацію по-різному.

Учитель. Ми прокинулись на іншій планеті... Зникли всі дорослі... Чарівник вночі змінив усі вивіски на магазинах...

Карнавал тварин

Учитель пропонує учням узяти шапочки зайця, лисички, ведмедя. Потім кожна дитина повинна вирішити, якою буде вдача у обраної нею тварини (ведмідь — добрий чи злий, заєць — хвалько чи боягуз, лисиця — хитра чи бешкетниця).

Кілька дітей вигадують танцювальну імпровізацію, узгоджуючи свої дії з задуманим образом. Решта дітей намагаються відгадати характер персонажу.

Вправи «Людські емоції та їх поєднання»

Учитель пропонує дітям відповісти словесно та мімічно на запитання.

- Якщо вам весело, як ви посміхаєтесь?
- Якщо ви розсердились, як ви насупете брови?
- Якщо вас щось здивувало, як у вас піднімаються брови і розширюються очі?

Учитель пропонує дітям вигадати і програти різні ситуації, що пов'язані зі зміною настрою, а відповідно і міміки.

Пори року

Учитель. Яка зараз пора року? Назвіть, будь ласка, усі пори року, які ви знаєте. Спробуйте своєю мімікою (жестами) відобразити всі пори року. Наприклад: осінь — це сумна пора року, дощова, холодна і разом із тим чудова.

Діти насуплюють брови, роблять сумні погляди, зітхають.

Пригадайте, які смачні яблука дозрівають у садах восени, які вони на смак!

Примітка. Перед показом мімікою та жестами характеру п'ятого року вчителю доцільно дати дітям прослухати в грамзапису твори «Пори року» А. Вівальді або П. І. Чайковського.

Залежність змісту твору від настрою виконавця

Учитель пропонує учням розповісти вірш спочатку весело, потім — сумно.

Н. Забіла

СМАЧНИЙ БОРЦ

Зустрічайте нас, дубки,
Відхиляйте віти.
Ось до лісу по грибки
Йдуть веселі діти.
Вчора випав теплий дощ,
Виросли опеньки.
Ми з грибами зварим борщ,
Ще й який смачненький.

Учитель проводить обговорення вірша.

Телефонна розмова

Учитель. Уявіть собі, що корівка вирішила зателефонувати своїй подрузі та розповісти про те, як вона вчора ввечері ходила на гостину до родичів.

Діти об'єднуються в пари, кожній групі запропонований свій настрій «корів», до рук вони беруть уявний телефон. Пари грають по черзі.

Примітка. «Корови» спілкуються муканням.

Скажи про пору року по-різному

Учитель. Зараз ми пригадаємо, як по-різному можна сказати про чудову пору року — осінь (літо, зиму, весну).

Примітка. Кожному учневі пропонується 2—3 фрази, які необхідно вимовити з трьома варіантами настрою.

Фрази:

- Ура! Настала осінь!
- Це ж треба! Знову осінь!
- Осінь — це так сумно.
- Осінь... Ось чому так спати хочеться.
- Це ж треба, справді осінь!
- Осінь настала! Як гарно навколо!
- Осінь настала, а за нею — зима. Не хочу-у-у!

Вітаємось, як...

Діти обирають собі іграшку, кожному необхідно зайти до кімнати в її образі та відповідно привітатися.

Учитель допомагає учням під час підготовчої роботи.

Сніжинка

Учитель

На язик ловив сніжинку, наче вітер, довго я на неї дув,
Із сніжинкою смішинку я, напевно, проковтнув:
Без веселоців не можу ні хвилинки,
Дуже я люблю ловить сніжинки.

Діти розглядають на руках уявну сніжинку, відкидають голови назад, ловлять язиками «сніжинки», весело сміються.

Давайте сміятися

Учитель пропонує учням згадати улюблену пісню. Спочатку необхідно заспівати її, а потім мелодію пісні без слів «просміяти». Спочатку це робить учитель: він передає мелодію пісні за допомогою сміху, а діти відгадують, що це за пісня. Потім кожний із дітей «просміює» мелодію своєї пісні, решта відгадують.

Настрій артиста...

Учитель

Ходила квочка коло кілочка,
Водила діток коло квіток.
Квок, квок, золотий клубок!

Прочитайте віршик так, нібито:

1. Вас образили до сліз, і ви розповідаєте про свою образу словами цього віршика.
2. У вас радісна подія, вам подарували довгоочікувану іграшку. Розкажіть про вапні враження словами віршика.
3. Задзвонив будильник. Ви прокинулися, потягнулися, розплющили очі, на підлозі шукаєте свої капці. Знайшли, узули і пішли у ванну кімнату. Раптом ви відчуваєте, що не можете йти. У вашому капцю — камінчик. Ой, як боляче!
4. Ви гуляєте в лісі. Навколо сніг, ви взуті у валянки, і раптом щось гостре встромилося вам у п'яту... Це кнопка!
5. Ви солодко спите, раптом вас будить мама і каже, що ви проспали. Ви швидко одягаєтеся і біжите до школи. Дорогою ви бачите, що взули чобітки вашої молодшої сестрички. Вони вам дуже малі. Але повертатися бракує часу. Ви ледве дісталися школи.

Примітка. Дітям необхідно знайти потрібні інтонації, використовуючи міміку, жести, текст, намагатися передати душевний стан людини, яка потрапила в ці ситуації. Вони самі можуть вигадати або пригадати життєві ситуації.

ЕТЮДИ

Етюд — це коротка, проста сценічна дія (спенка), що триває від 1,5 до 3 хвилин. В етюді має бути логічний розвиток:

- початок (із чого все почалося);
- подія (що відбулося);
- фінал (чим усе завершилося).

Обов'язковою є наявність конфлікту (що з чим або хто з ким бореться). Бажаємо, щоб етюд містив менше слів (ідеально — взагалі без слів). Учасники етюду просто мовчки рухаються сценою (розуміючи мету: навіщо?); виконують елементарні рухи; реагують на те, що з ними відбувається; вирішують, яким є вихід із ситуації, що склалася. Наприклад, уявити, що йдете парком, раптом щось знаходите й намагастесь (подумки!) вирішити, що з цим робити. Після того, як вирішили, виконуйте відповідні дії.

Сон

Учитель пропонує учням згадати й розповісти найяскравіший сон, а його фрагмент реалізувати на сцені в етюді. Назву етюду придумує учень-режисер. Показниками успішного рішення є: яскравість, оригінальність образів, несподіваний поворот у сюжеті, рухливість асоціативного процесу, емоційна насиченість, видовищність, незвичайність ритмічного малюнка, коротка образна назва етюду.

Пластичний епіграф (назва, зміст)

Обирається відома казка, учні об'єднуються в групи. Групі необхідно зробити «пластичну назву». Учні самостійно обирають найкращу «пластичну назву». Показники успішності у виконанні завдання — це здатність відчувати емоційну суть, зміст твору й передати це сценічними засобами (образними, поетичними елементами).

Життя речей

У формі сценічного етюду необхідно «зіграти» фрагмент із «життя» речі (наприклад, стільця, чайника, квітки, іграшки, м'яча, ручки, стола, багаття, черевика тощо).

Етюд виконується індивідуально. «Режисером» і «актором» є один учень. Коли буде засвоєно це завдання, тоді один учень стає «режисером», а другий — «актором». Етюдна замальовка повинна асоціюватися з певним подіями із життя предмета, а зміст її — з логікою поведінки людей, життєвими ситуаціями.

Наприклад:

- старий дзвін, що стомився від власного дзвону;
- соковита, молода ріпка, що виросла вдалині від своєї грядки;
- повітряна блакитна куля, що безцільно літає в піднебесі;
- молода гілляста верблюжа колючка, що застрягла в піску;
- великий зелений кактус, що росте серед безлічі «кактусів»;
- нова каструля зі «Знаком якості», що з'явилася на кухні серед старих каструль, що облупилися від старості;
- чайник зі свистком, у якому давно википіла вода.

Атмосфера

Учитель пропонує учням прослухати магнітофонний запис із набором різних звуків і шумів. На основі звукової партитури слід розробити задум і продемонструвати етюд, тобто набір звуків і шумів повинен стати основою драматургії (наприклад: лемент глухаря, хрускіт гілки, перех трави, вереск людини, плескіт води, свист). Для виконання етюду обираються режисер та актори.

Заверши казку

Учитель пропонує учням прослухати початок казки, а потім продовжити її у різний спосіб:

- мелодією;
- малюнком (фрагмент);
- етюдом (фрагмент);
- розповіддю.

Казка повинна бути короткою.

Казка

Учитель пропонує учням розглянути репродукцію картини художника-казкаря і придумати коротку казку. Згодом необхідно показати фрагмент казки в етюді. Добираючи репродукції, можна використувувати ілюстрації до маловідомих казок, фотографії або картинки з фантастичним сюжетом.

Позитивно оцінюються: оригінальний сюжет, відповідність жанру, яскравість образів, адекватність змісту етюду картині, кількість винахідливих режисерських знахідок.

Мій найрадісніший день

Учитель пропонує учням згадати й розповісти епізод із власного життя на одну із запропонованих тем: «Як я переборов себе», «Щоногади про літо», «Уперше став на лижі», «Власноруч зробив подарунок», «Уперше прочитав слово» тощо. На основі обраної теми необхідно зробити етюд.

Пародія

Учитель пропонує учням зімпровізувати і зробити невелику пародію на:

- співачку (співака);
- актора (акторку);
- артиста цирку (естради);
- самого себе.

Об'єкт для пародії обирають самі члени колективу.

Анекдот

Учитель пропонує учням розповісти короткий анекдот або дуже смішну коротку історію, потім зробити етюд за ним (нею).

Фотознімки прихованою камерою

Учитель. Фотограф зробив кілька фотографій схованою камерою. Зараз він продемонструє їх.

Учитель пропонує учням в статичних мізансценах-«фотографіях» показати зняту плівку. «Фотографії» повинні бути незвичайними, оригінальними, з яскравими подіями — сюжетами. Кожній фотографії необхідно дати назву.

Натюрморт

З наявного реквізиту (невеликих різноманітних за характером предметів) необхідно на окремому столі сконструювати натюрморт — естетично привабливий, виправданий за змістом і формою. Учитель пропонує учням дати назву натюрморту, пояснити подію, що відбулася і спричинила появу цього натюрморту.

Діти і осінь

Учитель. Уявіть, що ми з вами опинилися на вулиці, іде дощ, а в нас є одна велика парасолька.

Весело йдемо ми по калюжкам,
І з дощем ми також дружим.
Парасольку ми візьмемо,
Всі калюжі обійдемо!

Діти зграйкою йдуть, високо піднімаючи ноги, переступаючи
уявні калюжі.

Дощ завершився, ми можемо забрати парасольку.

Злий чаклун прийшов до нас —
Діти всі завмерли враз.

Він руками помахав

Діти беруть до рук різнокольорові султанчики.

І дітей зачаклував.

Руки вгору всі підняли —

Й деревами враз всі стали.

Вітерець на них подмухав,
Всі уважно стали слухать,
Як листочки шелестять —
Хочуть в танці закружлять.

Діти рухами показують кожний рядочок вірша.

А зараз давайте спробуємо створити гарну осінню квітку.

Діти з жовтими султанчиками, присівши і піднявши руки вгору, утворюють «середину квітки», а діти з червоними — «пелюстки».

А тепер кожен буде квіточкою, яка вранці прокидається, удень — випрямляється і тягнеться до сонечка, а ввечері опускає голівку і засинає. Давайте відтворимо рухи квіточки під музику.

Мухи

Учитель пропонує учням уважно послухати вірш, діти, не промовляючи ані слова, «показують» вірш мімікою та жестами.

Учитель

На столі у вісім пар
Танцювали мухи.
Дзвінко музика звучить —
Гарно цокотухам.
Веселяться від душі,
Та одна як закричить:
«Ой павук!» — і мухи всі
Знепритомніли умить. Ах!

Зоопарк

Учитель читає вірш «Зоопарк» Кліма Чурюмова.

Мартин бешкетливий бананом ласує,
А нижче на гілці Папуга сумус.
Пантера у клітці сидить і сміється,
Побачив щось Лев і не ворухнеться.
Рятунок в басейні знаходить Тюлень,
А поруч страждає від спеки Олень.
Дивись, Ведмежа й Тигрєня разом грають,
А Пава і Лебідь у парку гуляють.
У воді за парканом лежить Крокодил
І згадує Африку й рідний свій Ніл.
Годують птахів тут і звірів відмінно,
Тому в зоопарку всі добрі тварини.

Після читання діти обирають ролі та пантомімою програють вірш.

Кіт і Мишки (інсценізація вірша Інни Кульської)

Ходить котик по кімнаті,
 В нього лапочки на ваті.
 Позіха байдуже:
 — Щось я сонний дуже!
 А під ліжком нірка, нірка,
 З неї мишка зирка, зирка.
 Зирк туди, зирк сюди,
 Де котячі сліди?
 Виліз котик на подушку,
 Водить лапкою по вушку
 Випинає спинку:
 Ляжу на часинку!
 А до шафи нишком, нишком
 Є дорога мишкам, мишкам.
 Все, як слід, ось обід,
 Спи та спи — ледар кіт!
 Що ви, миші? Тихо, тихо!
 Ось вам буде лихо, лихо!
 Кіт не спить, а слуха,
 Наставляє вуха!
 Скочив котик саме впору!
 Швидше миші в нору, в нору,
 Ця — туди, та — сюди,
 Утікай від біди!

Емоції казкових героїв

Учитель пропонує учням пригадати казку «Півник та двоє мишенят».

Учитель. З чого почалася казочка?

Діти розповідають, що Півник прокинувся рано, підмітав на подвір'ї та знайшов колосок.

— Давайте уявимо ситуацію, у якій опинився Півник. Я розкажу вам три варіанти розвитку подій, а ви уважно послухаєте і розіграєте їх.

Варіант 1

— Ой, погляньте, я знайшов колосок, яка радість! Піду його обмолочу, намелю борошна, замішу тісто та напечу пиріжків! Запрошу друзів і ми влаштуємо свято!

Варіант 2

— Що це? Колосок? Цікаво, хто міг його загубити? Можливо, мишка несла в свою нірку колосок і загубила? Ну то й що! Я колосок нікому не віддам. Це мій колосок. Тому що я його знайшов. Що б мені з ним зробити?

Варіант 3

— Ой, хтось загубив колосок! Напевно, засмутився. Треба знайти господаря колоска. Можливо, він сидить і плаче. Побіжу і відшукаю того, хто загубив колоска.

Після драматизації відбувається обговорення побаченого.

Учитель. Як змінювались ваша міміка, жести відповідно до варіантів казки?

Уявіть

Діти обирають собі образи тварин, беруть до рук уявні музичні інструменти.

Учитель. Уявіть собі, що у вас у руках музичні інструменти. Ви — оркестр, а я — диригент. Я змахну паличкою, і «оркестр заграє».

У нашому лісі є чудовий оркестр.

Хтось грає на баяні,

Зайчик наш — на барабані.

А ведмедик на трубі

Грати поспіша тобі.

Якщо будеш допомагати —

Почнемо всі разом грати.

Звучить народна інструментальна музика, діти імітують гру на музичних інструментах.

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВІ ІГРИ ЯК РІЗНОВИД ЕТЮДНОЇ РОБОТИ

Сам термін «гра» різними мовами відповідає поняттям про жарт і сміх, легкість і задоволення та свідчить про зв'язок цього процесу з позитивними емоціями. Вершиною еволюції ігрової діяльності є сюжетна або рольова гра.

Гра являє собою невелику ситуацію, побудова якої нагадує драматичний добуток зі своїм сюжетом, конфліктом і дійовими особами. Під час гри ситуація програється кілька разів і при цьому щоразу у новому варіанті. Але разом із тим ситуація гри — ситуація реального життя. Незважаючи на чіткі умови гри й обмеженість використовуваного мовленнєвого матеріалу, у ній обов'язково є елемент несподіванки. Почувши несподіване запитання, дитина негайно починає думати, як же на нього відповісти. Тому для гри характерна спонтанність мовлення. Мовленнєве спілкування, що містить у собі не тільки мовлення, але й жест, міміку та ін., є цілеспрямованим і обов'язковим.

Вимоги до рольових ігор

1. Гра повинна стимулювати мотивацію навчання, викликати в учнів інтерес і бажання гарно виконати завдання, тому її варто проводити на основі ситуації, адекватної до реальної ситуації спілкування.
2. Рольову гру потрібно добре підготувати з погляду як змісту, так і форми, чітко організувати. Важливо, щоб учні були переконані в необхідності добре виконати ту або іншу роль. Тільки за цієї умови їхнє мовлення буде природним й переконливим.
3. Рольова гра повинна бути прийнята всіма.
4. Її неодмінно слід проводити в доброзичливій творчій атмосфері, щоб викликати в учнів почуття задоволення, радості. Чим вільніше відчувається учень у рольовій грі, тим ініціативнішим він буде під час спілкування. Згодом у нього з'явиться почуття впевненості у своїх силах, у тому, що він може виконувати різні ролі.
5. Гра організовується таким чином, щоб учні могли в активному мовленнєвому спілкуванні з максимальною ефективністю використати мовленнєвий матеріал.
6. Учитель неодмінно сам вірить у рольову гру, в її ефективність. Тільки за цієї умови він може досягти гарних результатів.
7. Більшу значущість набуває вміння вчителя встановити контакт із учнями. Створення сприятливої, доброзичливої атмосфери на занятті — це дуже важливий фактор.

Під час гри вчитель іноді може взяти собі яку-небудь роль, однак не головну, щоб гра не перетворилася на традиційну форму роботи під керівництвом. Бажано, щоб соціальний статус цієї ролі допоміг би йому ненав'язливо спрямовувати мовленнєве спілкування.

Зазвичай учитель бере собі роль лише спочатку, коли учні ще не опанували цей вид роботи. Надалі необхідність у цьому зникає. Під час гри сильні учні допомагають слабким. Учитель управляє процесом спілкування.

Пародисти

Усім відомо, що робота в пародистів дуже складна. Їм потрібно не тільки помітити характерні риси кожної людини, але й спробувати їх весело й необразливо зобразити. Звісно, перш ніж пародувати кого-небудь, необхідно багато тренуватися.

Спочатку слід обрати ведучого. Решта учасників будуть «пародистами». Діти утворюють півколо, один із «пародистів» стає перед ними. Далі за сюжетом ведучий виконує будь-які рухи, а «пародист» повинен їх повторити, причому зробити це таким чином, щоб решті учасників було смішно, але не спотворюючи дій ведучого.

Ведучий може робити будь-що: піднімати й опускати руки, присідати, тупцювати на місці, стрибати, танцювати або виконувати будь-які інші, витонченіші рухи. Той «пародист», який занадто спотворить жести ведучого, повинен змінити його. Якщо таких, хто спотворив жести ведучого, виявиться багато, ведучий сам обирає собі заміну.

Час гри не обмежується, вона триває, поки учасники не втраять до неї інтерес. Звання «заслуженого пародиста» присвоюється тому, хто жодного разу не став ведучим.

Лісова казка

З-поміж дітей обирають «лисицю», «вовка», «зайчиків» та «їжака».
«Зайчики» бігають біля «вовка». «Вовк» сидить на стільці.
До нього наближається «лисиця».

Л и с и ц я. Вовче, вовче, дай мені зайчика!
В о в к. Обирай, лисиця, щоб попався найсмачніший! Але спершу заплющ очі!

«Вовк» простягає «лисиці» кольорові олівці. «Лисиця» бере будь-який олівець. Якщо у когось із «зайчиків» кольори одягу збігаються з кольорами олівця, тоді «зайчики» тікають від «лисиці».
Тим часом з'являється «їжачок».

Ї ж а ч о к. Буду зайцям допомагати тікати від лисиці злої!

«Їжак» намагається допомогти «зайцям» утекти від «лисиці», наприклад загороджує у будь-який спосіб прохід «лисиці».

Якщо «лисиця» піймала «зайчика», то вона стає «зайцем», а «заєць» — «лисицею».

Фарби

З-поміж учнів обирають «покупця» і ведучого — «продавця».
Решта гравців загадують потай від «покупця» кольори, причому кольори не повинні повторюватися.

Гра починається з того, що «покупець» приходив до «магазину».

П о к у п е ц ь. Я — покупець у синіх штанах, прийшов до вас за фарбою.

Продавець. За якою?

Покупець. За блакитною.

Продавець (якщо такої фарби немає): Іди блакитною до-ріжкою, знайдеш блакитні штани, поноси та назад принеси!

«Покупець» починає гру з початку. Якщо названа фарба є, то гравець, який загадав цей колір, намагається втекти від «покупця», а той його доганяє. Якщо наздогнав, то «фарбою» стає «продавець», якщо ні — гра починається спочатку.

В образі

Учитель пропонує учням прочитати якесь маленьке опові-дання, епізод або один абзац і подумати: хто й кому міг би цю історію розповідати. Тепер слід запропонувати «розповісти» цю історію від імені можливого героя-оповідача, тобто прочитати текст не своїм голосом (голосом старого діда (баби), маленької дитини, карлика, велетня, розбійника, вітру та ін.). Звісно, що читати в образі дитині легше. Усі можливі промахи легалізовані, адже цього вимагає роль, а тому не страшно. Завдання слухачів: оцінити роботу — наскільки схоже?

Чарівна казка

Герої казки: «гном», «фея», «зайчик», «мишка», «білочка», «ведме-жа», «горобчик», «кошеня». Якщо є бажання, то кількість героїв можна збільшити або зменшити.

Учитель. Жив на світі маленький веселий гномик. Звали його Білі-Бом. Одного разу ішов Білі-Бом лісом й співав свою улюблену пісеньку.

«Гном» співає дитячу пісеньку, яка, на його думку, підходить гномові.

Раптом спустилася до нього з неба прекрасна добра фея Ліо-целла. Вона посміхнулася гномикові, погладила його по голівці й сказала...

Фея. Здрастуй, Білі-Бом! У мене є для тебе подарунок — ча-рівна паличка.

Білі-Бом. Ура! Я завжди мріяв про такий подарунок. Спа-сибі тобі, добра феє!

Учитель. Гном узяв чарівну паличку й побіг шукати своїх друзів. Під великим зеленим кущем сидів сумний зайчик.

Білі-Бом. Привіт! Чому ти такий сумний?

Зайчик. Я хочу з'їсти морквину, тільки вона ще не виросла!

Учитель. Гном посміхнувся й змахнув чарівною паличкою. Раз! І в зайчика з'явилася морквина! Вони обоє зраділи й побігли далі, наспівуючи веселу пісеньку.

Діти самі обирають пісню.

Дивляться, сидить біля дороги мишка. Вушка опущені, мор-дочка сумна-сумна.

Зайчик. Привіт, мишко! Чому ти така сумна?

Мишка. Бачила в селі шматочок сиру, але він дуже високо лежав. Я його дістати не змогла!

Учитель. Гном посміхнувся й змахнув чарівною паличкою. Раз! І в мишки з'явився сир! Усі зраділи й побігли далі, наспівуючи веселу пісеньку.

Діти самі обирають пісню.

Дивляться, сидить білочка. Мордочка сумна.

Мишка. Привіт, білочко! Чому ти така сумна?

Білочка. Знайшла я горіховий кущ, а горіхів на ньому немає!

Учитель. Гном посміхнувся й змахнув чарівною паличкою. Раз! І в білочки з'явилися горішки! Усі зраділи й побігли далі, наспівуючи веселу пісеньку.

Діти самі обирають пісню.

Дивляться, сидить на пеньку ведмежа. Невесело йому зовсім, мордочка від сліз уся мокра.

Білочка. Привіт, ведмежа! Чому ти плачеш?

Ведмежа. Мені бджоли меду не дають!

Учитель. Гном посміхнувся й змахнув чарівною паличкою. Раз! І у ведмежати з'явилося барило меду! Усі зраділи й побігли далі, наспівуючи веселу пісеньку.

Діти самі обирають пісню.

Дивляться, сидить на дереві горобчик. Очі сумні, а в хвостикі пір'я бракує.

Ведмежа. Привіт, горобчику! Чому ти такий сумний, і де твоє пір'ячко?

Горобчик. Ми з вороною побилися, вона в мене пір'ячко й висмикнула!

Учитель. Гном посміхнувся й змахнув чарівною паличкою. Раз! І у горобчик виросло нове пір'ячко! Усі зраділи й побігли далі, наспівуючи веселу пісеньку.

Діти самі обирають пісню.

Учитель. Дивляться, сидить біля дороги кошеня. Поклало мордочку на лапки й сумує.

Горобчик. Привіт, кошеня! Чому ти таке сумне?

Кошеня. Молоко із блюдця розлилося!

Учитель. Гном посміхнувся й змахнув чарівною паличкою. Раз! І в кошеняти з'явилося блюдце молока! Усі зраділи й побігли далі, наспівуючи веселу пісеньку.

Діти самі обирають пісню.

Ішли вони, ішли, наблизилися до будиночка Білі-Бом.

Кошеня. Спасибі тобі, Білі-Бом! Ти дуже добрий і гарний гном.

Усі. Так! Ти найкращий у світі гном!

Учитель. Білі-Бом відтоді ніколи не розлучався зі своєю чарівною паличкою. Він щодня гуляв лісом й робив добрі справи.

Дід Мазай

Учням необхідно обирати Діда Мазая. Дід Мазай відходить убік або виходить із кімнати, решта учнів домовляються про те, що вони зображуватимуть.

Коли Дід повертається, відбувається діалог.

Усі. Діду Мазай, вилазь!

Дід Мазай. Здрастуйте, діти! Де ви були? Що ви робили?

Усі. Де ми були — не скажемо, а що робили — покажемо.

Діти показують, що вони робили, а Дід Мазай повинен відгадати, що робили діти.

Диктор

На сцену виходять двоє читців. Один із них — «диктор телебачення», і через кілька хвилин йому необхідно прочитати випуск останніх новин. Він сідає за стіл (добре, щоб на столі стояв імпровізований телевізійний екран) і бере до рук газету. Звучить сигнал «Прямий ефір!», і «диктор» береться до роботи. Читати йому потрібно не поспішаючи, чітко проговорюючи слова. Він може читати повільно, робота диктора телебачення не передбачає запинання, заїкання й довгого мовчання. У цій складній справі «диктор» потребуватиме допомоги «запличника».

«Запличник» стає за спиною диктора і через його плече стежить за процесом читання. Йому необхідно бути особливо на-

поготові. Щойно «диктор» забарився, припустився помилки — «запличник» стає в пригоді. Голосно (не слід плутати цю роботу з роботою суфлера!) виправляє помилку, що припущена в новинах, поки «диктор» не отямився. Після цього «диктор» продовжує говорити.

Якщо газетний текст читати важко, тоді в «ефірі» — телевізійна передача «У світі тварин» та ін. Учитель пропонує учням помінятися ролями. Навіть найуспішніша у техніці читання дитина може становити небезпеку для ефіру — наприклад, нападами кашлю. Саме в такі моменти його виручає своїм голосом пильний «запличник».

Ідемо в гості

Діти об'єднуються в групи: «господарі» і «гості». «Господарі» повинні зустріти «гостей», використовуючи «чарівні слова». «Гості» відповідають тим самим.

Подарунки

Одного з учасників гри обирають ведучим.

Учитель звертається до нього зі словами: «Ми чули, що ви вирушаєте подорожувати і відвідаєте різні міста?»

Ведучий підтверджує це й запитує, чи не матиме він якихось доручень. Гравці по черзі звертаються до нього з особистими проханнями.

Кожний називає те або інше місто, свого родича або приятеля, до якого просить зайти.

За умовами гри міста називаються загальновідомі, і початкові літери в їхніх назвах повинні різнитися.

Ведучий, вислухавши прохання гравців, обіцяє все виконати. Попрощавшись, він «вирушає подорожувати», тобто залишає кімнату. Головна турбота ведучого полягає в тому, щоб запам'ятати, хто із гравців яке місто назвав, а подарунок йому придумати — значно простіше.

«Відвідував вашого дідуся, — звертається ведучий до когось із гравців. — Він надіслав вам намисто».

Якщо правильно названі місто та родич, то залишається тільки подякувати люб'язному мандрівникові. Якщо ж ведучий помиляється, то гравець не приймає в нього подарунка.

Іподром

Учасники стоять або сидять у колі.

Учитель. Покажіть мені ваші руки й ваші коліна. В усіх є два коліна? Тоді вперед! Зараз братимемо участь у перегонах на іподромі. Повторюйте за мною.

Учасники повторюють рухи за вчителем.

Коні вийшли до старту. *(Плескають по колінах.)*

Зупинилися на старті. Розім'ялися. *(Тихенько плескають по колінах.)*

На старт, увага, марш! Гонка почалася! *(Плескають по колінах швидко.)*

Бар'єри! *(Піднімають руки, немов зависли над бар'єром.)*

Кам'яна дорога! *(Стукають кулаками по грудях.)*

По болоту! *(Смикають себе за щоки.)*

Пісок! *(Труть долоню об долоню.)*

Фінішна пряма! *(Дуже швидко тупотять.)*

Ура!

Колобок

Усі сидять на стільцях (стоять у колі). Стільці розставлені по кімнаті на великій відстані один від одного, щоб можна було оббігти навколо (якщо всі стоять у колі, то можна присідати). Кожний отримує роль «колобка» і ще якусь («дід», «баба», «лисиця», «вовк», «ведмідь», «стежка») таким чином, щоб у кожного учасника виявилось мінімум по дві ролі.

Учитель. Жили-були дідусь і бабуся у маленькому будиночку. *(Ті гравці, хто виконують ролі «діда» і «баби», повинні оббігти навколо своїх стільців.)*

Попросив яось дід *(оббігає)* бабуся *(оббігає)* спекти колобок *(усі оббігають навколо своїх стільців)*...

Примітка. Поступово у розповіді все частіше зустрічається слово «колобок». Можна розповісти іншу казку.

Театр

На початку гри необхідно розподілити ролі («завіса», «король», «королева», «фрейліна», «собачка фрейліни» та ін.).

Учитель. Зараз ми з вами ставитимемо виставу. Для того щоб вистава вийшла гарною, необхідно провести репетицію.

Завіса пішла «вжик — вжик».

«Завіса» пробігає по сцені в обидва боки.

Ні, не так! Ще раз!

Ну, тепер нормально.

Король пішов.

Ні, не так. Усе спочатку.

Будинок

Учитель. Давайте побудуємо будинок! У будинку є дах, так? Хто хоче бути дахом?

Хто хоче бути стінами? *(Двоє учнів)*

У будинку є віконце, чи не так? Хто хоче бути віконцем?

А у віконця увесь час сидить пухната кішка... Хто буде кішкою?

На вікні самотньо стоїть великий кактус... Хто буде кактусом?

Сидить кішка й бачить, що раптом почався дощик. Хто в нас дощик?

Вийшла кішка на ганочок...

Хто в нас ганочок? Вийшла кішка на ганочок подивитися ближче.

Вона побачила жабу. Хто жаба?

Потім з'явився вітер і прогнав дощ...

Кінець у казки повинен бути гарним.

Ролей повинно вистачити на всіх.

Відгадаємо

Діти утворюють коло, учитель загадує загадки, діти пантомімою показують відгадку.

Учитель

Поважно по двору ходив з гострим дзьобом крокодил, Головою він хитав, дуже голосно бурчав.

У дворі всіма керує. Найсильнішим бути звук!

Нумо, діти, відгадали? Це справжнісінький... *(індик)*.

Діти, зображуючи індика, ходять залом, високо піднімаючи ноги, притиснувши руки до тулуба, вимовляючи «Гль-гль-гль!», трясуть головою.

Тут почав індик гарчати і на всіх людей кидатись.

Розгубився я і втік, це вже зовсім не індик.

Хто ж це, діти?

Діти під музику зображують собак: гавкають, гарчать, бігають на «чотирьох» та «вухають хвостом».

Учитель

Хто з хвостиком і з вушками,
В кого лапки з подушками?
Як ступа, ніхто не чує,
Тихо крадучись полює.
І маленькі сірі мишки
Утікають геть від... (кішки).

Під музичний супровід діти зображують кішку: вони пересуваються на «чотирьох» плавно, нявкають, муркочуть, «умиваються» лапкою, шиплять, фиркають, «показують кігтики».

Ви все правильно відгадали, гарну кішку показали. А тепер давайте ми в ліс поїдемо по гриби.

Діти розсаджуються в уявну машину і, вимовляючи різноманітні звуки, імітують рух на машині.

Приїхали! Виходьте!

Подивіться-но, малюки, тут лисички, там маслюки.
Нумо всі часу не гайте, в кошик їх мерщій складайте!

Діти розходяться залю (лісом) і збирають «гриби».

Так старанно ми збирали — кошики важкими стали.
На галявині присіли, трішечки всі відпочили.
У машину всі сідайте і додому вирушайте.

Діти сідають в уявну машину і «повертаються» додому.

Кицька

Учитель

Де ти, Кицько, ходила?
— У млині сиділа.
Що там, Кицько, робила?
— Житечко молола.
Що там, Кицько, заробила?
— Шапочку дукатів.
Що ти, Кицько, купила?
— Бубликів багато.
З ким бублики поїла?
— З гостями у свято — няв, няв!

Кицька входить весела у коло й відповідає на запитання, ілюструючи свої відповіді рухами та жестикуляцією.

Козуню-любуню

Учитель

Козуню-любуню, пристань до мене.
Нічого робити не будеш в мене.

Приспів:

Гоп-гоп, козуню, гоп-гоп, сіренька,
Гоп-гоп, козуню, гоп-гоп, моя маленька.

У мене водиця віконцем тече,
У мене горобчик хліба напече.

Приспів.

У мене лисиці спечуть паляниці,
У мене ведмідь ізварить обід.

Приспів.

Послухай, козуню, як дзвони дзвонять,
Як скрипки грають, як бубни бубнять.

Приспів.

Дід

Учасники гри обирають «діда», який повертається до своєї «хати». Діти утворюють півколо за 10 кроків від нього. Гру починає «дід». Він виходить зі своєї хати й поволі наближається до дітей, які стоять на одному місці, поки він не проспівав пісні. Після слів «От такий плечистий, тьху його к нечистій» діти розбігаються хто куди. «Дід» намагається когось торкнутися, а потім тікає у свою «хатку», де його торкатись уже не можна. Якщо той, кого «дід» торкнувся, не встигне віддати йому удар назад, то сам стає «дідом», а якщо він віддасть «дідові» удар назад, гра починається знову з тим самим «дідом».

Іде, іде дід, дід, несе, несе міх, міх.
От такий дідище, от такий старище,
От такий ногатий, от такий рукатий,
От такий вусатий, такий бородатий,
От такий окатий, от такий плечистий.
Тьху його к нечистій!

Мишка та кіт

Діти утворюють коло, узявшись за руки, і співають. Призначають двоє «воріт для кота», через які «кіт» тільки і може вільно вбігти в коло, пробиратися через інші «ворота» йому забороняється. Для «мишки» всі «ворота» відчинені. «Кіт» намагається зловити «мишку», то вбігаючи в коло, то вибігаючи з нього. Після

того, як він зловить «мишку», обирають нових «кота» й «мишку». Якщо «кіт» довго не може зловити «мишку», то й перед ним всюди відчиняються «ворота», але тоді він повинен бігати тільки тією дорогою, якою утікає од нього «мишка».

Гра ускладнюється, якщо діти кружляють хороводом.

Ой, до нори, мишко, до нори,
Та до золотої комори,
Моторненька мишка утіка,
А ледачий котик не спійма.
А ледача мишка не втече,
А моторний котик дожене.

Лис

Узявшись за руки, учні утворюють коло, а один за вибором стає «лисом» і йде всередину. Коло йде то ліворуч, то праворуч із піснею:

Ха-ха-ха, гі-гі-гі!
Зловись Лис у капкані,
Качки, кури, голуб'ята,
Злодій Лис в капкані!
Ой, ой! Вирвавсь — утікайте,
Тепер в нього страшна злість,
Кого зловить, того з'їсть.

Коли діти проспівують усю пісню, то хутко розбігаються навсібіч, а «лисом» ловить: кого піймає, той стає «лисом» і гра починається спочатку.

Ведмежата

Діти імітують рухи за текстом.

Учитель. Ось погляньте, гора старого хмизу. Ой, це барліг! А в ньому сплять ведмежата. Та ось пригріло сонечко, розтопило сніг. Крапельки води просочилися в барліг. Вода потрапила на ніс, вуха, лапи ведмежат.

Ведмежата потягнулися, фиркнули, розплющили очі й почали вибиратися з барлогу. Розсунувши лапами гілки, вони вибралися на галявину. Промені сонця засліплюють очі. Ведмежата прикривають лапами очі та ричать від обурення. Та невдовзі очі звикають до сонця. Ведмежата озирнулися, понюхали носом свіже повітря і тихо розбрелися по галявині.

Скільки тут цікавого!

Колядки і щедрівки

Водіння «Кози»

Під час підготовки учні вивчають матеріали про колядування і щедрювання. Перш за все необхідно вивчити обрядову пісню.

Варіант 1

Го-го-го козо, го-го, сірая, го-го, білая!
Ой розходися, розвеселися,
По всьому дому, по веселому.
Де коза ходить — там жито родить,
Де не буває, там вилягає.
Де коза ногою — там жито копою,
Де коза рогом — там жито стогом,
А в Михайлівні — всі хлопці стрільці,
Встрелили в козу, в праве ушко,
В праве ушко, в саме сердечко.
Тут коза впала, нежива стала,
А міхоноша бере дудочку,
Надима козі,
Та й у жилочку.
Надулась жила — коза ожила;
Та й пішла коза,
Та стрибаючи,
Своїх діток та шукаючи.

Колядники виконують обрядову пісню, а персонажі імітують діями текст.

Варіант 2

Добрий вечір, дядьку!
Го-го-го, козо,
Го-го-го, сіра,
Де шкури діла?
На солі з'їла,
Шкура дешева,
А сіль дорога.
То в тому сельці
Всі люди стрільці,
Встрелили козютку
У праве вушко!
Пуць, коза впала.
Да й хвіст задрала.
Три куска сала,
Щоб коза встала.

Устань, козютко.
 Розвеселися,
 По цьому двору,
 По господару.
 Де коза ногою,
 Там жито коною.
 Де коза рогом,
 Там жито стогом.
 Господар іде,
 Коляду несе:
 Мірочку жита.
 Щоб коза сита.
 Мірочку гречки
 На варенички.
 Мірочку пшениці
 На паляниці.
 Мірочку вівса,
 Да й колядка вся!
 Добрий вечір!
 Будьте здорові,
 З празником!

Колядники виконують обрядову пісню, а персонажі імітують діями текст.

Веснянки, гаївки

Під час підготовки учні вивчають матеріали про веснянки, гаївки.

Учитель. Весняні ігри прийшли до нас з сивої давнини і поєднують у собі співи, танці, пантоміму.

А ВЖЕ ВЕСНА ВСКРЕСЛА

Учні, узявшись за руки, ідуть великим колом, рухи виконують за велучим, який може змінюватися.

А вже весна воскресла, воскресла,
 Що ж ти нам принесла? (Двічі)

Приспів:

Гей, дівчата, весна воскресла,
 Зілля зелененьке. (Двічі)

Принесла вам росу, росу,
 Як дівочу красу, красу. (Двічі)

Приспів.

Бо дівоча краса,
 Як весняна роса. (Двічі)

Приспів.

А вже весна воскресла, воскресла,
 Що ж ти нам принесла? (Двічі)

Приспів.

Принесла вам росу,
 Парубоцьку красу. (Двічі)

Приспів.

Парубоцька краса,
 Як весняна роса. (Двічі)

Приспів.

ПРОСО

1-й ряд

Ой ми поле виорем, виорем.
 Долею-ладом виорем, виорем.

2-й ряд

А ми проса насієм, насієм.
 Долею-ладом насієм, насієм.

1-й ряд

А ми кіньми випасем, випасем.
 Долею-ладом випасем, випасем.

2-й ряд

А ми коні займемо, займемо.
 Долею-ладом займемо, займемо.

1-й ряд

А ми коні викупим, викупим.
 Долею-ладом викупим, викупим.

2-й ряд

А ми плати не схочем, не схочем.
 Долею-ладом не схочем, не схочем.

1-й ряд

А ми дамо тисячу, тисячу.
 Долею-ладом тисячу, тисячу.

2-й ряд

А ми тисячі не приймем, не приймем.
Долею-ладом не приймем, не приймем.

1-й ряд

А ми дамо хлопчика, хлопчика.
Долею-ладом хлопчика, хлопчика.

2-й ряд

А ми хлопчика не приймем, не приймем.
Долею-ладом не приймем, не приймем.

1-й ряд

А ми дамо бабочку, бабочку.
Долею-ладом бабочку, бабочку.

2-й ряд

А ми бабочки не приймем, не приймем.
Долею-ладом не приймем, не приймем.

1-й ряд

А ми дамо дівочку, дівочку.
Долею-ладом дівочку, дівочку.

2-й ряд

Ой, ми дівочку приймемо, приймемо,
Ми її в наряди знарядимо, знарядимо,
У колясочку посадимо, посадимо,
Долею-ладом посадимо, посадимо!

ПОДОЛЯНОЧКА

Десь тут була подоляночка,
Десь тут була молодесенька,
Тут вона сіла,
Тут вона впала,
До землі припала,
Сім літ не вмивалась,
Бо води не мала.
— Устань, устань, подоляночко.
Устань, устань, молодесенька,
Умий личко як скляночку,
Утрись, утрись шовковим рушником,
Та візьмися в боки,
Покажи нам скоки,
Біжи до Дунаю,
Бери ту, що скраю.

МИ КРИВОГО ТАНЦЮ ЙДЕМО

Дівчата беруться за руки і перша (ведуча) малими кроками веде за собою дівчат різними колами.

Ми кривого танцю йдемо, йдемо,
Ми в нім кінця не знайдемо.
Ані кінця, ані ладу, ладу,
Не впізнати, котра ззаду.
Ти сивая зозуленько-ленько,
Закуй же нам веселенько.
Ти тоді нам закувала-вала,
Як панщина дякувала.
А тепер ми як день білий, білий.
Ми панщини не виділи.
Хлопи ходять, мальки крутять, крутять,
Пани ходять та й ся журять.
Як би хлопа заманити-нити,
Щоби хлоп йшов молотити.
Ходи, хлопе, молотити-тити,
Дам горілки ся наптити.

ОГІРОЧКИ

Питається мати дочки:
— Де посієш огірочки?

Приспів:

Гей, в'ються, в'ються,
Розвиваються.

Сіймо, мамцю, над водою,
Заскородим бороною.

Приспів.

Посіяли огірочки
Рівнесенько, в два рядочки.

Приспів.

Від морозів укривали,
Водицею поливали.

Приспів.

ОГІРОЧКИ-ПУП'ЯНОЧКИ

Дівчата беруться за руки, утворюючи видовжене коло, що схоже на огірок, або взявшись за руки, великими кривими лініями ходять у формі кола і співають.

Огірочки-пуп'яночки, завивайтеся, завивайтеся,
Ви, молоді дівчаточка, женихайтеся, женихайтеся.

Огірочки-пуп'яночки, вже завилися, вже завилися,
А молоді парубоньки поженилися, поженилися.
Огірочки-пуп'яночки, жовтий цвіт,
Жовтий цвіт, жовтий цвіт,
Честь і слава Україні на весь світ, на весь світ,
На весь світ, на весь світ!

Купальські пісні та ігри

Під час підготовки учні вивчають матеріали про Купайлове свято.

А ми рутоньку посієм...
А ми рутоньку посієм, посієм,
Зеленую руту, жовтий цвіт
Посієм!
А ми рутоньку поподем, поподем!
Поподем!
А ми рутоньку нарвемо, нарвемо!
Зеленую руту, жовтий цвіт
Нарвемо!
А ми рутоньку сплетемо, сплетемо!
Зеленую руту, жовтий цвіт
Сплетемо!
А ми дівочок вберемо, вберемо!
Зеленую руту, жовтий цвіт.
Вберемо.

Дівчата беруться за руки і перша (ведуча) малими кроками веде за собою дівчат різними колами.

КУПАЙЛО, КУПАЙЛО!

— Купайло, Купайло,
Де ти зимувало?
— Зимувало в лісі,
Ночувало в стрісі;
Зимувало в пір'ячку,
Літувало в зіллячку.

КОЛО МАРИНОНЬКИ ХОДИЛИ ДІВОНЬКИ

Коло Мариноньки ходили дівоньки,
Стороною дощик іде, стороною.
Що на морі хвиля, а в долині роса,
Стороною дощик іде, стороною.
Над нашою рожею червоною.
Ой на горі жито, а в долині просо,
Стороною дощик іде, ще й дрібнесенький.

ДА КУПАВСЯ ІВАН, ДА Й У ВОДУ ВПАВ

Да купався Іван, да й у воду впав.

Приспів:

Купала на Івана, Купала на Івана! (повторюється після кожного рядка)

Да купався Клим, да й у воду вплив.

Да купався Іван, доведеться і нам.

Да купався Мусій, доведеться усім.

На калину роса впала, у нас на улиці Купала.

Купала на Івана, Купала на Івана!

Примітка. У цьому розділі наведено лише невелику частину вправ. Кожний педагог, звісно, може продовжити цей перелік. Запропоновані вправи можна проводити під час роботи групи подовженого дня, на прогулянках, під час перерв, як гімнастика на уроці, під час підготовки виступів.

Цікаво проаналізувати те, як «спрацьовують» ці вправи? Зникають страх і скутість, глузливе ставлення одне до одного, агресивність у поведінці й спілкуванні, а з'являється доброзичливість. На питання вчителя, хто хотів би виконати ту або іншу вправу, підніметься багато рук. Інколи вчителям доводиться делікатно народіювати перші невдалі проби, зводити їх до жарту для того, щоб не давати класу шансу жорстоко висміяти невдачі.

Зникають відособленість і внутрішня конфліктність, з'являється стійке бажання виконувати різні вправи колективно, але не для того, щоб мати можливість сховатися за чужими спинами, а щоб самому надавати підтримку однокласникам. Помітно знижується побутове психоемоційне напруження учнів, змінюється їхнє мовлення. У багатьох дітей виявляються й розвиваються творчі здібності: художні, музичні, поетичні.

РЕПЕРТУАРНА СКАРБНИЧКА

РОБОТА НАД ЕТЮДОМ-ДРАМАТИЗАЦІЄЮ, ВИСТАВОЮ

Однією з важливих складових театральної діяльності є підготовка виступів-вистав.

Різновиди театрів

- Власне театр. Там діти грають персонажів.
- Театр іграшок. У цьому театрі використовуються різноманітні іграшки: фабричні та саморобні, з природного і будь-якого іншого матеріалу. Ніщо не обмежує фантазії під час виготовлення іграшок, найголовніше — щоб іграшки міцно трималися на столі, не створювали перешкод під час їхнього переміщення.
- Тіньовий театр. Для нього необхідний екран із напівпрозорого паперу, виразно вирізані чорні плоскі персонажі та яскраве джерело світла за ними, завдяки якому персонажі відтіняються на екрані. Цікаві зображення (наприклад: гусака, зайця, сердитого індики) можна отримати за допомогою пальців рук. Дуже важливо супроводжувати інсценізації різноманітними звуками. Для того щоб показувати сценку з декількома персонажами одночасно, необхідно встановити внизу екрана планку, на якій можна прикріпити фігуру. Наприклад, спочатку дід тягне ріпку, фігуру слід закріпити на планці, та виводити бабу та ін. Фігури потрібно розміщувати внизу екрана для того, щоб тіні були чіткішими.
- Пальчиковий театр — це казки, різноманітні інсценування, які супроводжуються показом ляльок, що одягаються на пальці та діють за персонажа, зображення якого є на руці. Під час

гри дитина рухає одним або двома пальцями, проговорюючи текст, переміщуючись за ширмою. Можна обходитись без ширми і зображувати дію, переміщуючись вільно кімнатою. За допомогою цього виду театру можна показати одночасно декілька персонажів. Казки та інсценування, у яких беруть участь багато персонажів, можуть показувати двоє-троє дітей, які розміщуються за ширмою.

- Ляльковий театр. Для вистав характерним є вільне поєднання різних типів ляльок, а також різних прийомів і засобів — усе це підпорядковано виявленню специфіки мистецтва. Вистава переносить дітей у чарівний світ, де все казкове — реальне і фантастичне.
- Театр Петрушок — це спектаклі за участю спеціальних ляльок, у яких пустий тулуб (сорочка, рукавичка), що одягається на руку. Рух її голови здійснюється за допомогою рухів пальців, кисті руки. Ляльки зазвичай діють на ширмі, за якою ховається ляльковод.
- Театр маріонеток — це ляльки, які рухаються за допомогою ниток, що відходять від усіх рухомих частин персонажа (рук, ніг, голови) і сходяться вгорі на хрестовині.
- Театр естрадної ляльки — це великі ляльки в зріст людини, що пошиті з тканини і набиті ватою або поролоном. Ноги та руки ляльок за допомогою резинок кріпляться до ніг та рук ляльководів, рука дитини рухає голову ляльки. Цей театр ще має назву «Театру “живої руки”».
- Театр повітряних кульок. Наповнена повітрям кулька оздоблюється деталями (очима, носом, вухами, бантиками тощо).
- Театр коробок. Будь-які коробки однакових або різних розмірів оздоблюються деталями і з ними розігрується інсценування. За аналогічним принципом ляльок можна виготовити з пластикових пляшок, циліндрів і поролону.
- Театр рукавичок. Лицьовий бік рукавички (готової або зшитої) формується заготовленими деталями, пришитими до основної тканини. Волосся, вуха, бороду вдало імітують нитки, бахрома. Прикраси, бантики, комірці не повинні переважувати рукавичку. Зворотний бік оформлюється деталями (хусткою, хвостиком).
- Театр-пуф — це інсценізація творів за допомогою персоніфікованих пуфиків: м'яких подушок, іграшок (тваринки, комахи тощо).

Вистава — це синтетичний вид діяльності. Виникнення її можливе за наявності у дітей знань літературного тексту, навичок виразного читання, уміння адекватно рухатись, використовувати свою міміку та жести, уміння створювати відповідне середовище, добираючи необхідні атрибути.

Своєрідність кожного образу створюється за допомогою єдності типової та індивідуальної характеристик. Уміння визначати характерні якості персонажів формується у процесі накопичення знань про тварин, професії людей, стан природи. Прийнято, наприклад, уважати лисицю хитрою, зайця — боязким, вовка — злим. Маючи відповідні уявлення, учні легко відтворюють спосіб пересування різних живих істот, їхні характерні пози.

Герої будь-якого твору постають перед нами у різних ситуаціях та емоційних станах, що сприяють розкриттю всього того типового та індивідуального, що є в них. Наприклад, хитра лисиця майже завжди виявляється переможницею, а от наприкінці казки «Заєць, півень і лисиця» вона опиняється в іншому, незвичному для цього образу стані — бачимо її заляканою, у той час як слабкий півник, який у багатьох казках опиється в зубах у лисиці, тут навпаки перемагає. Дітей приваблює можливість зображувати в іграх сміливих, мужніх і відважних, сильних і добрих людей.

Підготовка до постановки вистави

1. Необхідно визначити мету, заради якої був обраний літературний твір.
2. Потрібно для кожного персонажа визначити мету, що саме він хоче у певний період часу, разом з учнем, виконавцем ролі продумати лінію його поведінки, пофантазувати з приводу біографії героя, причин його певної поведінки.
3. Дуже важливо продумати декорації, бутафорію, призначити відповідальних за їх виготовлення.
4. Необхідно уявити, як розвиваються події у майбутній виставі, мізансцени основних подій.
5. Визначити, чим герої мають займатися на сцені для того, щоб не чекати своєї репліки, а мати певну лінію поведінки, конкретну дію.

Виконавши всю попередню роботу, учитель із пропозицією про постановку вистави може приходити до дітей. Своєю розповіддю він повинен захопити дітей, щоб їм захотілося працювати. Спочатку кожний епізод необхідно обіграти етюдом. Слід ставити учням завдання, а вони повинні виконувати його. Коли цей етап

засвоєний, можна додавати текст. Над кожним епізодом виконавцям ролей необхідно працювати окремо. Коли всі епізоди готові, їх можна з'єднувати до купи і ставити виставу.

Кожному учневі необхідно знайти відповідне заняття для того, щоб кожний почувався учасником колективу, усвідомлював, що від нього також залежить успіх усіх.

Особливе значення мають ті заходи, у яких діти самі беруть участь як виконавці (дитячі концерти, драматизації, цілі театралізовані вистави).

Усі ці заходи є цінними тим, що в них розкриваються здібності та обдарованість дітей, переборюється їхня боязкість, розвивається активність, формуються творчі якості особистості.

Основою таких заходів є, як правило, літературний репертуар концерту, діти повинні бути обізнаними зі змістом драматизації. І лише деяка таємничість, несподіваність організації створюють особливу атмосферу навколо цієї дитячої діяльності. Виступи дітей — це захід не тільки для самих учасників, але й для глядачів.

У дитячих концертах об'єднуються різні види (номери) художньої діяльності: танці (сольні, колективні), художнє читання, спів (сольний або хоровий) і гра на музичних інструментах. Діти виконують те, що знають і вміють. Готуючи дитячий концерт як захід, учитель повинен урахувати інтереси й виконавські можливості кожної дитини. Важливо, щоб усі діти були зацікавлені й могли взяти активну участь у концерті.

Дитячі концерти, так само як і підготовлені для них дорослими, можуть складатися з номерів, об'єднаних спільною тематикою. Концерти можуть бути зімпровізованими, що виникають раптово з ініціативи декількох дітей. Виконавський рівень тут, звісно, не завжди виявляється досить високим, але в цьому випадку цінним є прояв самостійності, творчої активності дітей.

Різноманітні театралізовані вистави є вдалою формою дитячих заходів. Драматизації казок, віршів, пісень, музично-ігрових композицій повинні бути простими за сюжетом й дією, містити короткі монологи та здебільшого діалоги дійових осіб. Це дозволить багатьом дітям перетворитися не тільки на уважних глядачів, але й на захоплених учасників-виконавців.

Під час підготовки вистави вчитель повинен створити спокійну, творчу обстановку, уникати надмірного повчання. Іноді він може сам узяти участь у драматизації для того, щоб допомогти дітям відчувати правильний тон і ритм ігрової дії.

ІНСЦЕНІЗАЦІЇ НАРОДНИХ КАЗОК

Рукавичка

Дійові особи:

Ведучий

Дід

Мишка

Жабка

Зайчик

Вовчик

Кабан

Ведмідь

Сценою проходить Дід, губить рукавичку.
Вибігає Мишка, бачить рукавичку.

Мишка. Яка цікава хатка, якраз для мене. *(Перетягує рукавичку до середини сцени.)*

Тут я буду жити! *(залишає сцену.)*

З'являється Жабка. Танець Жабки.
Вона бачить рукавичку, хоче залізти, не може, стукає.

Жабка. Хто, хто живе в цій рукавичці?

Мишка з'являється на сцені.

Жабка. Добридень!

Мишка. Добридень! Я — Мишка-шкряботушка. А ти хто?

Жабка. А я — Жабка-скрекотушка. Пусти мене до себе жити!

Мишка. А що ти вмієш робити?

Жабка. Співати, скре-ке-ке!

Мишка. Годі, годі! Дуже голосно! А що ще ти вмієш робити?

Жабка. Танцювати!

Танець Жабки і Мишки.

Мишка. Гарзд, будемо разом жити.

Заходять до рукавички.
Виходить Зайчик із барабаном, бачить рукавичку, стукає.

Зайчик. Добрий день затишному дому! А хто, хто живе в цій рукавичці?

Мишка *(виходить)*. Добридень! Я — Мишка-шкряботушка.

Жабка *(виходить)*. Я — Жабка-скрекотушка. Ти хто?

Зайчик. А я — Зайчик-барабанщик. Пустіть мене жити з вами!

Мишка. А що ти вмієш робити?

Зайчик. Грати на барабані!

Жабка. Цікаво, цікаво... Він грає, ми танцюємо... А ну, заграй!

Зайчик починає барабанити. Мишка і Жабка затуляють вуха.

Жабка. Ось и потанцювали...

Мишка. Зате, хто захоче заповідати нам зло, тікатиме далеко!
Іди-но до нас!

Виходить Лисичка. Танець Лисички.
Бачить рукавичку, розглядає її, стукає.

Лисичка. Господарі, ви де? Господарі!

Виходить Зайчик, стукаючи у барабан.

Зайчик. Добрий день, чого стукаєш?

Лисичка. Хто живе в цій рукавичці?

Мишка *(виходить)*. Добридень! Це я — Мишка-шкряботушка.

Жабка *(виходить)*. Я — Жабка-скрекотушка.

Зайчик. Я — Зайчик-барабанщик. А ти хто?

Лисичка. А я — Лисичка-сестричка. Пустіть і мене до себе!

Жабка. Що вмієш робити?

Лисичка. Танцювати.

Мишка. Та йди!

Жабка. Ну що, потанцюємо!

Танець. Зайчик стежить, щоб ніхто чужий не наближався до рукавички. Раптом Зайчик бачить когось, б'є в барабан.
Усі ховаються в рукавичку.

Виходить Вовк. Бачить рукавичку, підходить.

Вовк. Там хтось ворухиться... *(намагається заглянути в рукавичку)*. Двері... *(Стукає.)* А хто, хто в цій рукавичці живе?

Виходить Лисичка.

Лисичка. Це ти, Вовчику?

Вовк. Лисичко, розповідай, що ти тут робиш?

Лисичка. Це будиночок Мишки-шкряботушки. Виходь, Мишко, це мій кум Вовчок!

Виходить Мишка.

Мишка. Доброго здоров'я! З нами ще живуть Зайчик-барабанщик та...

Виходить Зайчик, за ним — Жабка.

Жабка. Що, про мене, Жабку-скрекотушку, забули?! Вовчику, привіт! Ти у гості чи як?

Вовк. Пустіть і мене жити!

Мишка. А що ти вмєш робити?

Жабка. Він відмінний співак! Ось зараз дуєтом заспіваємо.

Співають. Мишка та Лисичка затуляють вуха,
а Зайчик акомпанує на барабані.

Лисичка. Тепер до нас жодний мисливець не наблизиться!

Мишка. Добре, живи з нами, але співай у крайньому разі.

Усі заходять до рукавички. Вибігає Кабан, бачить рукавичку, падає. Чутно голоси мисливців: «Він, напевне, там! Стріляй! Догавляймо!» Кабан лежить. З хатинки чути звуки барабана, спів Вовчика і Жабки. Лунають голоси мисливців: «Там щось незрозуміле, краще швидше повертаймося додому!» Із рукавички визирає Мишка, бачить Кабана.

Мишка. Ідіть-но швидше сюди! Кабан помер у нас на порозі.

Усі виходять. Зайчик б'є у барабан, Кабан підскакує.

Кабан. Ви хто? Мисливці? Не вбивайте мене, у мене м'ясо гірке!

Вовчик. Заспокойся! Це хатинка Мишки. Подивись, яка вона маленька! Хіба вона може тебе з'їсти? Вона добра, ми усі напросилися у неї жити.

Кабан (дивиться на Мишку). Така маленька, а серце велике маєш!

Лисичка (причепурившись). Будьмо знайомі! Лисичка-сестричка!

Жабка (причепурившись). А я — Жабка-скрекотушка! Це мій товариш Вовчик! Ми з ним дуєтом співаємо. Якщо вмєш співати, то з нами складеш тріо і ми виступатимемо.

Зайчик. Дозвольте відрекомендуватися! Зайчик-барабанщик, акомпаную нашим співакам.

Кабан. Із задоволенням співатиму! Тільки пустіть із вами жити. Хро-хро-хро! Хро-хро-хро!

Мишка. Годі, годі! Заходь, будемо всі разом жити. Хоча й тіснувато...

Створюється лісовий хор. Усі (на розсуд режисера) починають розучувати пісню. Лисичка диригує. Раптом чути тріск, шум. Усі перелякалися, виходить Ведмідь.

Ведмідь. Як у вас весело! А я сам сиджу, сумую. Вам потрібний охоронець?

Мишка. Охоронець нам потрібен. Але рукавичка наша така маленька і тісна...

Ведмідь. Не хвилюйтеся, я поряд із хатинкою збудую собі барлогу. Буду вас охороняти.

Лісовий хор виконує пісню. Наприкінці пісні виходить Дід.

Дід. Нарешті я знайшов свою рукавичку! Але які хороші тваринки зібралися в ній. Шкода забирати рукавичку! Нехай залишається їм.

Виходить.

Коза-Дереза

Дійові особи:

Ведучий

Дід

Баба

Старший Син

Молодший Син

Коза

Зайчик

Ведмідь

Вовк

Лисичка

Рак

На сцені праворуч видніється хатинка Зайчика. Ліворуч — двір.

Ведучий. Були собі Дід та Баба. Поїхав Дід на ярмарок та й купив Козу. Привіз її додому, а на другий день рано посилав Дід Старшого Сина ту Козу пасти. Пас, пас хлопець її аж до вечора та й почав гнати додому.

На сцену виходить Старший Син, на мотузці веде Козу, назустріч їм іде Дід.

Дід. Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

Коза. Ні, Дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, тільки бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку, — тільки пила, тільки їла.

Дід. Який же ти непутьовий! Іди геть! Живи де хочеш, як хочеш!

Виходять.

Ведучий. На другий день рано посилає Дід Молодшого Сина ту Козу пасти. Пас, пас хлопець її аж до вечора та й почав гнати додому.

На сцену виходить Молодший Син, на мотузці веде Козу, назустріч їм іде Дід.

Дід. Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

Коза. Ні, Дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, тільки бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку, — тільки пила, тільки й їла.

Дід. Ти ні на що не здатний! Геть із дому!

Виходять.

Ведучий. На третій день він посилає Бабу. От вона погнала Козу, пасла весь день. Увечері почала гнати її до двору.

На сцену виходить Баба, яка на мотузці веде Козу, назустріч їм іде Дід.

Дід. Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

Коза. Ні, Дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, тільки бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку, — тільки пила, тільки й їла.

Дід. Хіба ти господиня! Невдаха! Проживу сам! Геть із двору!

Виходять.

Ведучий. На четвертий день погнав Дід уже сам Козу, пас увесь день, а ввечері погнав додому і тільки підігнав на дорогу, а сам навпростець пішов; став на воротах.

З одного боку виходить Дід, з протилежного — Коза.

Дід. Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

Коза. Ні, Дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, тільки бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку, — тільки пила, тільки й їла.

Дід. Що ж ти за Коза така! Через тебе я вигнав із дому жінку, дітей! Усе! Я тебе заріжу! Піду до коваля, наточу ніж!

Вибігає.

Коза. Треба швидше тікати, поки жива!

Ведучий. Біжить коза лісом, бачить хатку Зайчика. Вона туди вбігла та й заховалась на печі. Прибігає Зайчик.

На сцену виходить Коза, шукає, де заховатися, ховається у хатинці Зайчика. Заходить Зайчик.

Зайчик. А хто, хто в моїй хатці?

Коза

Я, Коза-Дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету, —
Тут тобі й смерть.

Зайчик виходить на авансцену, плаче.
До Зайчика наближається Ведмідь.

Ведмідь. Чого ти, Зайчику-побігайчику, плачеш?

Зайчик. Як же мені, Ведмедику, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить!

Ведмідь. От я його вижену!

Ведмідь підходить до хатки.

Ведмідь. А хто, хто в зайчиковій хатці?

Коза

Я, Коза-Дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету, —
Тут тобі й смерть.

Ведмідь лякається, тікає.

Ведмідь. Ні, Зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь!

До Зайчика наближається Вовк.

Вовк. А чого це ти, Зайчику-побігайчику, плачеш?

Зайчик. Як же мені, Вовчику-братику, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить!

Вовк. От я його вижену!

Зайчик. Де тобі його вигнати! Тут і Ведмідь гнав та не вигнав.

Вовк. А я вижену!

Вовк підбігає до хатки.

Вовк. А хто, хто в зайчиковій хатці?

Коза

Я, Коза-Дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,—
Тут тобі й смерть.

Вовк лякається, тікає.

Вовк. Ні, Зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

До Зайчика наближається Лисичка.

Лисичка. А чого ти, Зайчику-побігайчику, плачеш?

Зайчик. Як же мені, Лисичко-сестричко, не плакати, коли в моїй хатці страшний звір сидить!

Лисичка. От я його вижену!

Зайчик. Де тобі, Лисичко, його вигнати! Тут і Ведмідь гнав — не вигнав, і Вовк гнав та не вигнав, а то ти!

Лисичка. А я вижену!

Підбігає Лисичка до хати.

Лисичка. А хто, хто в зайчиковій хатці?

Коза

Я, Коза-Дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,—
Тут тобі й смерть.

Лисичка лякається, тікає.

Лисичка. Ні, Зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

До Зайчика наближається Рак.

Рак. Чого ти, Зайчику-побігайчику, плачеш?

Зайчик. Як же мені не плакати, коли в моїй хатці страшний звір сидить!

Рак. От я його вижену!

Зайчик. Де тобі його вигнати! Тут Ведмідь гнав та не вигнав, і Вовк гнав та не вигнав, і Лисиця гнала та не вигнала, а то ти!

Рак. А я вижену!

Рак підходить до хати.

Рак. А хто, хто в зайчиковій хатці?

Коза

Я, Коза-Дереза,
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,—
Тут тобі й смерть.

Рак шукає в хаті Козу.

Рак.

А я Рак-неборак,
Як уципну — буде знак!

Рак знаходить Козу, щипає її. Коза мекає, тікає.

Ведучий. Зайчик зрадив, повернувся у хатку і довго дякував Ракові. Та й почав жити в своїй хатці.

Кривенька качечка

Дійові особи:

Ведучий

Дід

Баба

Сусідка

Дівчина

За столом сидять Дід і Баба.

Ведучий. Був собі Дід та Баба, не було в них дітей, тому вони дуже сумували.

Дід. Ходімо, Бабо, в ліс по грибки!

На авансцену виходять Дід і Баба. «Збирають» «гриби», Баба нахиляється, щоб «зірвати» «гриб» і бачить гніздо.

Баба. Дивись, Діду, яка гарна качечка!

Дід. Візьмемо її додому, нехай вона у нас живе.

Нахиляються до неї.

Баба. Дивись, у качечки ніжка переломлена! Візьмемо її, принесемо додому, зробимо їй гніздечко, обложимо його пір'ячком і посадимо її туди.

Виходять.

Ведучий. Віднесли качечку додому, а самі знов пішли по грибки. Повертаються, аж дивляться, що в них прибрано, хліб спечений, борщик зварений.

Заходять Дід і Баба. Дивуються тому, що все зроблено в хаті.
Дід виходить, через деякий час повертається.

Дід. Хто це порядкував? Хто? Кого не питаю — ніхто не знає!

Ведучий. Другого дня знову пішли Дід і Баба по грибки. Повертаються додому — аж у них і варенички зварені, і починок стоїть на віконці.

Заходять Дід і Баба, назустріч їде Сусідка.

Баба. Чи не бачили кого у нас удома?

Сусідка. Бачили якусь Дівчину, від криниці воду несла. Така гарна, тільки трішки кривенька! Вибачте, у мене хліб у печі!

Виходить.

Дід. Хто це?

Баба. Знаєш що, Діду? Зробимо так: скажемо, що йдемо по грибки, а самі заховаємося та й подивимося, хто до нас понесе воду.

Заховалися. Із хати виходить Дівчина з коромислом, заходить за лаштунки. Дід і Баба забігають у хату; дивляться — у гніздечку немає качечки. Вони беруть гніздечко та кидають у піч. Дівчина з водою заходить до хати, бачить Діда й Бабу, підбігає до гніздечка і бачить, що його немає. Плаче.

Дід. Не плач, донечко!

Баба. Ти будеш у нас за дочку. Ми тебе любитимемо і жалітимемо, як рідну дитину!

Дівчина. Я довіку жила б у вас, якби ви не спалили мого гніздечка та не підглядали за мною, а тепер не хочу! Зробіть мені, Діду, кужілочку й веретенце, я піду від вас.

Баба. Голубонько, вибач нас!

Баба. На кого ж ти нас покинеш!

Плачуть.

Ведучий. Дід зробив їй кужілочку й веретенце. Дівчина взяла його, сіла надворі й пряде. Коли ж летить зграя качок, побачили її...

Із-за лаштунків звучить пісня.

Он де наша діва,
Он де наша Іва,
На метеному дворці,
На тесаному стовпці.
Кужілочка шумить,
Веретенце дзвенить.
Скиньмо по пір'ячку,
Нехай летить з нами!

Дівчина

Не полечу з вами:
Як була я в лужку,
Виломила ніжку,
А ви полинули,
Мене покинули!

Ведучий. Вони скинули їй по пір'ячку, а самі полетіли далі. Коли летить друга зграя...

Із-за лаштунків звучить пісня.

Он де наша діва,
Он де наша Іва,
На метеному дворці,
На тесаному стовпці.
Кужілочка шумить,
Веретенце дзвенить.
Скиньмо по пір'ячку,
Нехай летить з нами!

Дівчина

Не полечу з вами:
Як була я в лужку,
Виломила ніжку,
А ви полинули,
Мене покинули!

Ведучий. Коли летить третя зграя качок, побачили дівчину...

Із-за лаштунків звучить пісня.

Онде наша діва,
Онде наша Іва,
На метеному дворці,
На тесаному стовпці.
Кужілочка шумить,
Веретенце дзвенить.
Скиньмо по пір'ячку,
Нехай летить з нами!

Дівчинка збирає пір'ячко, виходить за лаштунки.

Ведучий. Скинули їй по пір'ячку, дівчина вбралася в пір'я, зробилася качечкою і полетіла зі зграєю. А Дід і Баба zostалися вдвох.

Як мужик гусей ділив

Дійові особи:

Ведучий
Мужик
Пан
Багач

Ведучий. У одного бідного мужика не стало хліба. От він і надумався піти до пана попрохати. Коли ж їти просити, то треба щось на гостинець понести! Піймав мужик гуску, наказав жінці спекти та й поніс у двір.

На сцену виходить Мужик зі згортком, назустріч іде Пан.

Мужик (*уклоняючись*). Доброго дня, вельмишановний Пане! Прийміть від мене цей дар — смажену гуску.

Пан. Дякую тобі, чоловіче! Тільки як же ми поділимося тією гускою, у нас же сім'я чималенька!

На сцену виходить Багач, стежить за тим, що відбувається.

Мужик. Не турбуйтеся, Пане, ось я розділю! Ви, Пане, усьому дому голова, то вам — голову. Ваша жінка, пані, найближча до вас, до голови всьому дому, має голосок любий до розмовоньки з усією сім'єю, то їй — шийка з горляночкою. А синам — ніжки, топтати батьківські доріжки. А дочкам — крильця, бо незабаром повилітають із дому. І з вашого дозволу, я рештки візьму собі!

Пан (*посміхаючись*). Розумний ти, молодець! Ось, тримай.

Дає хліба й грошей.

Мужик. Дякую, Пане, ми не забудемо вашої доброти.
Пан. Іди з Богом.

Виходять. Багач засміявся.

Багач. Тепер я знаю, як із Паном розмовляти!
Ведучий. Багач спік аж п'ять гусок і поніс до Пана.

Виходить Багач, назустріч іде Пан.

Багач. День добрий! Ось приніс аж п'ять смажених гусок!
Віддяч мене!

Пан (*посміхаючись*). Дякую, тільки як це нам поділитися тими гусками — нас же всіх шестеро! Я та дружина моя, та два сини, та дві дочки. Як же ми рівно поділимося?

Багач. Так це дуже просто! (*Лічить на пальцях.*) Ці сюди, ці туди... Не виходить... А якщо так! Ці дві сюди... ці три туди... Не виходить...

Пан. Треба покликати Мужика. Можливо, він зможе зарадити нам.

Багач вибігає, приводить Мужика. Мужик уклоняється Панові.

Пан. Ось така й така справа, поділи між нами гусей!

Мужик. Добре! Скільки гусей?

Багач. П'ять.

Мужик. Одну гуску хай беруть Пан із Панною, оце вас буде троє з гускою! Одну віддати синам, оце й їх буде троє з гускою. Двом дочкам — теж одну гуску, їх теж стане троє. А собі я також візьму дві гуски. Оце й нас стане троє: я та дві гуски. Отепер уже всім наділено однаково. Усіх по троє!

Пан (*посміхаючись*). Спасибі, ось тобі хліб і гроші! (*Звертаючись до Багача.*) А ти йди геть!

Як Кіт та Лис ходили чоботи купувати

Дійові особи:

Кіт
Киця
Лис
Чоловік
Жінка
1-е Лисеня
2-е Лисеня
Бриська

На сцену виходять Кіт і Киця.

Кіт. Не сумуй, моя люба, куплю у місті чоботи тобі й собі, ніде затримуватися не буду, одразу повернуся додому.

Киця. Ой, як же без тебе зостануся...

Кіт. Трішки побудеш сама. Незабаром зима, без чобіт нам ніяк не можна. Я пішов, не сумуй!

Киця, витираючи сльози, залишає сцену. Кіт «мандрус», виходить на авансцену, роззираючись навсібіч. Виходить Лис.

Лис. Куди це ви, пане Котовський, ідете?

Кіт. Іду в місто собі та дружині купувати чоботи, а то ось незабаром зима, босоніж ходити холодно.

Лис. Тут в лісі є хороший чоботар — Вовчок, іди до нього і купи собі чоботи.

Лис іде попереду, а Кіт слідом.

Ведучий. Завів Лис kota в хаці і наказує...

Лис. Віддавай гроші, а то тобі смерть!

Кіт. Пожалій, я куплю чоботи і тобі, і дружині, і дітям, тільки відпусти мене звідси живим.

Лис. Коли так, то пішли.

Ведучий. Ідуть удвох у місто чоботи купувати. Підійшли вже до міста, а Лис почав іти крадучись.

Лис. Мені йти у місто не можна.

Кіт. Чого боїшся? Ти ж зі мною. Пішли!

Ведучий. Вийшли вони на одну вузьку вулицю. Залишив Кіт Лиса біля хвіртки, а сам пішов подивитися, чи є пошиті чоботи.

Виходять люди, оточують Лиса, починають його бити.
Лис вирвався та втік.

Ведучий. Вирвався Лис та й побіг назад у ліс.

Виходить Кіт, а Лиса нема.

Кіт. А що тут відбувається?

Чоловік. Лис у гості завітав.

Жінка. Надовго запам'ятає гостювання у місті.

Усі розходяться. Кіт теж пішов.

Ведучий. Повернувся кіт у крамницю, придбав собі й дружині чоботи. Попросив пса Бриська провести його додому, щоб Лис не вбив його.

На сцену виходять Лис із синами.

Лис. Отут його зачекаємо, повертатиметься з міста із чоботами, а ми його...

1-е Лисеня. Тихше, хтось іде...

На сцену виходять Кіт і Бриська.

Кіт. Ось він, на мене вже чекає!

Бриська. Не бійся! Стій тут! Я з ним зараз побалакаю.

Наближаються одне до одного, зчиняється бійка.

2-е Лисеня. Бриська, не бий нас!

1-е Лисеня. Ми нічого поганого не заподіємо Котові!

Лис. Вибач мене, ми більше ніколи не будемо так поводитися!

Бриська. Ну що, Котику, пробачимо?

Кіт. Можна і пробачити.

Бриська. Тікайте, але знайте, що я завжди захищатиму пана Котовського і його родину! Зрозуміли?

Лис. Зрозуміли, зрозуміли...

Лис із синами тікають.

Бриська. Буду вертатися до міста!

Кіт. А де ти там мешкаєш?

Бриська. Де доведеться...

Кіт. Пішли до мене, жінка у мене добра. Будеш нашим другом. Місця для всіх вистачить.

Бриська. Спасибі!

Виходять.

Ведучий. Відтоді зажив Кіт привільно і безтурботно. А лисиці, якщо, бувало, зустрічалися у лісі, уже його побоювалися...

Мара

Дійові особи:

Ведучий

Чоловік

Жінка

Василько

Василина

Мара

Чужинець

1-а Молодиця

2-а Молодиця

Дівка
Цуцик
Мужик
Дід
Батько
Мати
Хлопчик
Дівчинка

Посеред сцени кімната. По бокам авансцени кущі.

Чоловік. Васильку і Василю! Ми з мамою поїдемо на ярмарок продавати жито. Ви ж нікуди з двору не йдіть, а особливо, Боже борони, до лісу. А то Мара заморочить, заведе хтозна-куди. А ми вам гостинців з ярмарку привеземо.

Ведучий. Поїхали вони, а діти залишилися стояти біля тину, дивляться, як батько волів поганяє і промовляє: «Цоб, сивий, цабе, рябий!»

Діти махають руками батькам, почали гратися в м'яч.

Василина. Давай, Васильку, у хаті зачинимося і нікого не пустимо, аж поки тато з мамою не повернуться.

Василько. Давай! А знаєш, що в хаті робитимемо? У Мару гратимемося!

Ведучий. А та Мара, щойно про неї згадали, уже в хаті з'явилася та під припічком сховалася.

Заходить Мара і ховається.

Василина. Як гратися будемо?

Василько. Ти очі заплющ, ходи по хаті та приказуй...

Я — Мара-примара,
Поведу із двора.
Заведу, заморочу
Кого схочу.

Діти беруться за руки і приказують:

Я — Мара-примара,
Поведу із двора.
Заведу, заморочу
Кого схочу.

Мара бере за руку Василю, виводить дітей із хати.
Діти продовжують проговорювати слова.

Ведучий. Мара відчинила двері й повела їх за собою, уже і з двору вийшли, лісом ідуть. Ударився Василько із заплющеними очима об дерево, розплющив очі, а навколо ліс.

Василько вдаряється об дерево, розплющує очі, роззирається навсібіч, пгтовхає Василю.

Василько. Василю, Василю! Розплющ очі, поглянь-но! Ми опинилися в страшному лісі.

Василина. Братуку, треба ховатися! Дивись, який кущ, давай під ним заховаємося.

Василько та Василина ховаються під кущем. На галявину виходить Чужинець, очі в нього заплющені, на голові сиві та довгі кучері, біля шиї мереживо, штани на ньому вузькі та короткі — до колін, а взутий у черевики з блискучими пряжками. Зупиняється, принохуючись, витягає хустку, утирає піт із лоба, йде далі, виставивши наперед руки та мацаючи палкою дорогу.

Василина. Хто це?

Василько. Хіба не видно? Це Чужинець.

З гущавини виходить Дід, замість очей у нього самі щілинки. Іде, «збирає» гриби, одного гриба кладе в кошик, а другий кидає додолу. А за ним — дві молодичі, у яких очі зав'язані квітчастими хустками. Вони «збирають» суниці. Їхні кошики наповнені, але вони все досипають та досипають суниці, розмовляючи між собою. За ними стрімголов біжить Дівка, яка дивиться угору, ноги об землю спотикаються, намисто з шиї розсипається, а вона все продовжує бігти. Цуцик біжить задом наперед, хвостиком махає, гавкає, але нічого нечутно. За ним іде Мужик, насунувши шапку на очі. Ступне крок, шапку з голови зриває та кидає її об землю. Потім знову піднімає, на очі насуває, а потім усе повторюється спочатку. Виходять Батько й Мати, роблять декілька кроків уперед, потім — назад. Виходять Хлопчик і Дівчинка, граються в Мару.

Хлопчик і Дівчинка (разом)

Я — Мара-примара,
Поведу із двора.
Заведу, заморочу
Кого схочу.

Василько. Тікаймо звідки!

Василько та Василина тікають.

Ведучий. Побігли вони лісом щосили, а назустріч їм...

На авансцену виходять Василько та Василина. Сценою проходить Чужинець, мацаючи палицею дорогу; іде Дід сліпий; молодичі гомонять; стрімголов біжить Дівка; Цуцик біжить задом наперед; ідуть Мужик, Батько й Мати; Хлопчик і Дівчинка граються в Мару.

Діти перебігають на протилежний бік авансцени.
Усе повторюється знову.

Василько. Василю, давай запитавемо тих дітей, які за батьками ходять, чого вони лісом вештаються.

Василько (хапаючи Хлопчика за рукав). Чого ви, як навіжені, із заплющеними очима лісом блукаєте?

Стрепенувся хлопчик.

Хлопчик (трясе Дівчинку). Розплющ очі! Швидше повертаємося додому!

Хлопчик і Дівчинка біжать додому, назустріч їм виходять Батько з Матір'ю. Дівчинка рукою торкається Матері. Мати з Батьком розплющують очі, виходять на дорогу для того, щоб вертатися додому. Назустріч їм іде Мужик, з якого повсякчас падає шапка. Батько випадково наступас на його шапку. Мужик роззирається, піднімає шапку і починає спокійно йти. Назустріч задом наперед біжить Цуцик. Мужик натикається на Цуцика і той починає бігти правильно. Виходить, опустивши додолу очі, Дівка, хапається за разок намиста. Дивлячись одна на одну, виходять молодичі. Виходить Дід. До нього підходить 1-а Молодиця.

1-а Молодиця. Час уже вертатися додому, Дідусю. Грибів у вас давно вже повний кошик.

Виходять. Сценою проходить Чужинець.

Василина. Швидше повертаємося додому!

Василина та Василько виходять на середину сцени.

Василько. Нарешті ми вдома! Незабаром батьки приїдуть!

Заходять Чоловік і Жінка.

Жінка. Ач, які діти слухняні.

Жінка виймає їм із вузлика пряників та глиняних півників, а Чоловік — бубликів в'язку.

Котик і Півник

Дійові особи:

Ведучий

Котик

Півник

Лисичка

1-а Дочка

2-а Дочка

3-я Дочка

4-а Дочка

Пилипок

Кімната в хаті Котика та Півника, видно частину вікна.

Ведучий. Жили собі Котик і Півник та й побратались. Котикові треба йти по дрова, він каже Півникові...

Котик. Сядь же ти, Півнику, на печі та їж калачі, а я піду по дрова, та як прийде Лисичка, то не озивайся!

Виходить. До вікна наближається Лисичка.

Лисичка. Півнику-братику, відчини! Півнику-братику, відчини! Як не відчиниш, віконце видеру, борщик з'їм і тебе візьму!

Півник. Тоток-тоток, не велів Коток! Тоток-тоток, не велів Коток!

Лисичка залазить у віконце, їсть борщик, бере Півника, виходить із ним.

Півник

Мій котику,
Мій братику!
Несе мене Лиса
За кленові ліса,
За круті гори,
За бистрі води...

Виходять.

Ведучий. Котик почув, прибіг, відібрав Півника, приніс додому.

Заходять Котик і Півник.

Котик. Гляди ж, Півнику, як прийде Лисичка, не відчиняй двері, бо тепер я піду далі.

Котик виходить. До вікна наближається Лисичка.

Лисичка. Півнику-братику, відчини! Півнику-братику, відчини! Як не відчиниш, віконце видеру, борщик з'їм і тебе візьму.

Півник. Тоток-тоток, не велів Коток! Тоток-тоток, не велів Коток!

Лисичка залазить у віконце, їсть борщик, бере Півника, виходить із ним.

Півник

Мій котику,
Мій братику!
Несе мене Лиса
За кленові ліса,
За круті гори,
За бистрі води...

Виходять.

Ведучий. Раз проспівав — не чує Котик; він удруге, голосніше — Котик почув, прибіг, відібрав його, приніс додому.

Котик. Тепер же я піду далеко-далеко і, хоч як кричатимеш, не почую. То вже мовчи, не озивайся до Лисички!

Котик виходить. До вікна наближається Лисичка.

Лисичка. Півнику-братику, відчини! Півнику-братику, відчини! Як не відчиниш, віконце видеру, борщик з'їм і тебе візьму!

Півник. Тоток-тоток, не велів Коток! Тоток-тоток, не велів Коток!

Лисичка залазить у віконце, їсть борщик, бере Півника, виходить із ним.

Півник

Мій котику,
Мій братику!
Несе мене лиса
За кленові ліса,
За крутії гори,
За бистрі води...

Виходять.

Ведучий. Несе, а півник співає: раз, удруге, утретє... Котик не почув, і понесла Лисичка Півника додому.

Увечері повертається Котик додому — немає Півника... Він зажурився, а далі зробив собі бандурку, узяв мішок, молоток і пішов до Лисиччиної хатки.

На сцені хатина Лисички, сидять чотири дочки, сивок Пилипко, Лисичка пече паляниці. До вікна наближається Котик, починає грати на бандурі та співати.

Котик

А в Лисички-Лиски новий двір,
Чотири дочки — на вибір,
П'ятий Пилипко.
Пилипко-Пилипко,
Вийди на ринку — подивись,
Як бубни бубнять,
Як сурми сурмлять — погляди!

1-а Дочка. Мамо, піду я подивлюсь, хто це так гарно грає, і паляничку візьму.

Лисичка. Іди.

Дає їй паляничку. 1-а Дочка виходить, Котик ховає її за лаштунки.

Котик

А в Лисички-Лиски новий двір,
Чотири дочки — на вибір,
П'ятий Пилипко.
Пилипко-Пилипко,
Вийди на ринку — подивись,
Як бубни бубнять,
Як сурми сурмлять — погляди!

2-а Дочка. Піду і я, мамо!

Лисичка. Іди, доню!

Дає їй паляничку. 2-а Дочка виходить, а Котик ховає її за лаштунки.

Котик

А в Лисички-Лиски новий двір,
Чотири дочки — на вибір,
П'ятий Пилипко.
Пилипко-Пилипко,
Вийди на ринку — подивись,
Як бубни бубнять,
Як сурми сурмлять — погляди!

3-я Дочка. Піду і я, мамо!

Лисичка. Іди, доню!

Дає їй паляничку. 3-я Дочка виходить, а Котик ховає її за лаштунки.

Котик

А в Лисички-Лиски новий двір,
Чотири дочки — на вибір,
П'ятий Пилипко.
Пилипко-Пилипко,
Вийди на ринку — подивись,
Як бубни бубнять,
Як сурми сурмлять — погляди!

4-а Дочка. Піду і я, мамо!

Лисичка. Іди, доню!

Дає їй паляничку. 4-а Дочка виходить, а Котик ховає її за лаштунки.

Котик

А в Лисички-Лиски новий двір,
Чотири дочки — на вибір,
П'ятий Пилипко.
Пилипко-Пилипко,
Вийди на ринку — подивись,
Як бубни бубнять,
Як сурми сурмлять — погляди!

Пилипко. Піду я, мамо, зажену їх. Чого вони так забарились!

Виходить. Котик ховає його і ховає за лаштунки.
Потім забігає до хати, ховає Лисичку, зв'язує її.

Котик. Якщо хочеш побачити своїх дітей, то поверни Півника!

Лисичка. Та он він, на печі!

Котик визволяє Півника.

Котик. Лисичко, якщо даси слово, що більше ніколи не крастимеш Півника, то відпущу тебе і твоїх діток.

Лисичка. Я обіцяю, що ніколи більше не крастиму Півника, повір мені, Котику!

Котик. А що скажуть діти? Діти, чи можна вірити Лисичці?

Відповіді дітей.

Котик виводить дітей Лисички.

Ведучий. Ця казка має щасливий кінець, усі залишилися задоволеними.

Їжак та Заєць

Дійові особи:

Заєць

Їжак

Їжачиха

Їжак виходить на сцену, позіхає, потягується.

Їжак. А піду лишень у поле — подивлюся, як там моя морква та буряки.

Їжак співає веселу пісеньку, танцює, з-за куца виходить Заєць.

Їжак. О, хто прудкий, то вже й на ниві!

Заєць. А ти все кривуляєш, криволапку! І батько твій криволапко, і дід криволапко був. Такий увесь твій рід, і ти такий!

Їжак (роздивляється свої ноги). Ти мене береш на сміх? А хочеш зі мною наввипередки? Побачимо, хто кого пережене!

Заєць (сміючись). Ти? Наввипередки? Зі мною?

Їжак (спокійно). Так, із тобою.

Заєць (сміючись). Ну, добре. Давай бігти.

Їжак. Ні, ще ні. Я піду додому, скажу Їжачисі, нехай знає, куди я пішов.

Їжак пішов, Заєць залишився сам.

Заєць. І це мені добре: попоім капусти — краще бігтиму.

Виходить.

На сцені з'являються Їжак та Їжачиха.

Їжак. Знаєш, жінко, який мені клопіт?

Їжачиха. Який, чоловіче?

Їжак. Мушу із Зайцем бігти наввипередки.

Їжачиха. То це ти берешся перегнати Зайця?

Їжак. Мовчи, жінко, якось буде! Збирайся лиш та ходи зі мною.

Виходять на авансцену ліворуч.

Їжак. Як прийдемо на ниву, то ти станеш з цього краю в борозні та стій собі. Як добіжить Заєць до тебе, то ти скажеш «Я вже тут!» А набіжить він на той край до мене, то там я йому гукну: «А я вже тут!»

Їжачиха. Добре!

Їжачиха ліворуч ховається за лаштунки. Виходить Заєць.

Заєць. Ну, я вже готовий!

Їжак. То біжимо!

Їжак і Заєць стають праворуч, готуючись бігти.

Їжак. Раз, два, три!

Заєць біжить, Їжак пробігає два кроки і залишається стояти. Заєць підбігає до лівих лаштунків, там стоїть Їжачиха.

Їжачиха. Я вже тут!

Заєць. Що таке? Ану біжимо ще раз!

Заєць біжить, Їжачиха пробігає два кроки і зупиняється. Заєць підбігає до правих лаштунків, там стоїть Їжак.

Їжак. Ого-го! А я вже давно тут на тебе чекаю!

Заєць. Ти дивися! Ану біжимо ще раз!

Так Заєць бігає декілька разів, падає посеред сцени. До нього підходять Їжак і Їжачиха.

Їжак. Ніколи не треба сміятися зі слабшого.

Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат

Дійові особи:

Ведучий

Лисичка

Вовк

1-й Хлопець

2-й Хлопець

Бичок

1-й Чумак

2-й Чумак

Ведучий. Жили собі Дід та Баба. Одного разу у неділю Баба спекла пиріжків з маком, поскладала в миску та й поставила на віконце, щоб прохололи. Пробігала Лисичка повз віконце і вхопила один пиріжок.

Лисичка з пиріжком виходить на авансцену, відає середину пиріжка, збирає сміття і вкладає у середину пиріжка.

Назустріч Лисичці виходять хлопці, які ведуть Бичка.

Лисичка. Здорові були, хлопці!

Хлопці. Здорово, здорово, Лисичко-сестричко!

Лисичка. Поміняйте мені Бичка-третячка на маковий пиріжок!

1-й Хлопець. Де ж таке було — Бичка за пиріжок!

Лисичка. Та він такий солодкий, що аж-аж-аж!

2-й Хлопець. Справді смачний?

Лисичка. Так, дуже смачний!

2-й Хлопець. А з чим?

Лисичка. З маком!

2-й Хлопець. Давай уже, обмінюємося.

Передає Лисичці мотузку, бере пиріжок, збирається його їсти.

Лисичка. Ні! Глядіть же, хлопці, не їжте пиріжка, аж поки я не зайду в ліс!

Лисичка тягне за собою Бичка, виходить.

2-й Хлопець розламає пиріжок, із нього сиплеться сміття.

1-й Хлопець. Ти хіба забув, що Лисиця завжди обманює?

2-й Хлопець. Забув, бо дуже пиріжка хотілося з'їсти!

Виходять. На сцену виходить Лисичка, прив'язує Бичка до дерева, виходить за лаштунки.

Лисичка (з-за лаштунків). Рубайся, деревце, криве й пряме! Рубайся, деревце, криве й пряме! От і санчата будуть!

Виходить із санчатами, запрягає у санчата Бичка, виходить Вовк.

Вовк. Здорова була, Лисичко-сестричко!

Лисичка. Здоров, Вовчику-братику!

Вовк. А де це ти взяла Бичка-третячка та саночки?

Лисичка. Бичка заробила, саночки зробила та й їду.

Вовк. Ну то підвези і мене!

Лисичка. Куди я тебе візьму? Ти мені саночки поламаєш!

Вовк. Ні, не поламаю, я тільки одну лапку покладу.

Лисичка. Та клади вже, ніде тебе діти!

Вовк кладе одну «лапу» на санчата.

Вовк. Покладу я, Лисичко-сестричко, і другу лапку.

Лисичка. Е, Вовчику-братику, ти мені санки поламаєш!

Вовк. Ні, не поламаю!

Лисичка. Ну, клади!

Вовк кладе другу «лапку».

Лисичка. Ой, лишенько, санки тріщать!

Вовк. Та ні, Лисичко-сестричко, то в мене кісточка хруснула!

Їдуть.

Вовк. Покладу я, Лисичко-сестричко, і третю лапку.

Лисичка. Та де ти її кластимеш? Та ти мені зовсім санки поламаєш!

Вовк. Та ні, чого б вони ламалися?

Лисичка. Та вже клади!

Вовк кладе, чути: «Трісь-трісь».

Лисичка. Ей, Вовчику, саночки тріщать! Злазь, бо поламаєш!

Вовк. Та де там вони тріщать! Що ти, Лисичко-сестричко, вигадуєш? То я горішок розгриз.

Лисичка. Дай же й мені!

Вовк. Так він останній.

Їдуть далі.

Вовк. Ой, Лисичко-сестричко, сяду я й увесь!

Лисичка. Та куди ти сядеш? Тут ніде тобі сидати!

Вовк. Та я скоцюрблюсь так, що поміщусь.

Лисичка. Та ти мені санки зовсім поламаєш! Чим же я тоді дровець привезу?

Вовк. От-таки, чого я поламаю? Я легенький. Сяду я, Лисичко-сестричко, бо стомився. Я помаленьку.

Лисичка. Та вже сідай.

Вовк лізе на санки, вони розсипаються.

Лисичка. А щоб тобі добра не було, капосний Вовцюгане! Що це ти мені накоїв?! Іди ж тепер та рубай дерево на санчата!

Вовк. Як же його рубати, Лисичко-сестричко, коли я не вмю і не знаю, якого треба дерева?

Лисичка. А, капосний Вовцюгане! Як санчата зламати, так знав, а як дерево рубати, то й ні?! Кажі: «Рубайся, деревце, криве й пряме! Рубайся, деревце, криве й пряме!»

Вовк заходить за лаштунки.

Вовк (із-за лаштунків). Рубайся, дерево, криве й криве!
Рубайся, дерево, криве й криве!

Виходить Вовк.

Вовк. Нарубав, піди подивись!

Виходять.

Лисичка (з-за лаштунків). Коли воно таке рубається!

Виходять.

Лисичка. А чом же ти не казав так, як я тобі наказувала?

Вовк. Ні, я так саме й казав: «Рубайся, дерево, криве й криве!»

Лисичка. Ну й дурний же ти який і до того нетямущий!
Сиди ж тут, Бичка стережи, а я сама піду нарубаю!

Лисиця виходить. Вовк розглядає Бичка.

Бичок. Вовчику-братуку! Давай тікати від Лисички!

Вовк. Молодець! Тікаємо!

Вовк бере Бичка за мотузку, виходять. На сцену виходить Лисичка.

Лисичка. Ну стривай же ти, Вовцюгане! Я ж тобі це згадаю!

Ведучий. Та й побігла шляхом. Біжить, коли це їдуть чумаки з рибою.

Лисичка падає на підлогу. Виходять чумаки.

1-й Чумак. Дивіться, хлопці, яка здоровенна Лисиця лежить!

2-й Чумак. Треба взяти — дітям шапочки будуть.

Виносять Лисицю.

Під час розповіді Ведучого на сцені з'являється риба.

Ведучий. Кинули її на задній віз і знову рушили. Їдуть попереду, а Лисичка-сестричка бачить, що вони не дивляться, і давай кидати рибу з воза. Кидає та й кидає по рибиці на шлях, усе кидає... Накидала багато та нипком і зіскочила з воза. Чумаки поїхали собі далі.

Вибігає Лисичка, збирає рибу, виходить Вовк.

Вовк. Здорова була, Лисичко-сестричко!

Лисичка. Здоров!

Вовк. А що це ти робиш, Лисичко-сестричко?

Лисичка. Рибку збираюся їсти.

Вовк. Дай же й мені!

Лисичка. Отак! Я стільки морочилась, ловила та й віддай!
Піди сам собі налови!

Вовк. Та як же я наловлю, коли не вмію? Хоч навчи, як її ловити!

Лисичка. Та як же ловити? Піди до ополонки, устроми хвоста в ополонку і сиди тихенько та й приказуй: «Ловися, рибко, велика й маленька!» То вона й наловиться.

Вовк. Спасибі за науку!

Лисичка виходить. Вовк шукає «ополонку», знаходить.

Сідає біля лаштунків, закидає «хвіст» в «ополонку» (за лаштунки).

Вовк. Ловись, рибко, велика та все велика! Ловись, рибко, велика та все велика!

Ведучий. Не хочеться йому малої. А мороз надворі такий, що аж тріщить!

Лисичка вибігає на авансцену.

Лисичка. Мерзни, мерзни, вовчий хвіст! Мерзни, мерзни, вовчий хвіст!

Вовк. Що ти, Лисичко-сестричко, кажеш?

Лисичка. Та то ж і я кажу: ловися, рибко, велика й мала!

Вовк. Ану й я так казатиму: ловися, рибко, велика та все велика! А хвіст важким став.

Лисичка. Ото вже рибка почала чіплятися. Ану, Вовчику, тягни!

Вовк намагається безуспішно витягти «хвіст».

Лисичка. А, капосний Вовцюгане, що ти накоїв?! Бач, казав: «Ловися, рибко, велика та все велика», — от велика начіплялася, тепер і не витягнеш. Треба ж тобі допомогти дати — побіжу покличу людей. Ідіть, люди, Вовка бити! Ідіть, люди, Вовка бити!

Лисичка вибігає.

Ведучий. Як назбігалось людей! Хто з сокирою, хто з вилами, з ціпами, а баби з рогачами, з кочергами! Як почали вони того бідолаху Вовка періцтити!

Вовк підскакує, тікає, «хвіст» залишається в «ополонці».

Ведучий. А Лисичка тим часом ускочила в одну хату — нікого нема, хазяйка побігла на річку Вовка бити і діжу немішену залишила. Вона взяла вимазила голову тістом — та в поле... Коли дивиться — Вовк насилу лізе, — добре дали йому, сердешному. Вона зараз-таки почала удавати з себе хвору, тільки стогне.

Виходить Лисичка, вимазана білим, стогне, назустріч іде Вовк.

Вовк. А, така ти! Наробила ти мені добра, що й хвоста позбувся!

Лисичка. Ой Вовчику-братику, хіба ж то я? Хіба ж ти не бачиш, що з мене й мозок тече, — так мене побили, що й голову розбили мені. Вовчику-братику, підвези мене!

Вовк. Та я й сам нездужаю!

Лисичка. Та в тебе ж тільки половини хвоста нема, а мені й голову розбили. Ой-ой-ой, не дійду додому!..

Вовк. То сідай уже, що з тобою робити...

Лисиця ззаду чіпляється за Вовка. Вовк шкандибає.

Лисичка. Битий небиту везе! Битий небиту везе!

Вовк. Що ти там, Лисичко-сестричко, кажеш?

Лисичка. Та то я кажу: битий биту везе. (До глядачів.)

Битий небиту везе!

Вовк. Уставай, Лисичко, приїхали!

Лисичка (відбігла від Вовка). Битий небиту привіз! Битий небиту привіз!

Вовк до Лисичка, вона тікає...

Лисичка. Битий небиту привіз!

Тікає.

Вовк. Оце Лисичка!.. Отак обдурила!

Виходить.

Поради театральним режисерам

- Санчата краще зробити з колесами для того, щоб юним акторам було легше.
- «Розсипатися» санки повинні умовно, головне — звукове оформлення, герої самі падають.

Людей слухай, а розум май свій

Дійові особи:

Ведучий

Чоловік

1-й Купець

2-й Купець

3-й Купець

Жінка

Покупці

Ведучий. Жив один нерозумний Чоловік. Захотілося йому піти на ярмарок. Зловив він білого півня, узяв за пазуху та й пішов.

Виходить Чоловік із півнем. На сцену виходять купці, покупці, торгуються, хтось купує, хтось тільки питає, що і по чому.

Чоловік. Продам півня, куплю тютюну.

Назустріч Чоловікові йде 1-й Купець.

1-й Купець. Що продаєш, дядьку?

Чоловік. Півня.

1-й Купець. Який же це півень? Це ж заєць!

Чоловік махнув рукою, пішов далі.

Чоловік. Жартує, лихо з ними!

Виходить 2-й Купець.

2-й Купець. Що продаєш?

Чоловік. Півня.

2-й Купець. Який же це півень? Це ж заєць!

Чоловік. Може, й заєць. Не вір очам своїм! Певно, правда, коли всі, як один, кажуть: «Купіть зайця! Купіть зайця!»

Виходить Жінка.

Жінка. Який же це заєць? Це ж півень!

Чоловік. Заєць, кажу тобі, а не півень!

Зібралися покупці, глузують.

3-й Купець. Дядько правду каже! Хіба ж не бачиш, що це заєць!

Ведучий. Ходив, ходив Чоловік по ярмарку з півнем, і все йому видавалося, що це заєць. Але надокучило півневі в Чоловіка — пора б уже і на сідало! Залопотів крильми.

Чутно голос півня: «Ку-ку-рі-ку!»

Чоловік. Заєць, а півнем співає!

Викидає півня, виходить.

Ведучий. Правду кажуть старі люди: не той дурень, кого називають дурнем; а той дурень, хто чужим розумом живе. Людей слухай, а розум май свій!

Колобок

Дійові особи:

Ведучий

Дід

Баба

Колобок
Зайчик
Вовк
Ведмідь
Лисичка

У глибині сцени українська світлиця.
На авансцені, біля лаштунків вікно. По краям авансцени кущі.

Ведучий. Жили Дід та Баба, та такі убогі, що нічого в них не було. Дожились уже до того, що не стало у них і хліба — нічого їсти.

Виходять Дід і Баба.

Дід. Бабусю! Піди у хижку, назмітай у коморі борошенця та спечи мені Колобка.

Баба виконує усі рухи з уявними предметами.

Ведучий. От Баба так і зробила: витопила в печі, замісила яйцями борошно, що назмітала, спекла Колобка і поклала на вікно, щоб простиг.

У вікно виглядає голова Колобка, дочекався, поки Баба піде, вилазить через вікно. Потягнувся. Починає танцювати.

Ведучий. Завершив Колобок танцювати та й побіг дорогою.

Назустріч Колобку вибігає Зайчик.

Зайчик. Здрастуй, хто ти? Від тебе так смачно пахне!

Колобок (із гордістю). Я — Колобок!

Зайчик. Колобку, Колобку, я тебе з'їм!

Колобок. Не їж мене, Зайчику-побігайчику, я тобі пісню заспіваю.

Зайчик. Ану, якої?

Колобок

Я по коробу метений,
На яйцях спечений.
Як од Баби та од Діда втік,
Так і од тебе втечу!

Колобок побіг, Зайчик розвів «лапами», пішов.
Назустріч Колобку виходить Вовк.

Вовк. Хто ж це такий, рум'яний, запашний?

Колобок. Я — Колобок.

Вовк. Колобку, Колобку, я тебе з'їм!

Колобок. Не їж мене, Вовчику-братику, я і тобі пісню заспіваю.

Вовк. Ану, якої?

Колобок

Я по коробу метений,
На яйцях спечений.
Як од Баби та од Діда втік,
Так і од тебе втечу!

Вовк розвів «лапами», вийшов. Назустріч Колобку йде Ведмідь.

Ведмідь. Що ж це за чудо таке мале?

Колобок. Я — Колобок...

Ведмідь. Колобку, Колобку, я тебе з'їм!

Колобок. Не їж мене, Ведмедику-братику, я тобі пісню заспіваю.

Ведмідь. Ану, співай!

Колобок

Я по коробу метений,
На яйцях спечений.
Як од Баби та од Діда втік,
Так і од тебе втечу!

Ведмідь махнув «лапою», вийшов. Колобок утік у протилежну сторону. На сцені з'являється Лисичка, танцює.

Наприкінці танцю Лисичка наштотується на Колобка.

Лисичка. Хто це в нас у лісі такий з'явився?

Колобок. Я — Колобок...

Лисичка. Колобку, Колобку, я тебе з'їм!

Колобок. Не їж мене, Лисичко-сестричко, я тобі пісню заспіваю.

Лисичка. Ану, якої?

Колобок

Я по коробу метений,
На яйцях спечений.
Як од Баби та од Діда втік,
Так і од тебе втечу!

Лисичка. Нічого, добре співаєш. А танцювати вмієш?

Колобок. Умію.

Лисичка. Ану-ну, ще заспівай! Ти співатимеш, а я танцюватиму. Завершиться пісенька, танцюватимеш зі мною. Зрозумів?

Колобок. Зрозумів!

Я по коробу метений,
На яйцях спечений.
Як од Баби та од Діда втік,
Так і од тебе втечу!

Танець Лисичка та Колобка.

Лисичка. Будеш моїм другом?

Колобок. Якщо не з'їси, то залюбки!

Лисичка. Згодна. Танцюватимемо та співатимемо!

Фінальна пісня Лисички та Колобка (на вибір режисера).

Півник і двоє мишенят

Дійові особи:

Ведучий

Півник

Круть

Верть

Ведучий. Жило двоє мишенят — Круть та Верть, а також і Півник Голосисте Горлечко. Мишенята тільки було й знають, що танцюють та співають. А Півник удосвіта прокинеться, усіх піснею збудить та й до роботи береться. Ото якось підмітав у дворі та й знайшов пшеничний колосок.

На сцені Півник порасться по господарству, підмітає, знаходить пшеничний колосок. Круть і Верть танцюють, граються.

Півник. Круть, Верть, а гляньте-но, що я знайшов!

Круть. Коли б це його обмолотити...

Півник. А хто молотитиме?

Верть. Не я!

Круть. Не я!

Півник. Я обмолочу.

Виходить. Мишенята танцюють. Заходить Півник із мішком.

Півник. Гей, Круть! Гей, Верть, а йдіть-но гляньте, скільки зерна я намолотив!

Верть. Треба зерно до млина однести та борошна намолоти.

Півник. А хто понесе?

Круть. Не я!

Верть. Не я!

Півник. Ну, то я однесу.

Виходить.

Мишенята грають в ігри з глядачами (на вибір режисера).

Заходить Півник.

Півник. Гей, Круть! Гей, Верть! Я борошно приніс.

Верть. Ой, Півничку! Уже тепер тісто потрібно замісити та піріжечків спекти.

Півник. Хто ж міситиме?

Круть. Не я!

Верть. Не я!

Півник. Доведеться мені, мабуть.

Півник удає, що замішує тісто, приносить «дрова», «розпалює піч», робить «піріжки», саджає їх у «піч». У цей час мишенята співають пісні. Півник «виймає піріжки» і ставить їх на стіл. До столу підбігають мишенята.

Круть. Ох, і голодний я!

Верть. А я який голодний!

Півник. Стривайте-но, стривайте! Ви мені перш скажіть, хто знайшов колосок?

Верть. Ти.

Півник. А хто його обмолотив?

Круть. Ти.

Півник. А тісто хто місив? Піч витопив? Піріжків напик?

Верть. Ти.

Півник. А що ж ви робили?

Мишенята. Нічого.

Мишенята вилазять із-за стола і засмучені йдуть геть.

Царівна-Змія

Дійові особи:

Ведучий

Козак

Царівна-Змія

Цар

Дідусь

На сцені праворуч стоїть копиця, «горить» імпровізований вогонь.

Із-за копиці танцюючи виходить Царівна-Змія, вона вдає, нібито потрапила у вогонь. Після її танцю виходить Козак.

Царівна-Змія. Урятуй мене, Козаче! Сунь у вогонь свого списа, я по ньому виберуся.

Козак встромляє спис у «вогонь»,

Змія хапає спис і виходить на середину сцени.

Царівна-Змія. Візьми мене із собою. Тепер я перебуватиму завжди поруч із тобою, поки ти не знайдеш Олов'яне царство.

Виходять.

Ведучий. Багато часу минуло, але дістався Козак до Олов'яного царства. Бачить: царський замок. Щойно в'їхав на широкий двір, Змія вдарилася об землю, перетворилася на вродливу дівчину.

Виходять Козак і Царівна-Змія в образі дівчини.

Царівна-Змія. Знай же, що я — дочка Царя. Через те, що не схотіла стати дружиною Коція, він наклав на мене закляття, і я перетворилася на змію. А ти звільнив мене від злих чар. Тепер ходімо до мого батька, він обов'язково захоче віддячити тобі. Але ти нічого не бери, окрім старої коцюби.

Виходить Цар із почетом.

Козак уклоняється Цареві, Царівна-Змія цілує батька.

Царівна-Змія. Таточку, ось мій рятівник!

Цар. Проси, що хочеш, за мою доньку.

Козак. Ваше Величносте, нічого мені не потрібно, дай лише стару коцюбу.

Ведучий. Не хотілося Цареві віддавати коцюбу, та робити нічого — за порятунок доньки нічого не шкода.

Цар. Пам'ятай, Козаче, удариш коцюбою об землю — умить з'явиться палац, удариш двічі — він зникне!

Ведучий. Узяв Козак подарунок, подякував та й подався мандрувати. Якось трапився йому Дідусь: обідраний, брудний, а худючий — аж світиться! Пожалів його Козак, ударив коцюбою об землю — тієї самої миті з'явився казковий палац. Вибігли до них слуги — підхопили, у бані вимили, у чисте одягли й за стіл посадили.

Виходять Козак та Дідусь.

Козак. Ну що, Дідусю, тепер у вас усе добре!

Дідусь. Дозволь мені, Козаче, за твоє добро віддячити. Ось тобі меч-саморуб. Із ним тобі жодне військо не страшне!

Козак (уклоняючись). Тоді й ви, Дідусю, візьміть від мене подарунок — чарівну коцюбу. Вона вам ще не раз у пригоді стане!

Ведучий. А сам сів на коня та й повернувся назад до царя.

У цей час на Олов'яне царство напали вороги. Побачив Козак військо незліченне, махнув мечем — і ворожої сили як не бувало!

Цар так зрадів, що виїхав Козакові назустріч, обійняв його, поцілував та й вирішив одружити його зі своєю дочкою. І прекрасна царівна була цьому дуже рада!

Заяча капуста

Дійові особи:

Лякало

Заєць

Хрюша

Вовк

1-е Мишеня

2-е Мишеня

На краю городу стоїть Лякало. Ліворуч — хатинка, праворуч — куці.

Лякало. Здрастуйте, діти! Сьогодні буде гарний день. Я багато всього побачив, різних історій і казок почув. Хочете, і вам зараз розповім одну?

Жив-був Заєць. Мав він город.

Із хатинки з'являється Заєць.

Заєць (радісно). Ах, яка в мене капуста вродила! Вона така смачна й корисна. Я сам її посадив біля своєї хатинки.

З'являється Хрюша.

Хрюша (доброзичливо). Здрастуй, сусіде, як поживаєш?

Заєць. Здрастуй, тітонько Хрюша! Добре живу.

Хрюша. Ти все клопочеш біля свого городу. До речі, яка ж в тебе чудова капуста вросла!

Заєць. Заходь, сусідко, я тебе почастую!

Хрюша. Дякую, зайду пізніше: я поспішаю до своїх поросят, час обід готувати.

Хрюша йде за куці. З'являються мишенята із грибом.

1-е Мишеня. Це мій грибок!

2-е Мишеня. Ні, це мій грибок!

1-е Мишеня. Я його перший зірвав!

2-е Мишеня. А його перший помітив!

1-е Мишеня. Віддай мені!

2-е Мишеня. Не віддам! Я теж хочу!

Зайчик. Здрастуйте, Мишенята!

1-е Мишеня. Здрастуй, Зайчику!

2-е Мишеня. Здрастуй, Зайчику!

Зайчик. Чого ви сваритеся?

1-е Мишеня. Я грибок зірвав, а він мені його віддати не хоче!

2-е Мишеня. Але я перший цей грибок знайшов!

Зайчик. Не сваріться! Я вас капусткою почастую!

1-е Мишеня. Яка ж в тебе, Зайчику, капуста гарна!

2-е Мишеня. І так смачно пахне!

Зайчик. От, тримайте! Кожному по качану.

1-е Мишеня. Дякую, Зайчику!

2-е Мишеня. Спасибі, Зайчику! А ми тебе нашим грибком почастуємо!

Зайчик. Спасибі!

Мишенята втекли. З протилежної сторони купців з'являється Вовк.

Вовк (ласкаво). Здрастуй, Зайчику! Який у тебе чудесний город!

Заєць (злякано). Здрастуй, Вовче! Як ти мене відшукав?

Вовк (убік). За запахом. (Голосно й ласкаво) Давно я за тобою спостерігаю. А ти все в городі клопочеш. От би й мені такий! Допоможеш зробити?

Заєць (перішуче). Допоможу-у-у... А де?

Вовк. Біля мого будинку багато місця, там ти й зробиш грядки!

Заєць. Підемо.

Вовк веде Зайця за куп.

Лякало. Не вір йому, Зайчику, не ходи, обдурить тебе Вовк! (До дітей) Діти! Ви чули? Адже я кликав його, попереджав про небезпеку, а він не звернув уваги на мої слова. Заманив його Вовк, отут і до лиха недалеко. Допоможіть! (Усі кричать: «Не вір йому, не ходи!»)

З'являється Хрюша.

Хрюша. Зайчику, Зайчику! Я прийшла до тебе в гості. Ти де? (Шукає.) Дивно: у городі його нема, удома — теж. Лякало, а куди Зайчик подівся?

Лякало (сумно). Ой, Хрюша, як добре, що ти прийшла. А в нас отут лихо трапилося.

Хрюша. Що таке?

Лякало. Прийшов Вовк, хитрістю заманив Зайчика до себе і сховав його в порі.

Хрюша. Що ж робити? А ти не знаєш, де Вовк живе?

Лякало. Точно не знаю, мені звідси погано видно.

З'являються мишенята.

1-е Мишеня. Ми знаємо, де Вовк живе!

2-е Мишеня. Ми бачили, що в нього нора десь під тим куцем.

Хрюша. От лихо, так лихо! Побіжу друга виручати. (Підходить до купців.) Вовче, Вовче, ти вдома?

Вовк. Удома, удома. А чого тобі, Хрюшо, треба?

Хрюша. Друга прийшла виручати. Ти навіть Зайчика обдурив і у порі сховав?

Вовк. Немає в мене ніякого Зайчика.

Заєць (з пори). Ой, сусідко, виручай! Вовк хоче з'їсти мене!

Хрюша (загрозово). Відпусти, Вовче, Зайчика. Не то я зараз свого друга Трезора покличу. Він тобі шубку враз потріпає!

Вовк (перелякано). Не треба, не треба, Хрюшо! Я цих собак із дитинства боюся!

Хрюша (радісно). А, злякався? Віддавай Зайчика!

З-за куца виходить Заєць.

Заєць. Спасибі, сусідко! Виручила з біди!

Хрюша. Не тільки мені завдячуй, але й своєму приятелю Лякало. Якби не воно, не знайшла б я нори Вовка.

Заєць, Хрюша й Лякало (разом). Недарма говорять: «Друг пізнається в лиху годину»!

Лякало. Так і завершилася ця історія. Відтоді Заєць і Хрюша подружилися ще більше.

ІНСЦЕНІЗАЦІЇ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК

Лисичка і Журавель (за казкою І. Франка)

Дійові особи:

Ведучий

Лисичка

Журавель

Ведучий. Лисичка з Журавлем дуже заприятелювали.

На сцену виходять Лисичка і Журавель.

Журавель. Сестричко, доброго дня! Як поживаєш?

Лисичка. Та все добре. От хочу запросити тебе в гості! Приходь, Журавлику! Приходь, любчику! Чим хата багата, тим і пригощу.

Розійшлись. Лисичка починає готувати на стіл, виносить тарілки, ставить на стіл.

Ведучий. Іде Журавель на прошений обід, а Лисичка наварила кашки з молочком, розмазала тонесенько по тарілці та й поставила перед Журавлем.

Виходить Журавель із букетом, підходить до Лисички, вручає квіти.

Журавель. Добрий день! Як у тебе затишно, чисто.

Лисичка. Пригощайся, не погордуй. Сама варила.

Журавель стук, стук дзьобом — нічого не може піймати.

Лисичка лиже кашку, аж поки сама всієї не з'їла.

Лисичка. Вибачай, куме, більше не маю, чим пригощати.

Журавель. Спасибі й за те! А ти б, Лисичко, до мене завтра в гості прийшла.

Лисичка. Добре, Журавлику, прийду! Чому не прийти?

Розійшлися. Журавлик виносить два високих глечика, накриває на стіл.

Ведучий. Другого дня приходять Лисичка, а Журавель наварив м'яса, буряків, квасольки, картопельки. Покришив дрібненько, склав у високий глечик із вузькою шийкою.

Заходить Лисичка.

Лисичка. Доброго дня! А у тебе теж гарненько в хаті. Чим пригощатимеш?

Журавель. Їж, кумонько. Не погордуй, люба моя!

Лисичка (нюхає). Смачно пахне.

Устромлює голову в глечик — не входить голова. Пробує «лапкою» —

не витягне. Крутиться Лисичка, стрибає навколо глечика, а Журавель їсть шматочок за шматочком.

Журавель. Вибачай... любонько, чим хата багата, тим і рада, і більше на цей раз нічого немає.

Розгнівана Лисичка виходить.

Ведучий. Лисичка, бачите, думала, що на цілий тиждень наїється, а тут довелося додому йти облизня спіймавши. Відтоді й зареклася Лисичка з Журавлем приятелювати.

Осел і Лев (за казкою І. Франка)

Дійові особи:

Ведучий

Осел

Лев

Вовк

Ведучий. Жив собі Осел. Багато працював він у господаря.

На сцену виходить Осел, несе вузлик.

Осел. Утечу у ліс і житиму на волі! Пастимуся в лісі, і хто мені що зробить?

Ведучий. І, не довго думаючи, утік від господаря у ліс. Добре йому там. Пасеться, де хоче, нічого не робить, ніхто його не б'є, — відколи живе, ще такого добра не знав.

Танець Осла. Виходить Лев. Іде до Осла.

Аж раз дивиться: іде Лев, страшний-престрашний, та просто на нього.

Осел. Ну, аж тепер кінець мені буде!.. Ану, може, я його як-небудь обдурю?

Осел падає.

Лев. Ей, ти, хто ти там? Як ти смієш лежати? Чому не підводишся і не вклоняєшся мені?

Осел лежить.

Лев. Зараз же устань і вклонися мені!

Осел. А хто ж ти такий?

Лев. Ти ще й питаєшся? Хіба ти не знаєш, що я Лев, над усіма звірами цар?

Осел, не підводячись, піднімає голову й витріщає очі.

Осел. І що ти за дурниці говориш? Ти цар над усіма звірами? Хто тобі це сказав? Де це написано? Хто обирав тебе на царя? Ну, говори!

Лев щиро дивується.

Лев. Хто мені це сказав?! Та всі мені кажуть, що я над звірами цар. Хіба ж це неправда?

Осел. Звісно, що неправда! Не може бути правда, бо цар над усіма звірами не ти, а я.

Лев. Ти? А де це написано?

Осел. А йди подивися ось тут! (До глядачів.) Ну, підково, допоможи!

Осел зводиться на ноги й, обернувшись задом до Лева, показує задне «копито».

Осел. Бачиш? Це моя царська печатка. Якби ти був цар, то й ти б мав таку.

Лев. Ото диво! А я про те й не подумав ніколи. Мабуть, твоя правда. Але стій! Давай будемо змагатись. Ходімо в ліс, хто за годину наловить більше звірів, той буде справжнім царем.

Осел. Добре, нехай і так буде.

Розходяться.

Ведучий. Лев побіг лісом. Бігав, бігав: тут зловив сарну, там зайчика, там знов якогось звіра — за годину мав уже п'ять чи шість штук. Бере те все і тягне до Осла.

А Осел тим часом що робить? Пішов собі на широку галявину, де сонечко ясно світило, й посеред луку кинувся на землю, ноги геть відкинув, очі заплющив, язик висолопив — кожен сказав би: згинув та й згинув. А понад галявиною все яструби літають, ворони, кані, сороки, галки, всяка погана птиця. Бачать вони, лежить неживий Осел, та й усі гуртом до нього. Спочатку здалека заскакували, а там бачать, що не рухається, то й почали по ньому скакати, дзьобати йому язик та очі. А Осел нічого, тільки коли якийсь птах дуже близько підлізе, він клац його зубами або стук його ногою, вб'є та й сховає під себе, та так хитро, що інші й не бачать. Не минуло й години, а він уже надушив їх з півкопи. Тоді схопився на ноги та як зареве, а птахи всі врозтіч. Осел забрав усю побиту пташню та й несе на те місце, де мали зійтись з Левом. Приходить, а Лев уже там.

На сцені Лев зі своєю «здобиччю», виходить Осел зі своєю.

Лев. Ну, що бачиш, скільки я наполовав?

Осел. Ну, та й дурний же ти, Лево. Таких звірів я міг би наловити зо дві копи. Та чого вони варті! А ти подивись на моїх! Я тільки таких ловив, що в повітрі літають. Ану, спробуй ти!

Лев. Ні, я такої штуки не втну. Аж тепер бачу насправді, що ти над звірами цар, а не я! Вибачай мені, що я так нечемно говорив з тобою!

Осел. Ось бачиш! Завжди треба бути чемним, бо як наскочиш на старшого від себе, то що тоді буде? От і тепер я міг би тебе покарати на смерть, але вибачаю, бо ти це зробив з дурного розуму, а не зі злої волі. Іди ж тепер і шануйся на другий раз!

Осел виходить Сумний Лев бродить сценою, до нього підходить Вовк.

Вовк. Здорові були, найясніший царю!

Кланяється низенько.

Лев. Ет, іди, не смійся з мене! Який я тобі цар?

Вовк. Як-то ні? Хто ж би посмів інакше сказати?

Лев. Мовчи, братику! Тут недалеко є справжній цар. Як почув, біда буде і тобі, і мені.

Вовк. Справжній цар? Що за диво? Який же тут є справжній цар, крім тебе?

Лев (*переляканим шепотом*). Є, є! Я сам його бачив. Там такий страшний! А що за сила! Навіть тих звірів ловить, що в повітрі літають. Я радий, що хоч мене живим відпустив.

Вовк. Ну що ти говориш? Диво дивне! Знаю цей ліс давно, але ніяк не придумаю, хто б то міг бути. Який же на вигляд той новий цар?

Лев. Одне слово — страшний! Вуха отакі, голова — як цеберко, а на задній нозі царська печатка.

Вовк. Ніяк не вгадаю, хто це може бути. Знаєш що, ходімо, покажи мені його!

Лев. Я? Нізащо в світі! Досить уже раз страху наївся.

Вовк. Та ходімо! Чого боятися? От знаєш що, прив'яжи себе своїм хвостом до мого, сміліше нам буде йти.

Лев. Про мене, нехай і так буде.

Зв'язуються обоє «хвостами» до купи та йдуть. Назустріч їде Осел.
Лев зупиняється.

Лев (*шепоче до Вовка*). Ось він! Ось він! Подивися!

Вовк дивиться на Осла.

Вовк (*кричить*). Дурний Лево, та це ж Ослисько!

Лев (*злякано*). А що, Вовче, близько вже той новий цар?

Лев починає тікати, тягне за собою Вовка.

Вовк (*кричить*). Та зупинись, зупинись, бо помру!

Лев. А бачиш, ти казав, що новий цар не страшний, а як побачив його зблизька, то від самого страху майже не помер!

Про Півника та Курочку (за казкою Н. Забіли)

Дійові особи:

Ведучий

Півник

Курочка

Вітерець

Зайчик

Білочка

Лисичка

Вовк

На сцені лісова галявина, кущі, дерева.

Ведучий. Були собі Півник та Курочка. Набридло їм удома сидіти і пішли вони мандрувати світом. Ідуть зеленим гаєм, вітерець кущі колише, на кущах зеленіє листячко, а між ними ягідки, як червоне намистечко.

Танець Вітерця з квітами.

Курочка

Півнику-когутику,
Зламай мені прутика
Із зеленими листками,
З червоними ягідками.

Півник підходить до куща, вибігає Зайчик.

Зайчик. Хто, хто тут ходить по моєму гаю? Хто, хто мої кущі ламає?

Півник. Ходімо краще далі! Тут якісь звірі живуть небувалі, і вуха в них довгі, і самі вони сірі. Мабуть, це дуже страшні звірі.

Танець Вітерця з квітами, деревами.

Ведучий. Пішли вони далі зеленим гаєм. Навколо Вітерець кущі колише. На кущах горішки і зелене листя. Курочці дуже хочеться їсти.

Курочка

Півнику-когутику,
Зламай мені прутика,
Де листя зеленіше,
Де горішки рясніше.

Півник підходить до куща, вибігає Білочка.

Білочка. Хто, хто тут ходить по моєму лісі? Хто гілля ламає на моєму горісі?

Півник. Ходімо краще далі. Бачиш, які тут звірі зухвалі. І вуха в них із китицями, і хвіст пухнастий. Мабуть, хочуть на нас напасти!

Танець Вітерця з квітами, деревами.

Ведучий. Пішли вони далі зеленим гаєм. Навколо Вітерець дерева колише, під деревами рясна травичка, а на деревах листя і смачні кислички.

Курочка

Півнику-когутику,
Зламай мені прутика,
Хоча б невеличкий,
Хоча б дві кислички!

Півник підходить до куща, вибігає Лисичка.

Лисичка. Ах, прошу, прошу до мене в гості! Ось відпочиньте в моїй хатинці — у мене є тут для вас гостинці, найкращі яблучка, смачні горішки. У вас, напевно, стомилися ніжки, бо ви далеко йшли гаєм. А я давно уже на вас чекаю.

Півник та Курочка дуже зраділи.

(Звертається до глядачів.) Це ж мені буде добрий обід. (Звертається до Курочки та Півника.) Заходьте до моєї хатки, будьте дорогими гостями!

Лисичка залишається наодинці.

Побіжу до Вовка-сусіда, запрошу його в гості на обід!

Вибігає. На сцену виходять Півник і Курочка.

Півник. Як добре в Лисички!

Курочка. Яка вона привітна!

Півник і Курочка починають танцювати. Вибігає Зайчик.

Зайчик. Ти, Півнику, занадто хоробрий, хіба ти не знаєш цієї Лисиці? Ось буде тобі за оті кислиці!

Виходить Білочка.

Білочка. Тікайте швидше з цього будинку! Бо Лисиця страшна та хижа, вона вас зараз обох заріже.

Півник заглядає під кущ, дістає куряче пір'я.

Півник. Ой, ой, треба й справді мерщій тікати!

Півник і Курочка починають тікати. Тим часом виходять Лисичка та Вовк, бачать утікачів. Лисичка та Вовк намагаються наздогнати Півника і Курочку, їм це не вдається, бо Зайчик і Білочка допомагають Півникові та Курочці.

Ведучий. Так Вовк із Лисицею лишилися без обіду.

Вовк і козенята (за казкою Н. Забіли)

Дійові особи:

Ведучий

Вовк

Коза

Семеро Козенят

Рябко

Ведучий

До козиної до хати
з лісу стежечка веде.
В хаті маму ждуть козлята,
а коза із лісу йде.
Ясне сонечко заходить,
в небі місяць блискотить.
До воріт коза підходить,
у ворота стукотить...

Коза

Відчиніться, відімкніться!
Ваша матінка прийшла,
ваша матінка із лісу
молочка вам принесла!

Ведучий

Відчиняють їй козлята,
з ними вірний пес Рябко.
І заходять всі до хати
пити свіже молоко.

Танець Кози, козенят та пса Рябка.

Ведучий

Якось сірий Вовк підслухав,
що Коза пішла у ліс,
до воріт прибіг щодуху,
під ворота сунув ніс.

Вовк. Зараз...

Ведучий. ...думає...

Вовк

козляток
проковтну одним ковтком!

Ведучий

І почав він промовляти
ніжним-ніжним голоском...

Вовк

Відчиняйте, козенята,
я несу вам молока!

Козлята

Чуєм, чуєм, це не мати
в неї пісня не така!

Ведучий

Тут один цапок сміливий
нишком глянув через пліт,
бачить — вовк страшний, жахливий
причаївсь біля воріт.
Сірий вовк цапка не бачить,
витягає гострий ніж
і гукає нетерпляче...

Вовк. Відчиняйте-но скоріш!

Ведучий. А козлята...

Козлята

Ми не проти! —
Не злякались хижака!

Ведучий

Відімкнули,
враз ворота та як випустять Рябка!
Вовк, побачивши собаку,
підібгав ляжливо хвіст,
підстрибнув — та з переляку
як бебехнеться під міст!

Танець Рябка і Вовка.

Ведучий

Саме йде тут з лісу мати,
молока малим несе.
А назустріч їй козлята
та й розказують про все.
Почала коза радіти...

Коза

Ну й Рябко наш молодець!
Ну й розумні в мене діти!

Ведучий. Тут і казочці кінець.

Як Лиска голосок собі кувала
(за твором В. Камінчука)

Дійові особи:

Ведучий

Лиска

Коваль

Лис-дід

Ведучий

Прийшла Лиска —
руда кіска —
у село до Коваля
і тихенько промовля...

Лиска

Чи могли б ви, а чи ні,
при ковадлі, при вогні
голос викувать мені?

Коваль

Голос викувать не важко,
вибирай на смак,
будь ласка:
голос квітів, голос травки,
голос вітру
чи журавки,
голос осені чи літа,
соловейка, а чи жита?
Голос рути, голос м'яти...
То ж який тобі скувати?

Ведучий. Лиска тихо промовля...

Лиска

Отакий, як в солов'я!
І зрадіють в небі зорі,
колос в полі,
риба — в морі,
пташенята і звірята,
і дорослі, і малята!

Ведучий

От ковалик: цок та цок
і скував їй голосок.
Лиска вихором у хатку,
заспівала пісню татку.
Лис, як пісеньку послушав,
то прищулив зразу вуха.
Заспівала пісню мамі —
з мами з вухами те ж саме!
Всі, хто пісню Лиски слухав,
клали зіллячко у вуха!
Розбіглися по хатах
пташата і звірята.
І потекли у Лиски
Двома струмками слізки.
Тоді озвавсь Дідунь Лис...

Лис-Дід

А ти, Лисичко, не журись.
Прислухайсь краще, придивись —
сонце, вітер і діброва —
кожен має свою мову.
І найтонший колосок
має власний голосок.
Власний!

Зайчикова казочка (за твором Ю. Ярмиша)

Дійові особи:

Зайчик

Лисиця

Сірий Вовк

Хлопчик

На сцені лісова галявина, на авансцені стоїть пенюк. Вибігає Зайчик,
танцює. Наприкінці танцю Зайчик знаходить книжку,
починає її розглядати.

Зайчик. Це точно казочка! А які малюнки: і червона морквинка, і білий кролик, і веселий їжачок. І написана казочка великими літерами. Тільки читати не вмію. Якби мені знайти кого-небудь, хто вміє читати. Це, мабуть, дуже цікава казочка!

Виходить Лисиця.

Лисиця. Добридень, Зайчику! Що то в тебе за книжка?

Зайчик. Це казка, тітонько Лисице! Ось які малюнки гарні!
Почитайте, будь ласка, а я послушаю!

Лисиця. Добре, Зайчику!

Сідає на пенюк, розгортає книжку, водить «лапою» по рядках.

Лисиця. Жили-були дідусь та бабуся. І була в них курочка.
Несла вона смачні яечка, а ще смачнішою була сама курочка...

Зайчик. Ні, тьотю Лисице, ви не так читаете. Тут намальована морквинка, білий кролик і веселий їжачок.

Лисиця. Ти бач, Зайчисько нікчемний! Мені, Лисиці, віри не йме! Ану тікай, поки цілий!

Лисиця кидає книжку, виходить. Зайчик піднімає книжку, пригортає до себе. Виходить Сірий Вовк.

Зайчик. Добридень, дядю Вовче! (Дає Вовкові книжечку.)
Сірий Вовк. Добридень, косокий! Навіщо мені твоя книжечка?

Зайчик. А ви почитайте, дядю! Це, мабуть, цікава казочка. **Сірий Вовк.** Казочка? Ну, гаразд, косоокий, можна й почитати...

Розгортає книжку.

Сірий Вовк. Жила-була бабуся. І було в неї сіреньке козеня. Смачне-пресмачне...

Зайчик зазирає в розгорнуту книжку.

Зайчик. Дядю Вовче, ви ж читати не вмієте. У вас малюнки в книжечці перевернуті!

Сірий Вовк. У-у-у! (Кидає книжку.) Забирайся, а то з'їм. Дивись-но, читати, каже, не вмію! Усі казки — про смачних козенят. У-у-у!

Виходить. Зайчик знаходить книжку, сідає на пенюк.
До нього підходить Хлопчик.

Хлопчик. Заспокойся, Зайченятко, заспокойся, сіреньке! Хто скривдив тебе? А це що, казочка? Які малюнки цікаві! Ну-мо, почитасмо її!

А тепер, Зайчику, тобі час до мами. Рости швидше, вступавай до Лісової школи і тебе навчать читати.

Зайчик. Несодмінно!

Рекомендації

Можна розіграти маленькі казочки, як концертні номери.

Чи є зима? (за твором О. Буцеля)

Дійові особи:

Ведучий
Черепаша
Сорока
Ворона

Ведучий. Був холодний осінній ранок. Визирнуло сонце з-за хмарки, скося кинуло промінці на землю. Зазирнув один із них у нірку до старої Черепаша, розбудив її. Виповзла Черепаша на луг і неквапливо почалапала шукати собі снідання.

Виходить Черепаша. Шукає сніданок.

Звісно, сніданок у Черепаша простий: зелені листочки, стеблинки, смачні корінці. Довго й шукати не треба. Ось і сніданок надібала.

Сорока. Доброго ранку, Черепашо!

Черепаша. Добридень, Сороко-Білобоко. Чого це тебе сюди занесло?

Сорока. Летіла і тебе побачила. Новина є. Уже багато пташок полетіли в теплі краї. Як же ти втечеш од зими, коли за день і до того дерева не доповзеш?

Черепаша. Дурниці ти верзеш. Яка там ще зима?

Сорока. Як яка? Холодна, з морозами. Коли вся земля вкривається снігом і нема чого їсти.

Черепаша. Снігом, кажеш, земля вкривається? Щось не пригадую такого. Ось незабаром мені виповниться тридцять років, а ніякого снігу не бачила.

Сорока. Невже ніколи не бачила?

Черепаша. Чи я коли брехала? Зроду-віку не чула. Недарма всі тебе звать плетухою...

Сорока (ображено). Минулого року я на власні очі бачила сніг. Він такий білий-білий і пухнастий, м'якіший за мох. А мороз... від нього нікуди не втечеш, скрізь дошкуляє, навіть лапи мерзнуть. І нічого попоїсти. Жах!

Черепаша. Не вигадуй. Глянь, скільки всілякої їжі навколо. Куди вона подінеться?

Сорока. Ах, так! Ну гаразд, ти вже незабаром дізнаєшся, що таке зима, і добре наплачешся!

Сорока виходить. Черепаша за нею.

Назустріч одна одній виходять Сорока і Ворона.

Сорока. Кумасю, ти тільки послухай. Зустріла вчора я на лузі стару Черепашу, попереджаю, що цього року буде люта зима. А вона сміється з мене. Каже, що ніякої зими та снігу не буває.

Ворона. Черепаша просто ніколи не бачила зими. Вона з осені засинає і спить аж до весни.

Павук-тенетник (за казкою С. Черкасенко)

Дійові особи:

Ведучий
Павук
Шершень
1-а Бджілка
2-а Бджілка
Муха
Комар
Горобець

Ведучий. У Діда Панаса стояла в саду пасіка, пнів, мабуть, із двадцять. Чепурухи-вишеньки розкинули над ними свої розлогі віти, обвішані піжним, білосніжним квітом; яблуня обвівала їх чудовими пахощами своїх біло-рожевих квіток.

Цілісінький Божий день, із ранку до вечора, завірюхою крутились і гули тут бджілки-трудівниці, працюючи на користь і людям, і собі. Ясне сонечко й підіймало їх, і спати вкладало.

Танець бджілок, метеликів, мух.

Ведучий. Забрів якимось сюди на гудіння бджілок лихий Павук-тенетник, видряпався на яблуньку й почав роздивлятися звідтіль.

Виходить Павук, знаходить собі місце, сідає.

Павук. Еге-ге, голубоньки, та й сила ж вас. Отут буде пожиток!

Починає плести тенета.

Ведучий. Ой, стережіться, бджілки-трудівниці, метелики-дури світи, мухи-ласухи, — лихо вам буде! Не торкайтесь тих шовкових тенет: лапкою зачепиш — увесь загинеш. Біля тенет із гудінням крутилося скількись молодих злотистих бджілок. Вони одлітали, й знову прилітали з новими товаришками, і знову крутились, гудучи.

Павук ховається. Біля Павука кружляють бджілки, до них підлітає Шершень.

1-а Бджілка. Діду! Чуєте, Діду! Що воно за чудасія на вишні заявилася? І цікаво, й боязно.

Шершень (розглядаючи тенета)

Не руками снувалося,
Не руками і ткалося,
Десь далеко вродилося,
Біля бджілок мостилося.
Сидить злодій тихо-тихо:
Комусь буде лихо-лихо.

Прокинувся Павук, намагається наздогнати бджілок. Танець.
Бджілки вилітають, з'являється Комар.

Комар. Ку-ум, ку-ум! А що тут за метушня? Еге, голубчику, ти вже ось де! Годі вже нашого брата, комара, в очереті хапати: забажалось смачнішої їжі. Цікаво, цікаво, кого впіймаєш...

Знаходить для себе місце, сідає. З'являється Горобець. Танець.
Під час танцю бджоли, метелики, мухи виходять на авансцену.

Горобець. Цвірінь-цвірінь! Чого ви хмарою оточили вишню?

Муха. Дзз-дз-дзз!.. Га? Що? Тут меду багато? (Підлітає до одної, то до другої Бджілки.) Де? Отам? (Муха потрапляє у тенета.) Дз-дззз...

Павук підкрадається до Мухи, хоче її ухопити, це бачить Горобець і проганяє Павука.

Горобець. Пху-пху! Пху-пху! Чого ви регочете?

Усі. Горобець прогнав Павука! Горобець прогнав Павука!

Загальний танець.

Принцеса на горошині (за казкою Г.-К. Андерсена)

Дійові особи:

Ведучий

Принц

Король

Королева

Принцеса

Ведучий. Жив колись один принц, і захотілось йому одружитися з принцесою, та тільки зі справжньою. Він об'їздив цілий світ, щоб знайти таку, але так і не знайшов собі нареченої.

Виходить Принц.

Принц. Принцес скільки завгодно. Та чи вони справжні? Цього я не можу зрозуміти. Усе мені здається, що щось не так. Ось я знову вдома, але без принцеси...

Ведучий. Якимось увечері розгулялась страшна негода: гуркотів грім, спалахувала блискавка, а дощ лив як із відра! Страх та й годі!

Чути стукіт, виходять Король, Королева, Принц.
Король відчиняє двері, заходить дівчина (це — Принцеса).

Король. Матінко рідна! Хто ви? Чого в таку негоду мандруєте?

Принцеса. Я — Принцеса! Дайте мені притулок, дозвольте висушити одяг, нагодуйте мене, будь ласка.

Королева. Ніколи не повірю, що Принцеса без охорони, в таку негоду блукатиме.

Принцеса. Так трапилося, що я вирішила трошки погуляти наодинці. Але налетів вітер, почався дощ, я заблукала. Мене шукатимуть і обов'язково знайдуть.

Королева (до глядачів). Ну, про це ми вже самі дізнаємось! (Звертається до Принцеси) Іди зі мною, зараз переодягнешся, повечеряєш, поспиш, а ранком усе з'ясуємо.

Виходять.

Ведучий. Королева пішла до опочивальні, скинула з ліжка усю постіль, поклала на дошки горошину, потім узяла двадцять матраців і поклала їх на горошину, а тоді ще двадцять перин із гагачого пуху. Тут мусила Принцеса проспати ніч.

Виходять Королева, Король, Принц.

Королева. Доброго ранку, мої любі!
Принц. Доброго ранку, матусю!
Король. Усього найкращого! А де наша гостя?
Королева. Зараз погляну.

Виходить, заходить із Принцесою.

Королева. Доброго ранку. Як спалося?

Принцеса. Який там добрий ранок! Ой, дуже погано спалося! Я цілісіньку ніч на стулила повік. Хтозна-що було у моєму ліжку. Я лежала на чомусь твердому, і від цього у мене все тіло тецер у синцях! Просто жах!

Заплакана Принцеса виходить, усі йдуть за нею.

Ведучий. Тоді всі побачили, що це справжня принцеса, якщо вона крізь двадцять матраців і двадцять пухових перин відчула горошину! Такою ніжною могла бути лише справжня Принцеса.

Принц одружився з нею, бо знав тепер напевне, що знайшов справжню Принцесу, а горошина потрапила до музею, де лежить і досі, якщо її ніхто не взяв.

ІНСЦЕНІЗАЦІЯ БАЙОК

Осел і Соловей (за байкою Л. Глібова)

Дійові особи:

Ведучий

Осел

Соловей

Дія відбувається у саду під деревом.

Ведучий

Раз у вишневому садочку
Лежав осел у холодочку
Побачив він між рястом солов'я
І став йому гукати...

Осел

Здоров, співун! Насилу вгледів я;
Який маленький ти, а кажуть, що горлатий,
Ану лишень утни!
Казали у дворі індики,
Що ніби ти співаєш мастак великий.
Чи, може, брешуть вражії сини?
Ану, пехай і я почую
Яку там пісню ти вдереш —
Веселую чи жалібну яку;
Тут сила не в тому — яку, а як утнеш!

Ведучий. І соловей почав співати.

Спів Солов'я.

Ведучий

Лунає пісенька на весь садок.
Лежить і слуха дурень головатий,
Неначе справді знає прок.
А соловей аж горло надриває,
І на всі заставки співає:
Щебече, і свистить,
І тьохкає, і торохтить.
На що вже горобці — і ті попритихали
І прислухатися стали.
Замовк співун і на осла глядить, —
Чи буде, мов, хвалить?

Осел. Ну, молодець!

Ведучий. ...сказав суддя вухатий.

Осел

Хороший птах!
Хоч невеличкий, та горлатий!
Ти, мабуть, виплодивсь не в наших сторонах.
Коли б ти нашого наслухавсь півня,
Тоді б ще краще заспівав;
Хоч він тобі й нерівня,
А все-таки хоч трохи б перейняв.

Ведучий

Такої похвали співун не сподівався;
Якби був знав,
То й не співав.

Соловей. Прощайте, дякую!

Ведучий. ...він до осла озвався.

Осел. Прощай!

Ведучий. ...сказав осел.

Осел

Навідайсь ще коли,
Бувай здоров, небоже!

Ведучий

Таких суддів, такої похвали
Не дай нам, Боже!

Рекомендації

Бажано на роль Солов'я взяти учня, який співає. Якщо такого немає, можливо увімкнути запис пісні, а учень нехай співає під фонограму.

Миша і Пацюк (за байкою Л. Глібова)

Дійові особи:

Ведучий

Миша

Пацюк

Пацюк і Миша зустрічаються на лісовій стежині.

Миша

Добри вечір, сусіде мій!
Чи всі ви живі та здорові?

Ведучий. Гукнула Миша Пацюкові.

Пацюк. Та ще!

Ведучий. Пацюк мовляє їй.

Миша. А я це...

Ведучий. ...каже...

Миша

...прилинула,
Щоб розказать тобі, що чула,
Щоб ти радів, як я, та знав:
Лев, кажуть-би, kota піймав...

Пацюк

Якого?
Катюгу нашого рудого,
Що нам просвітку на давав...

Пацюк. Гай-гай!

Ведучий. Пацюк мовля.

Пацюк

Раденька,
Як кажуть, що дурненька!
Що з того, що піймав?..
Як дійдеться у них до чого,—
Не бачить лева нам живого!
Бо знаєш, що за звір той кіт!

Ведучий

Отак, як хто кого боїться,
То й думає, що на того весь світ
Так буде, як і він, дивиться.

Лебідь, Щука і Рак (за байкою Л. Глібова)

Дійові особи:

1-й Ведучий

2-й Ведучий

На сцені стоять двоє Ведучих.

1-й Ведучий

У товаристві лад —
Усяк тому радіє.

2-й Ведучий

Дурне безладдя лихо діє,
І діло, як на гріх,
Не діло — тільки сміх.

1-й Ведучий

Колись-то Лебідь, Рак та Щука
Приставить хуру узялись.

2-й Ведучий

От трое разом запряглись,
Смикнули — катма ходу...

1-й Ведучий. Що за морока?

2-й Ведучий. Що робить?

1-й Ведучий. А й не велика, бачся, штука...

2-й Ведучий. Дак лебідь рветься підлетить.

1-й Ведучий. Рак упирається, а щука тягне в воду.

2-й Ведучий. Хто винен з них, хто ні — судить не нам.

1-й Ведучий. Та тільки хура й досі там.

Собака й Кінь (за байкою Л. Глібова)

Дійові особи:

1-й Ведучий
2-й Ведучий
Собака
Кінь

На сцені декорації українського подвір'я.

1-й Ведучий

Був на селі Квачан собака,
Кудлатий та товстий,
Хвіст здоровенний, як ломака,
І сам такий страшний.

2-й Ведучий

Раз, лежачи знічев'я на травичці,
У холодочку під кущем,
Він розбалакався з конем
Про те, про се, про всякі дурниці,

1-й Ведучий

А далі річ на те звернув,
Що він у господарстві — сила,
Не те, що кінь або кобила.

2-й Ведучий. Усяк це, може, чув.

Собака

Що ж, коню, ти? Попихач головатий...
Диковина тим возом торохтить;
Велике діло борону тягати
Або снопи возить!
Он я: і череду у полі доглядаю,
Ввесь двір, кошару стережу,
До току побіжу —
Цілісінькою ніч не спочиваю!

1-й Ведучий. На річ таку собаці кінь сказав...

Кінь

Це, може, й правда, хто вас знає;
На світі всяк буває...
А я б тебе про от що попитав:
Коли б я не хотів у полі працювати,
Коли б я хліба не возив,
То що б стеріг тоді кудлатий
І що б він їв?

Вовк і Лисиця (за байкою Л. Глібова)

Дійові особи:

1-й Ведучий
2-й Ведучий
Лисиця
Вовк

Вовк і Лисиця зустрічаються на лісовій галявині.

1-й Ведучий

Лисиця десь м'яся дістала,
Тихесенько прибігла під стіжок
Ум'яла більшенький шматок,
А менший у сінце сховала
На другий раз, бо нужду знала;
Сама ж спочити прилягла...

2-й Ведучий

Воно годиться, попоївши:
Немолода-таки й була —
Натомиться, всю ніч ходивши...
А ж ось — у гості Вовк біжить.

Лисиця. От!

2-й Ведучий.

...дума,—
І лягла спочить!

Вовк. Добридень, кумо!

1-й Ведучий. Вовк гукає.

Вовк

Той спить, хто щастя має!
От, кумо, лишенько мені,
У цій поганій стороні:
Никав всю ніч, аж утомився —
Та й що ж! Нігде не поживився!
Чи до кошари підберусь —
Боюсь!.. Вівчар не спить, в сопілку грає...
Таке-то кум твій щастя має.
А їсти, кумо, — аж-аж-аж!
Цілісіньку б ізз'їв корову!

2-й Ведучий

Кума ж на цю жалібну мову
Так каже кумові своєму...

Лисиця

Сердешний куме! Ну й чому
 Ти не прибіг до мене вранці?..
 Оттут не козаки живуть — поганці!..
 Мабуть, їм ніколи й заснуть:
 Усе так пильно стережуть,
 Що треба гаспидського митця,
 Щоб обдурить та поживиться!
 Поїж сінця...

1-й Ведучий

А вовчик не про сіно дума;
 Коли б йому шматок м'яся!

Вовк. Ні!

1-й Ведучий. ...каже він...

Вовк. Спасибі, кумо!

2-й Ведучий

Та й з тим голодний лицар мій
 Пішов додому сам не свій.

Ластівка й Шуліка (за байкою Л. Глібова)

Дійові особи:

1-й Ведучий

2-й Ведучий

Шуліка

Ластівка

Ластівка і Шуліка зустрічаються на березі річки.

2-й Ведучий

Трудяца ластівка край берега літала,
 Земельку мокрую збирала,
 Щоб хатоньку собі зліпить,
 Щоб де було і їй, і діткам жить.

1-й Ведучий

Тихеньку долю веселити
 І Бога, і людей хвалити.
 Сидів шуліка на вербі
 І так до неї обізався:

Шуліка

Дивуюсь я тобі, —
 Не раз я придивлявся, —
 Усе ти між людьми і не боїшся їх,
 Пройдешвітів таких:

Не тільки що під стріхою співаєш,
 Ще й у вікно літаєш...
 От хоч і я — не в тебе вдавсь,
 Шулікою на світі звуся,
 А лиха від людей набравсь,
 І зло бере, а все-таки боюся;
 Досадно стане хоч кому:
 Тобі привіт, мені біда велика.

2-й Ведучий. А та йому...

Ластівка

Я — ластівка, а ти — шуліка;
 Я людям не чинила зла,
 Де не була,
 А ти подумай, пане-брате,
 Яке життя твоє завзяте:
 Весь вік курчат і пташечок хапав,
 Ні ласки, ні жалю не знав.

1-й Ведучий

Давно-давно мовляють люди:
 Що добренько роби, то й добре буде.

Муха і Бджола (за байкою Л. Глібова)

Дійові особи:

1-й Ведучий

2-й Ведучий

Муха

Бджола

Муха і Бджола розмовляють у саду.

1-й Ведучий

Весною муха-ледащиця
 Майнула у садок
 На ряс, на квіти подивиться,
 Почуть зозулин голосок.

2-й Ведучий

От, примостилась на красолі
 Та й думає про те...

Муха

Що як-то гарно жить на волі,
 Коли усе цвіте.

1-й Ведучий

Сидить, спесиво поглядає,
Що робиться в садку;
Вітрець тихесенько гойдас,
Мов панночку яку...
Побачила бджолу близенько.

Муха. Добридень!

2-й Ведучий. ...каже їй.

Муха

Оддип хоч трохи, моя пенько,
Сідай от тут мерщій.

Бджола. Та ніколи мені сидіти...

2-й Ведучий. Одвітує бджола.

Бджола

Вже час до пасіки летіти,—
Далеко від села.

Муха. Яка погана!

2-й Ведучий. ...муха каже.

Муха

На світі доленька твоя:
Раненько встане, пізно ляже...
Мені б оттак — змарніла б я,
За тиждень би головоньку схилила.
Мое життя, голубко мила,—
Талан, як слід:
Чи де бенкет, чи де обід,
Або весіллячко, родини,—
Такої гарної години
Ніколи не втеряю я:
І їм, і ласую доволі,—
Не те, що клопоти у полі
І праця бідная твоя!

2-й Ведучий. На річ таку бджола сказала...

Бджола

Нехай воно і так;
Та тільки он що я чувала,
Що муху зневажає всяк,
Що, де ти не поткнешся
Або до страви доторкнешся —
Тебе ганяють скрізь:
Непрохана не лізь.

Муха. Стару новинку...

1-й Ведучий. ...каже муха...

Муха

Десь довелось тобі почуть!..
Запевне дурень дурня слуха...
Велике діло — проженуть!
Не можна в двері — я в квартиру,
Або пролізу в іншу дірку —
І зась усім!

1-й Ведучий

Нехай ця байка мухам буде,
Щоб не сказали часом люде,
Що надокучив їм.

Шелестуни (за байкою Л. Глібова)

Дійові особи:

1-й Ведучий

2-й Ведучий

1-й Листочок

2-й Листочок

3-й Листочок

4-й Листочок

1-й Корінець

2-й Корінець

3-й Корінець

4-й Корінець

На задньому плані — велике дерево.

1-й Ведучий

В одній долині, під горою,
Високий явір зеленів,
Край берега над чистою водою
Широкі віття розпустив;
Листочки з вітриком, жартуючи,
Шептались...

1-й Листочок. Ану, голубчику, ще, ще дихни!

2-й Листочок. Бач, братику, які ми повдавались!

3-й Листочок. Веселії шелестуни!

4-й Листочок. Якби не ми з тобою шелестіли...

1-й Листочок. То хто б долину звеселяв?

2-й Листочок. І з ким би ти тут, вітрику наш милий...

3-й Листочок. Гуляючи, любенько жартував?

4-й Листочок. Що б тут було без нас? Крása яка?

- 1-й Листочок. Бур'ян та осока.
- 2-й Листочок. Була б долинонька, неначе пустка тая.
- 3-й Листочок. А подивись, тепер вона яка!
- 4-й Листочок. До нас зозуленька у гості прилітає...
- 1-й Листочок. І весело кує, як в тихому кутку.
- 2-й Листочок
Вівчарик на сопілці грає
Під явором у холодку.
- 3-й Листочок. Співає соловей, неначе у садочку.
- 4-й Листочок
А серед ночі, в тихий час,
Тут мавочки гуляють у таночку,
- 1-й Листочок. І ясний місяць дивиться на нас.
- 1-й Корінець. Коли б не ми, то й ви б не шелестіли...
- 2-й Ведучий. Коріння загули із-під трави...
- 2-й Корінець
Коли б ми вам не піддавали сили,
То не бриніли б ви...
- 2-й Листочок. Чого сюди корінням озивається?
- 2-й Ведучий. Запамотіли листя угорі.
- 2-й Листочок
Ви що, а ми он що!
До нас вам не рівняться,
Лежали б мовчки у своїй норі...
- 3-й Корінець. Тишун вам на язик!
- 4-й Корінець. Раденькі, що дурненькі!
- 2-й Ведучий. Коріння знов озвалися до них.
- 1-й Корінець
І ви самі, і ваші витребеньки —
Розумному на сміх;
- 2-й Корінець. Не розуміючи, лепечете, як діти.
- 3-й Корінець. Гріх зневажати нас!
- 4-й Корінець
Хоч у землі судилося нам жити,
А все-таки ми дбаємо про вас.
- 1-й Корінець. Не красувався б тут і явір цей високий.
- 2-й Корінець
Сказати в добрий час,
Тякий рясний, хороший та широкий:
- 3-й Корінець. І силу, і красу він має через нас.

- 4-й Корінець
Минеться літечко, тоді по Божій волі
Ми заснемо до другої весни,
- 1-й Корінець
І ви пожовкнете, лежатимете долі,
Дурненькії шелестуни.
- 2-й Корінець. І після вас другії листя будуть.
- 3-й Корінець
Цвістиме все, як і тепер цвіло,
Зозуля, соловей і вітрик вас забудуть,
Неначе вас і не було...
- 1-й Ведучий
І між людьми такі ж бувають,
Як і на яворі, шелестуни,
Нехай же баечку вони
На вус собі мотають.

Мурашка та Коник польовий (за твором М. Старицького)

Дійові особи:

- 1-й Ведучий
2-й Ведучий
Мурашка
Коник

Коник і Мурашка зустрічаються на лісовій галявині.

- 1-й Ведучий
Жвавий Коник-скакунець
Доцвірінькався вкінець.
- 2-й Ведучий
З гулянок йому незчилось,
Як те літечко минулось,
Як у вічі — гульк — сама
Сива дядина-зима!
- 1-й Ведучий
Всі діброви стали голі,
І трава посохла в полі.
- 2-й Ведучий
Сонця ясного нема!
Хмара хмару гонить, криє,
Вітер стогне, вітер виє,
Снігом поле укрива.

1-й Ведучий

А наш Коник все трива,
Чи не вернеться ще літо,
Чи не зійде з снігу жито,
Де щодня, було, наш грач
Мав і хату собі й харч?

2-й Ведучий

Але ж літечко — шкода! —
Двічі на рік не впала!
От тепер, без хліба й хати,
Довелось йому конати...

1-й Ведучий

Бо вже з тиждень скакуну —
Ані рiски, ані сну!
Вiдоласі не до солі,
Годі грати на басолі.

2-й Ведучий

На морозі аж сльоза
Безкожухого проймас.
От він силюньки збирає
Й до мурашки приліза.

Коник

Ой, кумасю, серце, любко!
Порятуй, моя голубко,
Без притулу — сироту!
Прохарчуй мене до літа,
Поки сонця, поки світа,
Не забуду ласку ту!

Мурашка

Рада б я, мій куме любий,
Запобігти твоїй згубі, —
Дак бідую ж і сама;
Бо вже звісно — річ жіноча:
Як та рибонька, тріпочеш,
А залишку все нема!
Тільки дивно мені дуже,
Що ти хліба просиш, друже:
Чом же сам ти не придбав!

Коник

Ех, голубонько-небого!
Чи було ж мені до того?

Ціле літечко я грав:
Кругом пташки, співи, квіти...
Де ж у ката тут робити?

Мурашка. А! Так ти...

Коник

Та я й не спав:
Грав, кажу, все на басолі,
А тепер з лихої долі,
У ідному жупанцю
Й довелось мені зостатися!

Мурашка

Так ти грав все?
Й то, бач, праця...
Ну, тепера ж потанцюй!

Лебідь і гуси (за твором Є. Гребінки)

Дійові особи:

Ведучий

Лебідь

Гусак

Гуси

Ведучий

На ставі пишно лебідь плив.
А гуси сірії край його поринали.

Лебідь «пливе», навколо нього гуси.

Гусак. Хіба оцей біляк нас з глузду звів?

Ведучий. Один гусак загомонів.

Гусак

Чого ви, братця, так баньки повитріщали?
Ми попелясті всі, а він один між нас
Своє пендючить пір'я біле!
Коли б ви тільки захотіли,
Щоб разом, сталобить, вся бесіда взялась,
Ми б панича цього як раз перемастили.

Ведучий

І завелась на ставі геркотня,
Гусине діло закипіло:
Таскають грязь і глей зо дна
Та мажуть лебедя, щоб пір'я посіріло.
Обмазали кругом — і галас трохи стих;
А лебідь плись на дно — і випірнув, як сніг.

ІНСЦЕНІЗАЦІЇ ОПОВІДАНЬ

Почервоніла сорочка

(за оповіданням М. Герасименко)

Дійові особи:

Тимко

Надійка

Славик

Лавочка, на ній сидять Тимко і Надійка, їдять вишні, тримаючи у руках паперові кульки.

Тимко. Швидше ховай вишні!

Ховає свій кульок за пазуху.

Надійка. Чого ти?

Тимко. Он Славик їде на самокаті. Обов'язково проситиме.

Славик вітається, їде далі. Коли він від'їхав, Тимко знову береться за кульок і помічає червоні плями на сорочці.

Тимко. Ти глянь, що зробилося!

Надійка (*посміхаючись*). А знаєш, Тимку, чого вона почервоніла?

Тимко. Чого?

Надійка. Соромно їй стало за тебе.

Працьовита ніч (за оповіданням О. Єфімова)

Дійові особи:

Олег

Батько

Кімната. Батько сидить за столом, працює, до нього наближається Олег.

Олег. Добраніч! Тату, а ти коли лягатимеш?

Батько. Ще пару годинок посиджу.

Олег. А мама?

Батько. І мама.

Олег. Тату, а як ви ляжете спати, то це означає, що всі-всі дорослі поснуть також?

Батько. Ні, звісно.

Олег. Так ніч же!.. Ти ж сам казав: відпочинок потрібний усім.

Батько. Казав. І зараз скажу. Але є багато такої роботи, яка не завершується ніколи. Чимало людей працюють і вночі.

Олег. Уночі?

Батько. Так, уночі. Спеціальні зміни. Подивись-но — надворі ніч, а вимикач натисни, і в кімнаті засвітилося. А комусь потрібно чаю підігріти. Відкрив кран — набрав води, увімкнув газ — скип'ятив чай. Отже, хтось дбає про це. Уранці йдемо до магазину, а туди вже привезли й свіже молоко, й пухкий хліб. Або ж потрібно дістатися в інший куточок міста. Телефонем можна викликати таксі. І лікарі чергують теж...

Олег. А я думав — ніч так ніч... Усі сплять.

Батько. Ні, синку! І ніч роботяща. Бо це ж усім людям потрібно. Ну а ти спи. Уже час. Завтра рано в школу.

Ведмідь і Павук (за оповіданням Г. Демченка)

Дійові особи:

Ведмідь

Павук

1-й Мисливець

2-й Мисливець

Лісова галявина, по бокам стоять кущі. На сцену виходить Ведмідь, позіхає, лягає і засинає. Тихенько на сцену виходить Павук, розглядає Ведмеда з усіх боків і випадково зачіпає його.

Ведмідь. Що це ти собі надумав? Біля мене, Ведмеда, лазити?!

Хапає Павука.

Павук. Даруйте, дядьку, я більше не буду! Відпустіть мене, я вам ще в пригоді стану!

Ведмідь. Чим же ти, дрібнота, можеш мені послужити? Яка може бути з тебе поміч?

Відпускає. Ідуть у протилежні сторони.
На сцену виходять мисливці, шукають здобич.

1-й Мисливець. Мабуть, сьогодні ми нічого не вполюємо. Час повертатися додому.

2-й Мисливець (*уважно розглядає сліди*). Зачекай, ось сліди Ведмеда. Ми його неодмінно знайдемо!

2-й Мисливець іде слідами, підходить до куща. Ведмідь вибігає з-за куща. Починається танець. (Зміст: Ведмідь тікає, Мисливці доганяють, Ведмідь ховається за іншим кущем, виходить Павук, накриває кущ тенетами. На сцені залишаються мисливці.)

2-й Мисливець. Можливо, наш бурмило сидить під тим кущем?

1-й Мисливець. Туди він не міг залісти. Хіба ти не бачиш — там повно павутиння. Якби ведмідь заліз туди, то павутиння порвав би. Хіба не так?

2-й Мисливець. Це правда!

Мисливці йдуть геть. З'являється Павук.

Павук. Ведмедю! Ведмедю! Вилазь! Мисливці пішли!

Із-під кущів виповзає Ведмідь.

Ведмідь. Спасибі тобі, друже! Якщо хтось ображатиме, клич мене! Я тобі допоможу.

Чемпіон (за оповіданням Г. Різник)

Дійові особи:

Грицько
Ганнуся
Зайчєня

Галєвина. Виходять Грицько та Ганнуся з кошиками, збирають гриби.

Ганнуся. Я дуже люблю тварин. От виросту — працюватиму в зоопарку.

Грицько. А я люблю спорт. Найбільше мені подобається біг. Як виросту, обов'язково стану чемпіоном із бігу!

Ганнуся. Ого, який густий ліс! Тут, мабуть, вовки водяться...

Грицько. Не бійся! Я з тобою!

Раптом у кущах щось шелестить.

Ганнуся. Ой!..

Ганнуся розсунула кущі, посміхнулася. Із-за куща виходить Зайчєня.
Грицько біжить за лаштунки.

Ганнуся. Грицьку, Грицьку, диви, яке гарне...

Ганнуся озирьється, не бачить Грицька.

Утік!

Танець Ганнусі та Зайчєнятка, під час його вони «збирають до кошика гриби». Наприкінці танцю Ганнуся прощається з Зайчєнятком.
Іде, назустріч їй, озирьуючись навсїбіч, виходить Грицько.

Ти чого втік? Невже злякався?

Грицько. І зовсім не злякався... Я просто згадав, що мені час тренуватися. От і побіг!

Учитель та учні (за оповіданням В. Сухомлинського)

Дійові особи:

Учитель
Дідусь
Учні
Батьки
Остап

Галєвина, сидить старий Учитель, до нього підходять батьки, записують своїх дітей до школи (імпроризація учнів), учні залишаються, батьки виходять. До Учителя підходить Дідусь, Учитель на нього пильно дивиться.

Учитель. Остапе, це ти?

Дідусь. Так. Добридень Вам!

Учитель. Шістдесят років тому під цією липою я записував тебе до школи.

Старий Учитель і його перший Учень обнялися й поцілувалися.

Дідусь. Роки йдуть, Учителю. Ось, привів онука — малого Остапа.

Старий Учитель заплакав. Задумливий, схвильований, із тремтячими сльозинками в очах, він довго сидить мовчки, дивиться на маленького Остапа.

Учитель. А тепер, мої любі учні, хто ж мені скаже, для чого людині треба вчитися?

Першим підводить руку Дідусь, Остап ніяковіє. Далі імпроризація учнів: озвучують свої думки щодо того, для чого людина вчиться.

Як річка розгнівалась на дощик (за оповіданням В. Сухомлинського)

Дійові особи:

Ведучий
Річка
Дощик

Річка (*гордовито*). Дивиться, яка я широка, повновода, які в мене зелені береги. І сонечко в мені відбивається, як у дзеркалі, і дерева високі, і небо блакитне.

Танець Річки.

Ведучий. Коли це небо затяглося хмарами й пішов сірий Дощик.

Танець Дощика.

(Коментує під час танцю.) День минає, другий, третій. Стала сіра Річка, сірі стали береги. Посірів увесь світ.

Річка (розгнівано). Доки ти хлюпотітимеш, нещасний? Через тебе я стала потворна.

Дощик. Якби не я, сіренький, не була б ти широка, повновода.

Ведучий. Ось так і нам не треба забувати, звідки ми.

Рекомендації

Учні самі придумують танці. Під час підготовки етюдів учні мають самостійно придумати характерні рухи героїв, ходу, голос, деякі слова. Необхідно стежити за тим, щоб учні чітко вимовляли слова, спілкувалися зі співрозмовником.

Кріт і жайворонок (за оповіданням В. Сухомлинського)

Дійові особи:

Ведучий

Жайворонок

Кріт

Галявина. Жайворонок танцює. Під час танцю буде собі хатку.

Ведучий (під час танцю Жайворонка). У пшениці помостив гніздо Жайворонок. Знайшов маленьку ямку, наносив м'якеньких стеблинок, знайшов кілька пір'їнок — оце й хатка. Знявся в сине небо й заспівав.

Жайворонок. У мене хатка! У мене хатка!

Виходить за лаштунки.

На сцені з'являється Кріт. Танець Крота, який рие собі хатинку.

Ведучий (під час танцю Крота). А поруч із хатою Жайворонка вирив собі глибоку нору Кріт. Рідко показувався він із нори — тільки ввечері та вранці вилазив.

На сцену виходить Жайворонок.

Кріт. Шкода мені тебе, друже! Немає в тебе справжньої хатки. Давай я вирию тобі нору. Тепла, затишна буде в тебе хата.

Жайворонок (засміявся). У мене дітки маленькі в хатці. У мене дітки маленькі в хатці!

Кріт. Відний Жайворонок...

Соловей і Жук (за твором В. Сухомлинського)

Дійові особи:

Ведучий

Соловей

Жук

Дівчинка

Ведучий. У садку співав Соловей. Його пісня була дуже гарна. Він знав, що його пісню люблять люди. Тому й дивився з погордою на квітучий сад, на сине небо й на маленьку дівчинку, яка сиділа в саду та слухала його пісню.

А коло Соловейка літав великий рогатий Жук. Він літав і гудів...

На сцену виходять Соловей і Жук. Жук літає зі звуками «Жу-жу-жу...» Дівчинка виходить, сідає на пенюк, що стоїть на авансцені.

Соловей. Перестань гудіти! Ти не даєш мені співати. Твоє гудіння нікому не потрібне. Та й краще, аби тебе, Жуче, зовсім не було.

Жук. Ні, Солов'ю, без мене, Жука, неможливий світ, як і без тебе, Солов'я.

Соловей. Ну й мудрець! Виходить, що й ти потрібен людям? Ось запитаємо Дівчинку, вона скаже, хто потрібен людям, а хто ні.

До Дівчинки наближаються Соловей і Жук.

Жук. Скажи, Дівчинко, кого треба залишити в світі — Солов'я чи Жука?

Дівчинка. Хай собі будуть і Соловей, і Жук. Як же можна без Жука?

Мухомор-самітник (за оповіданням Б. Бойко)

Дійові особи:

Ведучий

Мухомор

Хмарка

Гриби

Танець Мухомора.

Ведучий (під час танцю). У лісі на стрункій білій ніжці виріс яскраво-червоний гриб. Гарний, ставний, високий. Але отруйний.

Гриби. Мухомор! Мухомор!

Гриби ховаються від Мухомора.

Мухомор. Підійдіть же до мене! Невже я нікому-нікому не потрібен?

Ведучий. Але ані білочка, ані їжак не хотіли і крихти Мухомора.

Виходить Хмарка. Танець Хмарки та Мухомора, під час якого Хмарка дарує Мухоморові дощові краплинки, що перетворюються на білі цятки.

Ведучий. Хмарці захотілося зробити щось приємне сумному Мухоморові. Тому вона подарувала йому свої дощові краплини. І сталося диво: її краплі не випарувалися, а перетворилися на білі цятки.

Мухомор увесь час видивлявся на небі хмарку і через те тягнувся вгору. Виявляється, він робив це зовсім не тому, що був зарозумілим, як уважали лісові мешканці. Просто він хотів знову побачити Хмарку...

Опеньок-хитрун (за оповіданням Б. Бойко)

Дійові особи:

Ведучий
Малий Опеньок
Опеньки
Галка
Мати
Василько
Гриби
Грибники

Танець опеньків.

Ведучий. Опеньки, як правило, ростуть сімейками. І часто ціла сімейка потрапляє до кошика. Вони ж значно помітніші, ніж гриби-одинаки!

Танець маленького Опенька.

А маленькому впертому Опенькові зовсім не хотілося до кошика. Тому він ріс один, щоправда, не так уже й далеко від гурту. Але, підростаючи, ставав дедалі помітнішим. І це його непокоїло.

На сцені з'являються різні гриби. Біля Опенька сідає Галка.
Виходить Мати з сином Васильком.

Якось Опеньок випадково дізнався, що бувають опеньки не тільки справжні, але й такі, що підробляються під опеньки, а насправді — поганки.

Василько хоче зрізати один гриб.

Мати. Синку! Це несправжній опеньок! Це поганий гриб, не чіпай його!

Галка. Поганий гриб! Поганий гриб!

Малий Опеньок. Це ти мене дражниш?

Галка. Ні. Просто завчила ці слова. Раптом знадобляться!

Малий Опеньок (*сам до себе*). Для чого ж можуть знадобитися ці два слова? (*Поміркувавши. До Галки.*) Слухай, Галочко! Якщо до мене хтось наблизиться і захоче зірвати, ти голосно закричи: «Поганий гриб! Поганий гриб!» І ніхто мене не зачепить...

На галявину виходять грибники, збирають гриби. Галка кричить «Поганий гриб! Поганий гриб!», якщо хтось підходить до Опенька. Опеньок змінює шляпку на більшу. До Опенька наближаються Мати з Васильком.

Василько. Який же поганий гриб!

Відходять від Опенька.

Малий Опеньок (*до Галки*). Скажи всім, що я хороший...

Кульбабка (за оповіданням О. Іваненко)

Дійові особи:

Ведучий
Ведуча
Кульбаба
Сонце
Вітер
Тополинка
Струмки
Зернята
Квіти
Травинки

Ведучий. Почалося це тоді, коли висока Тополя, що росте край дороги і бачить далеко-далеко, була маленькою, тоненькою Тополинкою. Отже, це було багато років тому!

Але й тоді, як і тепер, щороку раптом сніг робився водою, і вона швидкими струмками наввипередки бігла вниз по долинах.

Ведуча. І вже всі знали, що разом зі струмками настає весна.

Ведучий. На небі сонце сміялось так, що не відповісти йому усмішкою було б просто нечемно. Тому всі ходили і сміялися.

Танець Сонця.

Ведуча. І ось що трапилось, коли Тополинка була ще маленькою і тоненькою, а після зими настала весна.

Струмки нишпорили по левадах, по луках, і один із них вирішив навіть побігати під землею. Там він усім сказав, що вже весна, і всіх переполошив.

Танець струмків.

Ведучий. Звісно, зерням, що потрапили туди торік, було дуже нудно лежати. Куди не повернешся — скрізь земля: і згори, і внизу, і праворуч, і ліворуч. Навіть і повертатись було не варто, тому зернята лежали не рухаючись.

Ведуча. Але від струмка земля стала м'якою — швидше, швидше в невідомий сонячний світ! Потяглися з зерняток тонкі зелені паростки й обережно, щоб не забруднити своїх свіжих листочків, почали витикатися з чорної землі.

Танець зерняток.

Ведучий. Вилізла й маленька Кульбабка. Її насіння лежало глибше від інших, їй було далі йти. Коли вона вилізла, вже все навколо було зеленим. Тільки такої самої кульбабки вона не бачила. Вона була одна.

На сцені з'являються травинки, Тополинка, Сонце, квіти.
Вони танцюють. Виходить Кульбаба.

Кульбаба (до травинок). Добридень! (Звертається до Тополинок.) Добридень! (Звертається до Сонця.) Добридень!

Танець Вітру.

Вітер. Чому ти не вітаєшся до мене, до Вітру?!

Кульбаба (хитаючись). Але ж я не бачу вас! Коли б я бачила вас так, як Сонце, як Тополю, як Траву, я б, звісно, і вас привітала.

Вітер. Хіба ти не знаєш, що я найдужчий у світі?! От захочу й зірву тебе і занесу ген-ген!

Кульбаба. Не треба мене рвати, Вітре! Мені тут так добре, я познайомилася з усіма квітами й деревами, а коли ти зірвеш мене — я зав'яну, умру.

Танець Вітру, усі гнуться, ховаються від Вітру.

Тополинка. Пригинайся до землі! Пригинайся до землі! Тримайся міцніше. Ти така маленька, і стеблинка у тебе м'яка — він не зломить тебе. Тримайся міцніше.

Кульбабка під час танцю пригинається.

Ведуча. І справді, нічого не вдіяв Вітер із Кульбабкою, повіяв, посердився і полетів собі, а вона стала тільки міцнішою. За ніч ще трошки підросла Кульбабка, і ще трохи підросли всі квіти, що росли на луках, — медок, сон-квітка, дзвіночки, зірочки.

Розмова (за оповіданням М. Комарова)

Дійові особи:

Ведучий

Санько

Яків

Ведучий. Дав Господь весну. Сніг танув під теплим сонячним промінням.

Виходять Санько та Яків.

Яків. Було холодно, а то стало тепло.

Санько. А чого стало тепло?

Яків. Того, що весна настала.

Санько. А весна чого настала?

Яків. Того, що тепло стало.

Санько. Ну, добре ти міркуєш: чого руки чорні?

Яків. Того, що в сажі.

Санько. А чого вони в сажі?

Яків. Того, що чорні. Ну, а по-твоєму, як треба казати?

Санько. По-моєму, треба казати: руки в сажі, бо сажа прилипла до рук, а коли б не прилипала, то руки од неї не почорніли б.

Яків. У тебе все не по-людському. Ну, а чого ж стало тепло?

Санько. По-моєму, весна настала, і стало тепліше од того, що сонце тепер дужче гріє на землю, ніж зимою, бо сонячне проміння тепер падає на землю пряміше, а зимою воно падало косіше.

Яків. Та хіба ж сонце зимою збоку, а тепер прямо?

Санько. Еге. Адже ж зимою збоку, а тепер воно вище. Улітку ж воно буде ще вище.

Яків. А що ж, як прямо?

Санько. А те, що коли прямо над землею, то й гріє дужче; од печі теж дужче гріє тоді, як стоїш прямо, ніж тоді, як стоїш збоку печі.

Славкові вареники (за оповіданням Т. Волгіної)

Дійові особи:

Мама
Оксана
Петрик
Славко

Кухня, біля столу стоять Мама, Оксана, Петрик, Славко і ліплять вареники.

Мама. Смачними будуть вареники з вишнями.

Оксана. Я сім вареників зліпила і в окріп укинула.

Петрик. Оксано, вкинь в окріп моїх п'ять вареників.

Славко. І мої три, мамусю, укинь в окріп.

Мама. Зварилися вареники. Діточки, накриваємо стіл, будемо вечеряти.

Усі накривають на стіл, сідають.

Мама. Їжте, мої любі, на здоров'я!

Славко. У-у-у... Мені вареник порожній попався!

Дивляться всі.

Петрик. Дивно, звідки взявся порожній...

Оксана. Ой! І в мене порожній!

Мама. Отакої...

Петрик. І в мене! Що за дивина! Я в кожний вареник вишні клав.

Оксана. І я.

Славко мовчить, нахнюпився.

Мама. Я зрозуміла, це Славко пожартував, загадуйте бажання, воно неодмінно збудеться.

Рекомендації

Цю маленьку сценку можна поставити у вигляді етюду з уявними предметами.

Катруся у школі та вдома (за оповіданням В. Чемериса)

Дійові особи:

Ведучий
Бабуся Поля
Катруся

Кімната, Катруся лежить на ліжку, бабуся Поля пораяється біля столу.

Ведучий. У неділю мама поїхала на базар, а з Катрусею попросила побути сусідку — бабуся Полю. Уже дев'ята година — лежить Катруся.

Бабуся Поля. А чому це ти, дівчино, не хочеш уставати?

Катруся (позіхаючи). Та я хочу, так ноги мої не хочуть.

Бабуся сідає, починає плести.

Катруся потягується, з боку на бік перевертається.

Ведучий. Бабуся вже півкофти вишлегла, а Катруся все ніяк свої ноги не примусить встати.

Катруся. Де мої колготи?

Бабуся Поля. Та он же на стільчику. Хіба ти не бачиш?

Катруся (тре очі, неохоче підводиться). А може, в мене очі сонні. Бабуся, надягніть мені колготи, бо вони самі не хочуть надягатися.

Бабуся Поля. А хіба в тебе рук немає?

Катруся. Є, так вони ще сонні...

Бабуся Поля. А як ти щоранку одягаєшся, коли в тебе такі сонні руки?

Катруся. Мама допомагає...

Бабуся Поля. То й чекай, доки мама не повернеться...

Катруся. Довго чекати... Мама, може, й цілий день не буде...

Катруся починає одягатися.

Бабуся Поля. Ти в який клас ходиш, Катруся?

Катруся. У другий...

Бабуся Поля. О, то ти вже зовсім доросла. Не забудь застелити ліжко.

Катруся (крутиться на одній нозі). Пхі!.. Мама повернеться і застеле. Вона завжди застеляє моє ліжко.

Бабуся Поля. Тоді хоч підлогу підмети.

Катруся (крутиться на одній нозі). Пхі!.. Мама сама підмете. А я вже їсти хочу. Готуйте, бабуся, хутчіше сніданок.

Бабуся Поля. Доведеться тобі зачекати зі сніданком. Повернеться мама і поснідає за тебе.

Катруся. Е, ні! За себе я завжди сама їм.

Бабуся Поля поставила на стіл сніданок. Катруся їсть сніданок, кидає ложку на тарілку, тарілку від себе відсуває, стілець відштовхує, збирається тікати.

Бабуся Поля. Постривай, куди ж ти? Помий після себе тарілку та ложку.

Катруся (крутиться на одній нозі). Пхі!.. Мама помие!..

Бабуся Поля. Усе мама та й мама... Ти, я бачу, не любиш працювати?

Катруся. Я? Таке сказали! У мене в школі з праці самі лише дванадцятки.

Бабуся Поля. Дванадцять із праці? А чому ж ти вдома не працюєш?

Катруся (сміється). Еге, так удома не ставлять оцінок!

Дивиться Бабуся Поля на Катрусю, зітхає, сідає плести.
Катруся ходить кімнатою, у вікно визирає.

Катруся. Бабусю! Дайте мені швидше шапку та куртку, я гуляти хочу!

Бабуся продовжує плести.

Катруся. Гуляти-и хо-очу-у!

Бабуся Поля. Гуляти? А для чого ж тобі гуляти? За гуляння все одно оцінок не ставлять.

Катруся. Еге, таке вигадали!.. Інші ж гуляють.

Бабуся Поля. Бо інші самі все дома роблять: і тарілки миють, і постіль прибирають, і колготи надівають. А за тебе все мама робить, тож вона за тебе й гуляти піде.

Про дівчинку Наталочку і сріблясту рибку (за твором М. Трублаїні)

Дійові особи:

Ведучий

Наталочка

Рибка

Лебідь

Жабка

Горобчик

Ведучий. У чудесному глибокому озері жила маленька срібляста Рибка. По тому самому озеру плавав великий білий Лебідь із довгою шиєю і чорним дзьобом. Одного разу зустрів Лебідь сріблясту Рибку і хотів її з'їсти.

Танець Рибки і Лебедя.

Рибка. Не їж мене, Лебедю, красеню білокрилий!

Лебідь. Дістань мені черевички, бо лапи мої у воді мерзнуть. Не дістанеш — з'їм.

Ведучий. Швидко попливла рибка по озеру шукати черевички. Скрізь побувала, на дно опускалася, піде черевичків для Лебедя не знайшла.

Танець Рибки.

Підпливла тоді до берега під очерет і заплакала.

Вискакує зелена Жабка-скрекотушка.

Жабка. Рибко срібляста, чому ти плачеш?

Рибка. Зажадав Лебідь нових черевичків. Я їх не знайшла. Тепер він мене з'їсть!

Жабка. Я тобі допоможу, зачекай мене тут.

Ведучий. Залишила Рибку між очеретами, а сама на берег виплигнула.

Жабка. Скре-ке-ке!

Вискакує Горобчик-молодчик.

Горобчик. Цвірінь-цвірінь, цвірінь-цвірінь!

Жабка. У Рибки біда! Захотів Лебідь, щоб Рибка дістала йому нові черевички! Треба їй допомогти.

Горобчик. Я знаю, як допомогти!

Жабка поскакала за лаштунки, на сцену виходить Наталочка.

Наталочко! Біда! Рибку хоче з'їсти Лебідь! Потрібні нові черевички!

Наталочка виходить, повертається з черевичками.

Наталочка. Лети швидше-швидше, щоб Рибку врятувати.

Під час промовляння слів на сцені герої виконують у танці все, про що говорить Ведучий.

Ведучий. Горобчик-молодчик полетів і віддав черевички зеленій Жабці-скрекотушці. Жабка плигнула у воду і подала їх Рибці сріблястій. Зраділа Рибка, одразу попливла до Лебедя. Черевички ті Лебедеві дуже сподобались. Переказала свою подяку срібляста Рибка Жабці-скрекотушці, Жабка — Горобчикові-молодчикові, а Горобчик — Наталочці.

Украла (за оповіданням Б. Грінченка)

Дійові особи:

Ведучий

Учитель

Василько

Пріська
Олександра
Учень
Учениця
Учні

У класі учні про щось сперечаються, оточивши когось. Розмови неласкаві, сердиті. Зрозуміти поки нічого не можна. Чути, що комусь докоряють. Василько бачить Учителя.

Василько. Василь Митрович прийшов... Учитель прийшов.

Діти стихають, повертаються до Учителя.

Учитель. Що тут у вас таке?

Усі мовчать, трішки розступаються, за партою сидить Олександра, низько похлюпивши голову і втупивши очі у свій стіл. Вона ухопилася руками за стіл, мов боялася, що її тягтимуть кудись силоміць.

Учитель. Що тут у вас таке?

Пріська (сміючись). Та Олександра...

Учитель. Що Олександра?

Пріська (сміючись). Украла в мене хліб!

Учитель. Олександр, правда цьому?

Олександра мовчить, сидить непорушно, як кам'яна.

Пріська. Вона не вперше це краде. Вона кілька разів у мене тягала. Тільки кинеш торбу з пирогами — дак і потягне. Та я все мовчала. А оце вже сьогодні... Бачу, ухопила хліб та й побігла з школи у двір, та зайшла за дерево, та й їсть. Я прибігла до неї, а вона злякалась. «Не кажи, — каже, — учителеві, я тобі малюнок дам...»

Учитель. Олександр, правда цьому?

Олександра мовчить і сидить непорушно.

Ведучий. Один великий Учень, не зовсім розумний і не дуже жалісливий, загомонів...

Учень. Та що там її питати? Хіба й так не видно, що правда. Бач, що вигадала — красти! Її треба прогнати зі школи!

Учні. Треба! Треба!

Учитель. Чому це так?

Учень. А тому, що вона краде, а ви або ми на кого іншого думатимемо по-дурному.

Учениця. Це нічого не можна буде й положити у школі, якщо крастимуть.

Учень. А хіба воно гарно, як казатимуть на учнів, що вони крадуть?

Учитель. Ось що, дівчата й хлопці! Ви он уже налагодились вигнати Олександру зі школи, а ще й не знаєте до пуття діла. А може, воно й не так було? Треба послухати уперед, що Олександра скаже.

Олександра нахилила обличчя до столу.

Напевне, то ти свій хліб їла — бо я ніколи не повірю, що ти можеш украсти.

Олександра голосно заридала.

Не плач, коли цьому неправда...

Олександра. Правда... правда! Я вкрала!

Олександра голосно ридає. Учитель сідає біля неї.

Учитель. Нащо ж ти це зробила?

Олександра. Я, я... їс-ти хо-ті-ла.

Учитель. Хіба ти дома не їла?

Олександра. Не їла.

Учитель. Чому?

Олександра (ридаючи). У нас... у нас... нема чого їсти... Батько нічого... не приносить з волості... усе пропивають... Ми їмо су... су... сухарі уже другий тиждень...

Учитель тихо виходить, діти мовчки стоять біля Олександри, заходить Учитель із хлібом.

Учитель. Бери, не соромся, наступного разу скажи правду, усі тобі допоможуть.

Діти розходяться, дістають пакунки зі своїх портфелів, підходять до Олександри.

Учень. Бери, нам вистачить...

Пріська. Бери, не соромся, ми повинні допомагати одне одному...

Учитель виходить на авансцену.

Учитель. Олександрина після цього довго соромилась глянути у вічі. Але учні ніколи не нагадали їй про те, що було. Та й не треба було їй нагадувати. Вона сама побачила свій гріх, і з того часу вже ніщо не могло спокусити її. Дівчата її люблять і часто дають їй їсти — таке, що з дому приносять. Але вона зрідка бере, та й те тільки, щоб не образити подруг, хоч і часто сидить на сухому хлібові. Сього року вона здасть останнього екзамену і вийде зі школи розумною, правдивою і чесною дівчиною.

Святвечір (за оповіданням О. Єфименкової)

Дійові особи:

Ведучий

Мати

Наталя

Горпина

Тарас

Дідусь

Батько

Брати

Грицько

Посеред сцени кімната. На авансцені тин, копичка. У кімнаті пораються Мати, Наталя, Горпина, Тарас дивиться на роботу з печі.

Тарас. Мати з сестрою Наталею та наймичкою Горпиною так узялися чепурити хату, що й світу не видко. Аякже ж — треба й хаті причепуритись на свято! Усіх повиганяли з хати, тільки мене на печі лишили. Мати примазус долівку жовтою глиною, Горпина білить піч та червоною глиною скрізь розводи підводить, де можна: біля образів, коло дверей та вікон, по печі; Наталя мие всякий посуд. Робота була така, що в хаті нікуди було посунутись. Так мені гарно все та люблю. Онде Наталя мие миски — й велику зелену з хрестиками, й червону з квітками всякими, — та й гарні ж!.. А он наймичка Горпина малює червоні яблучка на печі — як гарно! Добре ж буде в хаті, як усе поприбирають!..

На сцену виходить Ведучий. Мати, Наталя, Горпина виходять.

Ведучий. До пізнього вечора чепурили хату. Тарас так і заснув на печі.

Прокинувся Тарас другого дня, оглядівсь. Яка хата стала чепуренька та вбрана! Ще не зовсім по-святковому вбрана, а й то видко, що завтра свято велике. Та й сьогодні не простий день — Святвечір, багата кутя.

Тарас (злазить із печі). Піч сьогодні ранком не топтимуть. Одначе в хаті робити поки нічого. Краще піду подивитись на вівці, на коні, на корови з телятками. Та й з товаришами треба побачитись, сьогодні — одлига, то, певно, всі повибігають на вулицю.

Тарас виходить на авансцену, назустріч йому йде Дідусь.

Тарас. Піймали, Діду? Га, Дідусю, піймали?

Дідусь. Піймав, онучку, дяка Богові: й щучки є, й карасики, й лин піймався здоровий. От у нас і рибка сьогодні. Біжи, неси Матері.

Відає цеберко із рибою Тарасові, виходить.

Батько (із-за лаштунків). Тарасе, Тарасе! Що тобі там коло Матері пустувати? Іди лишень пособляй мені. Я дрова рубатиму, а ти складай.

Тарас. Треба йти пособити, бо брати теж роблять: один щось коло саней лагодить, другий товар погнав до води.

Виходить.

Ведучий. Тільки що покінчили з дровами, Тарас зараз на вулицю.

Тарас (виходить). Тепер до вечора вже не прийду додому, до самої зірки — треба ж до хлопців. Хлопці, агов, я вже йду!

Виходить.

Ведучий. Уже й південь, з усіх димарів так і курить дим — господині позатоплювали печі. А наше товариство тільки що пішло гуртом на річку — робити на святки ковзанку. Уже й печі повитоплювали, почали вечеряти, коли хлопці почали розходитись по хатах. Але Тарас не пішов у хату, хоч і замерз: треба ще санчата полагодити, а то завтра вже не можна робити.

Мати (із-за лаштунків). Тарасе!

Тарас (виходить із санчатами). Що, мамо?

Мати. А йди лише сюди!

Тарас. Ніколи, мамо, от санчата полагоджу — тоді.

Мати. Іди, йди, голубе, треба!

До хати заходять Мати, Наталя, Горпина.
Тарас залишає санчата, заходить у хату.

Ходімо, синку, кутю постановиш.

Тарас. Господи, невже я становитиму кутю? Як же це її становити? Я ж ніколи навіть й не бачив, як становлять кутю. Завсігди Степан становив, і жінки в той час нікого не пускали в хату.

Тарас виходить на середину хати, на лаві сидить Наталя, ласкаво дивиться на брата й осміхається. Горпина витирає чистим рушником покуття. Мати підводить Тараса до покуття.

Мати. Перехрестись, синку, клади поклони.

Тарас усе робить.

Ну, тепер ходімо.

Виходять на авансцену, підходять до копички.

Набирай, синку, сіна зсередини — нетертого, чистого.

Повертаються до кімнати.

М а т и. Клади сіно на покуття, постели його гарненько.

Т а р а с. Усе зробив.

М а т и. Бери ж тепер горшки, в однім кутя, у другім узвар.
Не забудь мисочку з медом.

Обережно, наче малу дитинку, бере Тарас один горщик, переносить на сіно, потім другий, ставить, поправляє сіно. Зі столу бере миску з медом і ставить.

Ну, тепер помолись, синку, та й іди, коли хочеш, на вулицю.

Тарас хреститься на образи, виходить на авансцену.

Т а р а с. От і я становив кутю. Піти б сказати товаришам. Нехай знають, що я вже не яке-небудь мале хлоп'я. Ні, не хочеться щось: і завтра можна сказати. *(Дивиться на небо.)* Скільки зірок на небі! Батюшка в школі казали, що зірка привела мудреців до того місця, де родився Христос. Чи така й та була зірка, чи яка особлива? Може, вона була схожа на ту зірку, що завтра носитимуть хлопці по хатах? Спитаю в учительки — вона все знає. Сказати їй і те, що я кутю становив? От, подумає, який великий хлопець Тарас — і йому вже кутю дають становити...

М а т и. Тарасе, йди вечеряти!

До кімнати заходять Батько, Дідусь, Тарас, брати.
Усі стоять, Дідусь западає свічку, усі сідають за стіл.

В е д у ч и й. Уся сім'я вже зібралася й посідала за стіл. Якась незвичайна ота вечерея. Один тільки раз на рік і бува така гарна. У хаті небагато світла: горить тільки одна воскова свічечка, приліплена до гвіздка на покуті. Хмари ладану ходять по хаті, бо Дід покадив перш, ніж сісти за стіл. На столі багато пирогів із маком, з капустою, з картоплею. Усе пісне, але смачне-смачне: борщ із карасиками, галушки з щукою, лин печений. Усі сидять такі веселі, але все якось тихо-тихо, бо свято близько, ніхто не заговорить голосно, не засміється. Батько всміхається, жартує з одним, з другим. Мати ласкаво-ласкаво озиралася всіх, а більш усього дивиться на свого меншого, на Тарасика. Дяка Богові, усе добре, усі вдома, усі сидять укупі, стрічають велике свято.

Аж ось і кутя на столі. Наталя приносить миску холодної води. Мати бере ложку меду, кладе в миску, давить і мішає ложкою, потім виймає віск. Готова солодка сита. У сити вона кладе кутю. Усі їдять тихо, потроху. Після куті на стіл становлять узвар. І узвар не проста страва, тому її їдять потроху. Повечеряли.

М а т и. Треба причепуритись, синку, віднести кутю Бабусі. *(Пов'язує стьожку на вишиваний комір білої сорочки.)* Ну, біжи!

Горпина збирає у хустку мисочку з кутею, пироги, узвар, дає Тарасові.
Тарас виходить на авансцену. Хтось іде назустріч.

Т а р а с. Хто такий?

Г р и ц ь к о. Це я, до Дядька кутю песу.

Т а р а с. А я до Бабусі.

Розходяться.

В е д у ч и й. От Тарас уже й повернувся. Усі вже сплять, тільки Мати дожидає його. Все прибирано, піде в хаті ані покаляного горщика, ані миски немитої, пічого зайвого; на долівці ані соломинки.

Ліг Тарас, але заснув не одразу. Він бачив, як Мати ще раз вимела хату, потім засвітила нову воскову свічку. От уже й Мати лягла.

Т а р а с. Гарно було сьогодні, а завтра — завтра ще краще буде.

ІНСЦЕНІЗАЦІЇ ЕТЮДІВ

Два осли

Дійові особи:

Ведучий

Свійський осел

Дикий осел

Господар

На сцену виходить Свійський осел, доїдаючи обід. Йому назустріч іде Дикий осел, якому дуже хочеться їсти.

В е д у ч и й. Дикий осел побачив Свійського осла, підійшов до нього.

Д и к и й о с е л. Добридень, друже! Який же ти гладкий, і як тебе сито годують!

С в і й с ь к и й о с е л. У кожного своя доля. Так мене ситно годують, але ж мені треба заробляти їжу.

Д и к и й о с е л. Ну що ж, праця — це не страшно, адже кожний має працювати.

Виходить Господар із тюками, починає тюками навантажувати Свійського осла, поганяє його. Господар, Свійський осел виходять.

Дикий осел. Ні, брате, тепер я не заздрю більш на твоє життя: бачу, що твоя сита їжа тобі гірко дістається.

Рекомендації

Під час підготовки етюду учні повинні самостійно придумати характерні рухи героїв, ходу, голос, деякі слова. Необхідно стежити за тим, щоб учні чітко вимовляли слова, спілкуючись одне з одним.

Вовчєня й Білка

Дійові особи:

Вовчєня

Білка

Вовчєня виконує танець, під час якого Білка збирає гриби, горіхи, готуючись до зими.

Вовчєня. Рід мій дуже відомий. Усі про нас знають, усюди нас бояться: і в лісі, і в степу, і на селі.

Білка. Та воно-то так, але доброго слова про вас ніхто не скаже — усі вас сварять. Не величатись тобі треба, а соромитись!

Чоловік і Бджола

Дійові особи:

Бджілка

Чоловік

Танець Бджілок, у якому розповідається про те, як збирається мед. Виходить Чоловік.

Бджілка. Немає тобі ні з кого більше користі, як з мене: я даю тобі солодкий мед.

Чоловік. Ба, ні.

Бджілка. А хто ж корисніший за мене?

Чоловік. Та є такі; от хоча б, наприклад, і вівця. Без її вовни мені не обійтись, а без твого меду ще й як обійдусь!

Заєць та жабки

Дійові особи:

Заєць

Жабки

Заєць. Ніхто мене не боїться, що ніхто від мене не втікає, а я сам од усіх тікаю: і од ведмеда, і од вовка, і од орла, і од чоловіка — од усіх. От піду та втоплюся!

Танець жаб. Наприкінці танцю Заєць наближається до жабок.

Заєць. Скажіть, а тут глибоко? Утопитися можна?

Жабки. Тікаємо!

Усі жабки з криком розбігаються.

Заєць. Ні, не буду топитися! Є такі, хто й мене бояться!

Ворон та Рак

Дійові особи:

Ворон

Рак

Виконується танець Ворона та Рака (зміст танцю: Ворон зловив Рака, ухопив його і полетів, сів на гілку).

Рак. Ой, Вороне! Який-бо ти гарний!

Ворон. Угу!

Рак. Я твого батька і матір знав — дуже гарні були птахи.

Ворон. Угу!

Рак. Та хоч і гарні були, а не такі, як ти. Якщо тільки у тебе голос є, то будеш ти царем.

Ворон. Ага!

Ворон починає кричати, розмахуючи крилами. Рак тікає.

Рак. Ех, Вороне! Якби ще в тебе й розум був — був би ти справді царем!

Білка та Вовк

Дійові особи:

Білка

Вовк

Виходить Вовк, розглядає «галявину», позіхає, лягає, починає хропіти. Вибігає Білка, танцює, під час танцю падає біля Вовка. Вовк прокидається, хапає Білку, хоче її з'їсти.

Білка. Пусти мене!

Вовк. Добре, я пущу тебе, тільки ти скажи мені, чого ви, білки, такі веселі? Я завжди нудьгую, а ви там угорі граєтесь та стрибаєте.

Білка. Уперед пусти на дерево, тоді й скажу, а то я тебе боюся.

Вовк пустив. Білка відбігла на певну відстань.

Тобі бі тим пудьга, що ти злий. Тобі злість серце палить. А ми веселі тим, що нам ніколи не хочеться зла спричиняти.

Рекомендації
Танцювальна група учениця, яка грає Білку, придумує сама. Під час підготовки етюду учні повинні самостійно придумати характерні рухи героїв, ходу, голос. Необхідно стежити за тим, щоб учні чітко вимовляли слова, спілкуючись одне з одним.

Чому ж Горобець утік

Дійові особи:

Ведучий

Ластівка

Горобець

Шпак

Ведучий. Збудувала собі Ластівка гніздечко під стріхою. Напосила сухої травички й пір'ячка. Постелила. Принесла м'яку пушинку покласти вночі під голову. А тут Горобець нагодився і заліз в її гніздо.

Під час слів Ведучого Ластівка і Горобець роблять пантоміму на тему слів Ведучого.

Ластівка. Лети собі, Горобчику, добрий молодчику, до свого гнізда, а пусти мене в мою хатку.

Горобець насувився й мовчить.

Лети собі, Горобчику, добрий молодчику, до свого гнізда, пусти мене в мою хатку.

Горобець насувився й мовчить.

Сумна Ластівка відходить від Горобця, до неї підходить Шпак.

Шпак. Не проси його, Ластівко! Це такий розбійник, що жодні впрохання не допоможуть. Висмикни дзьобом у нього пір'їну з голови, от він і втече...

Ластівка. Як це можна — висмикнути пір'їну з голови! Йому ж болітиме.

Шпак. Тоді лети, дурна, та будуй собі інше гніздо.

Ластівка (до глядачів). Що ж робити? Горобчика шкода, болітиме йому, коли висмикнеш пір'їну. Але ж він не комашку якусь, а відібрав у мене, а хатину.

Ведучий. Затремтіло від гніву її серце. Розправила крильця Ластівка, полетіла стрілою до хати своєї, роззявила дзьобика, щоб пір'їну в злодія висмикнути. Побачив це Горобець — та й утік.

Дивується Ластівка — чого ж він утік? А Шпак сидить біля шпаківні та й радіє.

Дід і хлопці

Дійові особи:

Дід

Івась

Василько

Виходить Дід, виконує етюд без предметів «Посадка дерева».

До Діда наближаються Івась і Василько.

Івась. Навіщо ви саджаєте оті яблуні?

Василько. Адже ви старий, а їм ще довго треба виростати.

Івась. Чи їстимете же ви з них яблука?

Дід. Ще й у вас розум! Сказано, — молоді... Хіба тільки задля себе треба робити? Хоч я й не їстиму, то люди після мене з'їдять та й спасибі скажуть, от що.

Рекомендації

Під час підготовки етюду учні повинні самостійно придумати характери героїв, манеру говорити, настрій, за допомогою характерних рухів, інтонації передати вік людини. Необхідно стежити за тим, щоб учні чітко вимовляли слова, спілкуючись одне з одним.

Розмова

Дійові особи:

Ведучий

Івась

Мати

Ведучий. Пекла мати вергуни до Нового року, а синок Івась біля неї крутився.

Івась. Чом ви, мамо, зо мною не говорите?

Мати. Та бачиш же, що ніколи! Та й що ж там я тобі говоритиму?

Івась. Та що-небудь! От сказали б: ось на тобі, Івасю, вергунця!

Рекомендації

Під час підготовки етюду учні повинні самостійно придумати характери героїв, манеру говорити, причини певних слів, настрій. Необхідно стежити за тим, щоб учні чітко вимовляли слова, спілкуючись одне з одним.

Двоє товаришів

Дійові особи:

Ведучий

1-й Товариш

2-й Товариш

Ведмідь

Ведучий. Ішли якомсь лісом двоє товаришів. Назустріч їм вийшов Ведмідь.

1-й Товариш тікає, 2-й Товариш падає на підлогу. Ведмідь наближається до 2-го Товариша, обнюхує його, чеше голову, махає рукою і йде геть. 1-й Товариш озираючись наближається до 2-го Товариша.

1-й Товариш. А що Ведмідь тобі на вухо казав?

2-й Товариш. А він шептав мені, що не варті доброго слова ті люди, що в пригоді зрадять товариша.

Також казка

Дійові особи:

Матуся

Дочка

Дочка. Мамунцю, чи любите Ви слухати казки?

Матуся. Авжеж, моя дитино!

Дочка. Чи хочете, щоб якусь оповіла?

Матуся. Добре, оповідай лише, дуже радо тебе слухатиму.

Дочка. А чи справить вона вам присмність?

Матуся. Певно, моя дитино!

Дочка. Але вона зовсім недовга...

Матуся. Оповідай лише!

Дочка. Була собі раз... твоя улюблена чашка... і я її розбила...

Розумний Івась

Дійові особи:

Івась

Дідусь

Виходить Івась, плаче, до нього наближається Дідусь.

Дідусь. Чого ти плачеш, Івасю?

Івась. Загубив копійку!

Дідусь. На тобі дві копійки, та тільки не плач!

Івась бере дві копійки, ховає та знов плаче.

Дідусь. Та чого ж ти ще плачеш?

Івась. Як же мені не плакати? Якби не загубив тієї копійки, то вже мав би три.

Старий Рибалка

Дійові особи:

Ведучий

Рибалка

Козак

Син Козака

Ведучий. Старий Рибалка, увесь тіпаючись від холоду, повертався із гаю й ніс на спині оберемок дров. Важко ступаючи, ішов він по вкритій снігом землі повз хату Козака, який доглядав ліси, й хотів перейти через міст до своєї оселі.

Козак. Де це ти взяв дров? Це дрова не твої! Ти їх украв!

Рибалка. Я їх не крав, добрий чоловіче!

Козак. Що ти мене обманюєш! Учора я тільки зрубав дерево.

Рибалка. Ні, чоловіче, це я зібрав по гілочці правдиво та чесно.

Козак. Брешеш, старий собако! Давай їх сюди!

Рибалка. Подивись, це ж самі тільки маленькі сухі гілочки, що я повідкопував біля дерева під снігом.

Козак. Твоя брехня тобі й трошки не допоможе.

Козак хапає оберемок дров і несе з собою до хати.

Рибалка сумно дивиться на Козака, виходить.

Ведучий. Минуло кілька днів. Надворі потеплішало, зробилася весна, по річці несло кригу. З міста прийшов син Козака і хотів був перейти через міст.

З одного боку спени виходить Син, з протилежного Козак, між ними річка, через неї місток.

Козак. Іди швидше, міст не переломиться!

Козак і Син біжать назустріч, падають.

Ведучий. Тільки Козак забіг на міст, як ось крига штовхнула об нього, міст захитався і упав у воду; укупі з ним упав і хлопець. Батько кинувся був за човном, але на тім березі, де він був, човна не було. Він бігав по березі, ламав руки і кричав.

У цей саме час старий Рибалка витягав свого човна із води і тільки побачив, що сталося з хлопцем, зіпхнув човен у воду, сів у нього й поїхав рятувати Сина Козака. Щасливо витяг Рибалка з води хлопця, посадив у човен і привіз до берега.

Рибалка. Ось я віддаю тобі сина назад, він здоровий, тільки трохи перелякався.

Козак обнімає Сина.

Козак. Прости мене, любий діду! Прости мене за моє до тебе немилосердя!

Козак обнімає Рибалку.

Рибалка. Хай тебе Бог простить, а я на тебе й не сердився!

ІНСЦЕНІЗАЦІЇ ВІРШІВ

Бузиновий цар (за віршем Ліни Костенко)

Дійові особи:

Ведучий

Баба

Ведучий

У садочку-зеленочку ходить вишня у віночку.
Хтось їй грає на дуду, подивлюся я піду.
Баба каже...

Баба

Не ходи! Темні поночі сади.
Там, де вітер шарудить, бузиновий цар сидить.
Брови в нього волохаті, сиві косми пелехаті.
Очі різні, брови грізні, кігті в нього, як залізні,
Руки в нього хапуни — так і схопить з бузини!

Ведучий

Я кажу їй: «Бабо, ні! Очі в нього не страшні.
На пеньочку, як на троні, він сидить собі в короні.
Грає в дудку-джоломію, я заграв би, та не вмюю.
А навколо ходять в танці квіти — всі його підданці.
Оркестри духові — равлик-павлик у траві.
Є у нього для настрашки славне воїнство — мурашки.
Три царівни бузинові мають кожна по обнови —
Невсипуці павуки тчуть серпанки і шовки.
На царевій опанчі зорі світяться вночі.
Він сидить у бузині, усміхається мені!»

Осіньні листя (за віршем Н. Забіли)

Дійові особи:

Ведучий

Вітрець

1-й Пожовклий листочок

2-й Пожовклий листочок

3-й Пожовклий листочок

1-й Дубовий листочок

2-й Дубовий листочок

3-й Дубовий листочок

Тапець листочків і Вітерця.

Ведучий

Настала осінь. Холодом
Повіяло навкруг.
Все більш береться золотом
Зелений ліс та луг.
Від вітру коливається
Пожовклі дерева,
А листя з них зривається
І пісеньку співа...

1-й Пожовклий листочок

Беселі танцюристи ми,
Кружляєм в висоті, —
Листки, листочки, листики,
Червоні й золоті!

2-й Пожовклий листочок

Зриваємось ми зграями
З топольок та беріз,
Злітаємо, кружляємо
І падаємо вниз.

3-й Пожовклий листочок

Та вітром знов піднесені
Мчимо з височини.
Нам радісно! Нам весело!
Нам любо восени!

Ведучий

І піснею приваблені,
Листочки на дубках,
На вишеньках, на яблунях
Шепочуться в садках.
Хвилюються, шепочуться:

1-й Дубовий листочок
Ой, як же нудно тут!
І нам давно вже хочеться
Звільнитися від пут.

2-й Дубовий листочок
Невже ніхто із прив'язі
Не схоче нас зірвать?

3-й Дубовий листочок
Не винесе, не вивезе,
Не пустить танцювать?!

Вітрець
Та ви ж іще в зеленому!

Ведучий
Їм каже вітерець...

Вітрець
А в одязі буденному
Не можна йти в танець.
Як вдягнете убрання те,
Червоне й золоте, —
Легкі та вільні станете
І теж полетите!

Ведучий
Злітає листя зливою
І падає німе...
Вітрець пісні наспівує,
А сам все дужче дме!

Не відкладай (за віршем М. Щербака)

Дійові особи:

Ведучий
Ведуча
Тодось
Друг
Подруга
Мама

На сцену виходить Тодось із молотком і стільцем,
намагається ремонтувати, з-за лаштунків чути голоси.

Друг. Тодосю, виходь з нами грати!
Тодось. Я зроблю це в понеділок!

Кидас на підлогу інструмент, вибігає.

Ведучий. Так сказав собі Тодось.
Ведуча

Але взятися до діла
Щось охоти не знайшлося.

На сцену виходить Тодось, дивиться на стілець, піднімає молоток,
із-за лаштунків чути голоси.

Подруга. Тодосю, виходь з нами грати!
Тодось. Хай зроблю це у вівторок.

Вибігає.

Ведуча. Але знов серед забав,
Ведучий

Повних сміху, співомовок,
День немов у воду впав.

Виходить Тодось, бере молоток, дивиться на стілець.

Тодось

Середа — гарніша днина!
Це півтижня.

Сідає на підлогу, починає співати пісню.

Ведучий

Та — біда:
Не оглянувся ще хлопчина,
Вже й минула середа.

Виходить Мама.

Мама. Тодосю, час лягати спати.

Тодось

Ну, напевно, вже почну я
Цю роботу у четвер.

Ведуча. Четвер непомітно вже прийшов.

Тодось

Але все, що не візьму я,
З рук летить. І що ж тепер?
Може, п'ятниця допоможе?
Мушу конче вже почать.

Ведучий. Проминає тиждень...

Тодось

Боже!
Треба хутко поспішати!
Ні, найліпше — це субота!
Вільний день і вільний час.

Ведуча

Та субота — не робота!
Весь порив чогось погас...

Ведучий. Ось прийшла й свята неділя...

Тодось. Чи робити? Буде гріх!

Ведуча

І з того усього діла
В хлопця вийшов просто... сміх!

Ведучий. Що порадити хлопчині?

Ведуча

Наш Тодосику! Ти знай —
Все зроби, що можеш, нині,
А на завтра не лишай!

Як Шершень вірш писав

(за віршем А. Вольського у перекладі Б. Чалого)

Дійові особи:

Ведучий

Квітка

Шершень

Ведучий. Похвалявся Квітці Шершень...

Шершень

Я складаю вірші вперше,
але то мені не вашко.
Що, не вірите?
Будь ласка!
Я лепу,
лепу,
лепу.
Утікаю від дощухи...

Ведучий

Знявсь,
гуде, немов труба,
Чули всі — не вірш хіба?
Бравий Шершень,
Жовта свитка.
Раптом чує — каже Квітка...

Квітка

Чи постова душа
відрізняє еС від Ша?

Чи не варто вам іще
відрізняти Ша від Че?
Прозвучав би веселіш,
Зрозумілим став би вірш!

Шершень

еШ від Ша і Ша від Ше?
Бракувало нам ішше! —
Коли так, тоді, видать,
краще віршів не шклядаты!

Сперечався з Сонцем Сніг (за віршем А. Малишка)

Дійові особи:

Ведучий

Сніг

Сонце

Ведучий

Сперечався з сонцем сніг,
Вкривши в полі сто доріг...

Сніг

Щось-то в небі в тебе сухо,
Ані дощ, ані роса...
Як пошлю я завірюху,
Як покрию небеса!

Ведучий

Сам кошлатий, бородатий,
Ходить, сіє заметіль,
Ані з хати, ні до хати,
Ані в школу, ні в артіль.
Сонце виплинуло вище,
Іскри креснуть у лице.

Сонце

Ах ти, снігу-хвастунице, —
Я тебе провчу за це!

Ведучий

Як метне огнені ружі,
Як заблиска в три сліди, —
З снігової бороди.

Танець Сонця і Снігу.

Він у поле — сонце коле,
Він у ліс — гарячий спис,
Він в комірку біля школи
Шусть — зігнувся і поліз.

Ми бігом туди з урока,
Бачим: сніг, — то й ми мовчок.
Почорнілий, одинокий,
Як холодний їжачок.

Іде Кіт через лід (за віршем М. Вінграновського)

Дійові особи:

Ведучий
Зима
Кіт

Ведучий

Іде кіт через лід
Чорнолапо на обід.
Коли чує він: зима
Його біла підзива.

Зима

Ти чого йдеш через лід
І лишаєш чорний слід?

Кіт

Бо я чорний...

Ведучий

...каже кіт...

Кіт

Я лишаю чорний слід.
Коли ж біла ти сама,
То білій тут дотемна.

Ведучий

І пішов Кіт через лід
Чорнолапо на обід.
Стала Зимонька сумна:
За Котом ішла Весна!

Куди тобі, сонечко? (за віршем М. Вінграновського)

Дійові особи:

Ведучий
Сонечко

Ведучий. Куди тобі, сонечко?
Сонечко. До зими.
Ведучий. Ось моє віконечко!

Сонечко. Підвези!

Ведучий

Де ж ті везли-везлики,
Як нема!

Сонечко

Везлики-замерзлики
Край вікна!

Ведучий. Що ж мені робитоньки?

Сонечко

Я пішло.
На затоки й витоки,
Де було.
Там я і сидітиму
На горі,
На морозі грітиму
Снігурів!

ВІРШІ

Рідний край

Т. Шевченко

САДОК ВИШНЕВИЙ КОЛО ХАТИ

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата.
А матері вечерять ждуть.
Сім'я вечерея коло хати,
Вечірня зіронька встас.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.
Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх.
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата
Та соловейко не затих.

Т. Шевченко

УКРАЇНА

Червона калина
Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.
Любо, любо стало,
Пташечка зраділа
І защебетала.
Почула дівчина
І в білій свитині
З біленької хати
Вийшла погуляти
У гай на долину.

О. Ковалевський

Де, мабуть,
справжня Україна
А під горою
крейдяною
Дорога біла.
І хати.
Тудою ходять і сюдою
Нащадки слави й німоти.
Нащадки слави і зневіри,
Ганьби, і розпачу,
І мрій...
Веде дорога в небо сіре —
Мов розгортається сувій.
На вітрі хилиться руїна,
І зірка пада —
Все туди,
Де, мабуть,
Справжня Україна,
Куди не день, не два
ходи...

Б.-І. Антонич

СЕЛО

Корови моляться до сонця,
Що полум'яним сходить маком.
Струнка тополя тонша й тонша,
Мов дерево ставало б птахом.

Від воза місяць відпрягають.
Широке, конопляне небо.
Обвіяна далінь безкрая,
І в сивім димі лісу гребінь.
З гір яворове листя лине.
Кужіль, і півень, і колиска.
Вливається день до долини,
Мов свіже молоко до миски.

Б. Грінченко

ЛАСТІВКА

Ти знов защебетала
У мене над вікном.
Із вирію вернувшись,
Клопочешся з гніздом.
А там же вічне літо
Цвіте, як Божий рай.
Чого ж вернулась знову
Ти в мій журливий край?

«Хоч літо там і сяє,
Любіше тут мені
Така квітчасто пишна
Вкраїна повесні.

Така квітчасто люба
Що й в тім краю раю
Все бачу я хатинку
Де це гніздечко в'ю».

Д. Павличко

РІДНА МОВА

Спитай себе, дитинко, хто ти є.
І в серці обізветься рідна мова,
І в голосі ясним ім'я твоє
Просяє, наче зірка світанкова.

З родинного гнізда, немов пташата,
Ти полетип, де світу далечина,
Та в рідній мові буде вся душа,
І вся твоя дорога, вся вітчизна.

У просторах, яким немає меж,
Не згубишся, як на вітрах полова.
Моря перелетиш і не впадеш,
Допоки буде в серці рідна мова.

В. Лучук

КЛЯТВА

Мова кожного народу
 Неповторна і — своя,
 В ній гримлять громи в негоду,
 В тиші — трелі солов'я.
 На своїй природній мові
 І поточки гомонять,
 Зелен-клени у діброві
 По-кленовому шумлять.
 Солов'їну, барвінкову,
 Колосисту — на віки —
 Українську рідну мову
 В дар дали мені батьки.
 Берегти її, плекати
 Буду всюди й повсякчас, —
 Бо ж єдина — так, як мати —
 Мова в кожного із нас.

Б.-І. Антонич

КАЛИНА

Калина похилилась вниз,
 мов ягода росте червоне слово.
 Весні окриленій молись,
 карбуй на камні пісню калинову!

Та промінь сонця, мов стріла,
 проколе слово і проріже камінь,
 і лиш калина, як цвіла,
 цвіте щороку листям і піснями.

М. Маморський

ЧОГО Я ВЧУСЯ?

Вдома вчить мене матуся,
 В школі вчить мене учитель
 І сама я пильно вчуся
 Рідним словом говорити.
 Вчусь не тільки говорити,
 А й читати і писати,
 Щоби здивувались діти,
 Щоб раділи мама й тато.
 Щоб пішла між люди слава,
 Щоб сказали: «От, дитинка!
 Пильна, мудра і ласкава
 Ця маленька українка!»

В. Сосюра

РІДНА МОВА

Вивчайте, любіть свою мову,
 як світлу Вітчизну любіть,
 як стягів красу малинову,
 як рідного неба блакить.

Нехай в твоїм серці любові
 не згасне священний вогонь,
 як вперше промовлене слово
 на мові народу свого.

Як сонця безсмертного коло,
 що креслить у небі путі,
 любіть свою мову й ніколи
 її не забудьте в житті

Ми з нею відомі усюди,
 усе в ній, що треба нам, є,
 а хто свою мову забуде,
 той серце забуде своє.

Народ наш, трудар наш і воїн,
 що тьму подолав у бою.
 І той лиш пошани достоїн,
 хто мову шанує своєю.

Природа

Т. Шевченко

РАНОК

...Світає,
 Край неба палає,
 Соловейко в темнім гаї
 Сонце зустрічає.
 Тихесенько вітер віє,
 Степи, лани мріють,
 Меж ярами, над ставами
 Верби зеленіють.
 Сади рясні похилились,
 Тополі по волі
 Стоять собі, мов сторожа,
 Розмовляють з полем.
 І все то те, вся країна,
 Повита красою,
 Зеленіє, вмивається
 Дрібною росою,

Споконвіку вмивається,
Сонце зустрічає...
І нема тому почину,
І краю немає!

Леся Українка

НА ЗЕЛЕНОМУ ГОРБОЧКУ

На зеленому горбочку,
у вишневому садочку,
притулилася хатинка,
мов маленька дитинка
стиха вийшла виглядати,
чи не вийде її мати.
І до білої хатинки,
немов мати до дитинки,
вийшло сонце, засвітило
і хатинку звеселило.

Леся Костенко

БЕРІЗКИ ПО КОЛІНА У ВОДІ

Переярками та узлісками,
по розлитій з весни воді
гуси плавають між берізками,
білі-білі, як лебеді.
Ані шелесту, ані бризочки,
ні далекого шуму коліс.
Лиш гусей лебедина пизочка
огинає струни беріз.

П. Воронько

В лісі є зелена хата
В лісі є зелена хата,
Там поснули ведмежата,
А найменший — вереда.
Сивій мамі набрида.
Каже: «Я не хочу спати,
Утечу вночі із хати,
Коли меду не даси,
Риби, сала, ковбаси».
«Люлі-люлі, треба спати, —
Над синком шепоче мати, —
Як заснеш — тобі усе
Сон в корзині принесе».

П. Сиченко

УКРАЇНСЬКА НІЧ

Над зеленим гаєм та над бережком
місяць виринає золотим ріжком.
Посріблив отаву, віття лугове
і на той бік ставу човником пливе.

А на видноколі, мов брови шнурок,
підняли тополі хмарку до зірок.
Ген туман вітрила підніма навстріч...
Ой, яка ж ти мила, українська ніч.

Б. Грінченко

ГРОЗА

Мовчки насунули хмари
І залягли округи,
І потьмарились одразу
Луки, поля і луги.

Тріпалось листя, мов з ляку,
Гнулись додолу квітки;
Ледве плескалася річка;
Мов повмирили пташки.

Тиша страшна і німая...
Ясно-блискуча стріла
Небом зчорнілим пробігла,
Хмару вогнем обвила;

Мить ще єдина, й одразу
Вдарило громом страшним,
Наче хиталося небо
Й світ захитався із ним.

Ляком пригнічені, ждали
Смерті поля та гаї...
Крапнула крапля, і друга,
І полились течії!

Довго з похмурої хмари
Води потопом лились,
Довго громи гуркотіли,
Блискавки в хмарах вились;

Довго здавалось, що небо
Землю втопить завзялось,
Поки аж хмара поблідла,
Високо сонце знялось.

Зазеленіли, засяли
Луки, поля і луги:
Радісно хвиля моторна
Плеще в свої береги.

І голосніш, веселіше
Зацебетали пташки,
І запашніше запахли,
Сяючи пишно, квітки.

І до блакитного неба
Вся усміхнулась земля —
Ріки, і гори з лісами,
Луки, степи і поля.

П. Тичина

СВІТАЄ...

Світає...
Так тихо, так любо, так ніжно у полі.
Мов свічі погаслі в клубках фіміаму,
В тумані загорнувшись, далекі тополі
В душі вигравають мінорну гаму.
Вже дніє поволі...
Так тихо, так любо, так ніжно у полі.

Світає...
Все спить ще: і небо, і зорі безсилі,
Лиш птах десь озвався спросоння ліниво
Та темний бовван на козачій могилі
Про давне, минуле кричить мовчазливо.
Видніє щохвилі,
Все спить ще: і небо, і зорі безсилі.

Світає...
Проміннями схід ранить ніч, мов мечами,
Хмарки по всім небі й собі взолотіли.
Безмовні тумани тремтять над полями.
Підхоплююсь з ними і я, посвіжілий.
О, глянь, що над нами!
Розкраяно небо — мечами, мечами...

М. Сингаївський

ГОЛОС ПРИРОДИ

Коли вітер у полі
Колихне колосок,
Кожне дерево в лісі
Має свій голосок.

То сумну, то веселу
Пісню слухає ліс...
Затремтить, як на сполох,
Осиковий лист.

Тільки вітру супроти
Дуб, як велет, стає,
Оксамитовий голос
Темний лист подає.

І заграє у тиші
Ніжна флейта дрозда.
І замовкне синиця,
І мовчить, як вода.

Потім перші солісти
Голос пробують свій:
Не змовкає допізна
Концерт лісовий.

Тут почуєш зозулю,
Сойку, спів солов'я.
Щедрий голос природи
Змалку слухаю я.

Б. Грінченко

ВЗИМКУ

Хижко буйний вітер
Віє по долині,
Гори намітають
З снігу хуртовини;
Укриває землю
Скрізь намітка біла,
І земля замерла
Тихо заніміла.
Поки аж весною
Снігові кайдани
Не спадуть із неї,
То й вона не встане.
Тільки буде вітер
Хижко завивати.
І замети-гори
Буде замітати...
А як сонце ясно
Променем засвіте,—
Знов земля устане,
Щоб цвісти і жити.

Додаток

Пам'ятка для учнів

Читати виразно:

- правильно вимовляти і наголошувати слова;
- використовувати різну швидкість і силу голосу;
- правильно читати відповідно до розділових знаків;
- робити паузи («зупинки»);
- виділяти голосом найважливіші слова;
- «малювати» голосом, «розфарбовувати» картини, події, характери героїв;
- передавати почуття та ставлення до прочитаного.

Правила обов'язкового виділення слів або словосполучень

У реченні виділяють такі слова:

1. Слова, що уперше називають когось або щось:
 - а) «Та це ж весна, бо тане сніг, дивись: струмок з гори побіг»;
 - б) «Дід і баба назвали свого сінка Телесиком».
2. Слова, що передають зіставлення чи протиставлення:
 - а) «Слава не поляже, а про себе розкаже»;
 - б) «Люся чистить каструлю, а Нюра мие».
3. Слова, що означають перелік когось чи чогось (однорідні члени речення):

«Зацвіли усі діброви,
і долини, і луки,
і річки синіють знову
і не входять в береги». (М. Стельмах)

Критерії оцінювання виразності читання (орієнтовні питання для вчителів)

- Наскільки правильно розкрита ідея твору?
- Чи були зрозумілими та достовірними характери героїв і логіка їхніх вчинків?
- Чи спостерігалась динаміка під час читання (розвиток сюжету, його етапи; розподіл тексту на частини)?
- Чи правильно витримано настрій ліричного твору (для віршів)?
- Чи зрозуміла позиція автора?
- Чи передано власне ставлення виконавця?
- Чи мають паузи потрібну довжину?
- Як розставлені логічні наголоси?
- Чи правильно виконавець використовує мелодику (варіювання висоти, сили голосу)?
- Чи витримується темп?
- Якими є якості вимови виконавця (чітко, ясно або «ковтає» слова, склади)?
- Чи допущені орфоенічні та акцентологічні помилки? Які саме?
- Наскільки виразними є міміка, жести, поза виконавця?
- Чи відбувалося спілкування з аудиторією?
- Якою була сила впливу читання на слухачів?

Оцінювання виразного читання учнів

«Відмінно» варто виставляти за читання, у якому:

- спостерігається простота і природність виконання тексту вголос;
- виявляється проникнення в ідейно-художній зміст твору, зважаючи на його доступність для учнів конкретної вікової категорії;
- чітко передані думки автора;
- виявлене власне ставлення до прочитаного;
- читець активно спілкується зі слухачем;
- спостерігається чітка і правильна вимова;
- передано специфіку жанру і стилю твору;
- засвідчене вміння читця правильно користуватися діапазоном свого голосу, правильно обирати тон і такт.

Література

1. Антонюк В. Г. Постановка голосу : Навч. посібник. — К. : Українська ідея, 2000.
2. Артемова Л. В. Театрализованные игры дошкольников : Кн. для воспитателя дет. сада. — М. : Просвещение, 1991.
3. Карпов И. В. Уроки сцен движения. — М., 1972.
4. Сорокина Н. Ф. Играем в кукольный театр : Программа «Театр — творчество — дети». — М. : АРКТИ, 2004.
5. Станіславський К. С. Робота актора над собою. — К. : Мистецтво, 1953.
6. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. — К. : «Радянська школа», 1971.
7. Українські народні казки. — К., 1953.

Шкільний
театр

О. М. Ворожейкіна

Театр для малюків

У період психологічної адаптації дитини до школи в одних першокласників виникають страхи, зриви, загальмованість, а в інших навпаки — розв'язаність і метушливість. Найкоротший шлях емоційного розкріпачення дитини, позбавлення її скутості, стимулювання художньої уяви, здатності до образного й вільного сприйняття навколишнього світу — через гру, фантазування, творчість, театралізовану діяльність. Наш посібник допоможе вам у цьому. Посібник містить найпростіші заняття зі сценічного мовлення, сценічного руху, нескладні етюди. Особливу увагу приділено практичній роботі з голосом, дикцією; вправам на розвиток уяви, виразності рухів, ігроритміці; рольовим іграм. Також пропонується добірка сценаріїв, інсценізацій українських народних казок, байок, оповідань українських письменників. Видання розраховане на вчителів, керівників театральних гуртків.

Також читайте

Код: 41ПР2

Код: 41ПР6

Код: 41ПР15

9 786170 004192

Замовляйте за адресою:
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66, ВГ «Основа»,
тел. (057) 731-96-33,
e-mail: office@osnova.com.ua, www.osnova.com.ua